

Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ
Σ.Ε.Υ.Π. ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΕΚΤΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ
ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥΣ
ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗ»**

Μετέχουσες σπουδάστριες

ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΛΑΪΝΑ ΜΑΡΙΑ

Υπεύθυνος Καθηγητής
Π. Ν ΔΗΜΑΡΑΣ- Dr ΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΑΤΡΑ 2007

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

.....

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

.....

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

.....

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

1.1 Σκοπός Μελέτης	σελ. 8
1.2 Το Πρόβλημα	σελ. 9

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ:ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

2.1 Εγκληματολογία και Σωφρονιστική	σελ. 11
2.2 Έγκλημα και ποινή	σελ. 15
2.3 Σωφρονιστικά καταστήματα και κρατούμενοι	σελ. 19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ :Η ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΟΠΩΣ ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ

3.1 Έννοια και περιεχόμενο του όρου μεταχείριση των κρατουμένων	σελ.23
3.2 Διάκριση των κρατουμένων σε κατηγορίες	σελ. 25
3.3 Η διαβίωση των κρατουμένων	
α. Εισαγωγή στο σωφρονιστικό κατάστημα	σελ. 30
β. Μέριμνα για την υγιεινή και την διατροφή των κρατουμένων	σελ. 33
3.4 Η αγωγή των κρατουμένων	σελ. 36
3.5 Η εργασία των κρατουμένων	σελ. 40
3.6 Οι επισκέψεις και οι άδειες	σελ. 45
3.7 Τα δικαιώματα των κρατουμένων	σελ. 53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV: Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ

4.1 Η οργάνωση του χρόνου των κρατουμένων	σελ. 55
4.2 Προβλήματα που αντιμετωπίζουν εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων	
4.2.1 υπερπληθυσμός	σελ. 57
4.2.2 ναρκωτικά και εξάρτηση στα σωφρονιστικά καταστήματα	σελ. 61
4.2.3 επιθετικότητα και βία	σελ. 62
4.2.4 έλλειψη εργασιακής απασχόλησης	σελ. 65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V: Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ.

5.1 Το φαινόμενο του εγκλεισμού και οι συνέπειες στον κρατούμενο	σελ. 68
5.2 Η ψυχολογία των κρατουμένων	σελ. 72
5.3 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού	σελ. 74
5.4 Καθήκοντα λοιπού εξειδικευμένου προσωπικού	σελ. 78
α. Καθήκοντα ψυχολόγου	
β. Καθήκοντα κοινωνιολόγου	
γ. Καθήκοντα εγκληματολόγου	

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI: Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΗ ΤΟΥΣ

6.1 Ο Στιγματισμός	σελ. 80
6.2 Η υποτροπή	σελ. 83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ

7.1 Τι ορίζεται ως κοινωνική επανένταξη	σελ. 85
7.2 Προγράμματα επανένταξης εντός των σωφρονιστικών Καταστημάτων	σελ. 87
7.3 Προγράμματα επανένταξης μετά την αποφυλάκιση του κρατουμένου	σελ. 92

ΜΕΡΟΣ Γ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII :ΕΡΕΥΝΑ

8.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας	σελ. 97
8.2 Μεθοδολογικά εργαλεία, πληθυσμός, δείγμα	σελ. 98
8.3 Αποτελέσματα της έρευνας	σελ. 101
8.4 Συμπεράσματα και προτάσεις	σελ. 137
Βιβλιογραφία	σελ. 140
Παραρτήματα	σελ. 143

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στο Κεφάλαιο I παρουσιάζονται ο σκοπός της μελέτης, οι στόχοι της εργασίας και το πρόβλημα της εγκληματικότητας στις σημερινές του διαστάσεις.

Στο Κεφάλαιο II προσεγγίζεται η σωφρονιστική επιστήμη, η οποία έχει ως αντικείμενο μελέτης την έκτιση των ποινών και των ασφαλιστικών μέτρων με σκοπό την κοινή προσαρμογή του ατόμου που επιβλήθηκε σε αυτά, την οργάνωση των σωφρονιστικών καταστημάτων και τις μεθόδους μεταχείρισης των κρατουμένων. Αναλύονται επίσης οι όροι της εγκληματολογίας, του εγκλήματος, της ποινής, των σωφρονιστικών καταστημάτων και των κρατουμένων.

Στο Κεφάλαιο III παρουσιάζεται το περιεχόμενο και η έννοια του όρου «μεταχείριση» των κρατουμένων και δηλώνεται τι προβλέπει ο Σωφρονιστικός Κώδικας από την ημέρα εισαγωγής του κρατούμενου στο σωφρονιστικό κατάστημα ως την ημέρα της αποφυλάκισής του. Προβάλλεται επίσης η μέριμνα της πολιτείας για την αγωγή, ψυχαγωγία, εκπαίδευση και εργασία κατά την διάρκεια έκτισης της ποινής τους.

Στο Κεφάλαιο IV εκτίθενται τα καίρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι κατά την διάρκεια του εγκλεισμού τους καθώς και η καθημερινότητά τους.

Στο Κεφάλαιο V παρουσιάζονται οι συνέπειες του εγκλεισμού στους κρατούμενους των σωφρονιστικών καταστημάτων και τονίζεται η επίδραση που ασκεί ο εγκλεισμός ενώ ταυτόχρονα προβάλλεται ο ρόλος του ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού των σωφρονιστικών καταστημάτων.

Στο Κεφάλαιο VI αναφέρονται οι δυσκολίες τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει ο κρατούμενος μετά την αποφυλάκισή του και η επίδραση του εγκλεισμού στη μετέπειτα ζωή του.

Στο Κεφάλαιο VII αναλύεται ο όρος κοινωνική επανένταξη και παρουσιάζονται διεξοδικά τα υφιστάμενα προγράμματα επανένταξης που λειτουργούν κατά τη διάρκεια έκτισης της ποινής εντός σωφρονιστικών καταστημάτων αλλά και μετά την αποφυλάκιση στα πλαίσια της ασφαλούς επανακοινωνικοποίησης των κρατουμένων.

Τέλος, στο Κεφάλαιο VIII παρουσιάζονται η διεξαγωγή της ερευνητικής διαδικασίας, οι στόχοι της, τα κριτήρια επιλογής του δείγματος, τα συμπεράσματα που απορρέουν από την έρευνα και οι προτάσεις που κρίνονται απαραίτητες για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κρατουμένων.

ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της μελέτης είναι να εξετασθούν οι πραγματικές συνθήκες διαβίωσης των ενηλίκων ανδρών κρατουμένων, καθώς και τα υπάρχοντα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης, επανένταξης, ως μέσα του σωφρονιστικού συστήματος στην ενσωμάτωση των ατόμων μετά την αποφυλάκισή τους στην κοινωνία.

Πιο συγκεκριμένα επιμέρους στόχοι είναι:

- Ø Να διευκρινιστεί η διαφορά μεταξύ εγκληματολογίας και σωφρονιστικής καθώς και να διευκρινισθεί ο όρος «εγκληματικότητα».
- Ø Να παρουσιαστούν οι προβλεπόμενες από το Σωφρονιστικό Κώδικα συνθήκες κράτησης.
- Ø Να παρουσιαστούν στο βαθμό του δυνατού, οι πραγματικές συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας.
- Ø Να εξεταστούν τα καίρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι μετά την αποφυλάκισή τους.
- Ø Να αναφερθούν τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και επανένταξης που εφαρμόζονται αυτή τη χρονική περίοδο.
- Ø Μέσω της έρευνας που διεξήχθη να παρουσιαστεί κατά πόσο οι συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων συνδέονται με την πραγματική επανένταξή τους στην κοινωνία.
- Ø Να αναφερθεί η αναγκαιότητα του έργου της κοινωνικής υπηρεσίας και του ρόλου του κοινωνικού λειτουργού στα καταστήματα κρατουμένων.

◆ 1.2 Το πρόβλημα

Στο κατώφλι της νέας χιλιετίας η εγκληματικότητα αναγνωρίζεται ως ένα από τα κυρίαρχα κοινωνικά προβλήματα. Είναι ευρύτερα γνωστό από επιστημονικές έρευνες ότι το ποσοστό της εγκληματικότητας είναι πολύ μεγάλο και ότι μόνο το 10%-15% των παραβατών καταλήγει στα σωφρονιστικά καταστήματα.

Κάθε χρόνο στη χώρα μας σε 7.000-8.000 άτομα επιβάλλονται ποινές κράτησης και σε 100.000 περίπου επιβάλλονται χρηματικές ποινές. Αλήθεια όμως για ποιο λόγο τιμωρεί η πολιτεία;

Η δικαιοσύνη, ως θεσμός, μέσω της επιβολής ποινών προσπαθεί να συνδυάσει τους πιο αντιφατικούς στόχους: την προσπάθεια της κοινωνίας για καταπολέμηση της παραβατικότητας και την αλλαγή συμπεριφοράς των παραβατών με απώτερο σκοπό την κοινωνική τους επανένταξη. Ως κοινωνική επανένταξη ορίζεται το καθήκον του κράτους να υποβοηθά τον απολυόμενο από την φυλακή να επανέλθει στην κοινωνική ζωή έχοντας την δυνατότητα να δημιουργήσει οικογενειακές, εργασιακές και κοινωνικές σχέσεις, με απώτερο σκοπό τη μείωση της εγκληματικότητας.

Ο σύγχρονος Σωφρονιστικός Κώδικας έχει ως κύριους στόχους:

- την ανθρώπινη διαβίωση των κρατουμένων
- τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους
- την μείωση των αρνητικών συνεπειών της φυλάκισης
- την σωφρονιστική τους αγωγή
- την τελική κοινωνική τους επανένταξη.

Μελετώντας όμως έρευνες, βιβλία, άρθρα και αναζητώντας μελέτες στο διαδίκτυο καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι η φυλακή όπως είναι οργανωμένη και λειτουργεί στη χώρα μας δεν επανακοινωνικοποιεί το άτομο που έχει στερηθεί την προσωπική του ελευθερία, αλλά ούτε και επιδρά

βελτιωτικά στην προσωπικότητά του, την οποία αντιθέτως βλάπτει υπονομεύοντας την κοινωνική του επανένταξη. Οι φυλακές στην μεγάλη τους πλειονότητα εξακολουθούν ακόμη να αποτελούν απλώς ένα υπολειτουργούντα χώρο ανθρωποσυσσώρευσης. Τα δικαιώματα των κρατουμένων γίνονται ίσως περισσότερο σεβαστά από άλλοτε και οι όροι διαβίωσης είναι σε κάποιο βαθμό πιο ανθρώπινοι. Σε γενικές γραμμές όμως τα προγράμματα απασχόλησης των κρατουμένων είναι περιορισμένα και κατά βάση μονότονα και οι σχέσεις με το προσωπικό χαρακτηρίζονται από τάσεις καχυποψίας. Πρόκειται στην πραγματικότητα για αληθινό «σχολείο» του εγκλήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

2.1 Εγκληματολογία και Σωφρονιστική

Εγκληματολογία είναι ο κλάδος ο οποίος έχει ως αντικείμενο έρευνας το έγκλημα και την εγκληματικότητα, τους πρωταγωνιστές του εγκλήματος (δηλ. τον εγκληματία και το θύμα) και τα μέτρα προς την καταπολέμησή του. Βασικό αντικείμενο του ενδιαφέροντος της εγκληματολογίας είναι το έγκλημα. Το έγκλημα ενδιαφέρει τόσο ως ατομικό βιοκοινωνικό γεγονός, δηλ. ως γεγονός που συμβαίνει στη ζωή ενός ατόμου μέσα σε ορισμένο κοινωνικό περιβάλλον, όσο και ως καθολικό κοινωνικό φαινόμενο, δηλ. ως φαινόμενο που εκδηλώνεται σε κοινωνία (εγκληματικότητα)¹

Για να κατανοηθεί το έγκλημα που είναι μια ανθρώπινη πράξη πρέπει να μελετηθεί η προσωπικότητα των δυο πρωταγωνιστών του, του εγκληματία και του θύματος.

Η εγκληματολογία μελετά και ερευνά τη φύση του εγκλήματος, τα αίτια στα οποία οφείλεται η εμφάνισή του, την προσωπικότητα του εγκληματία και τους παράγοντες που οδηγούν στην εγκληματική ενέργεια. Μέσα από την μελέτη και τα αποτελέσματα των ερευνών της για το έγκλημα και τον εγκληματία θα διατυπωθούν οι αρχές για την καταπολέμηση του εγκλήματος και θα προσδιορισθούν τα μέσα και οι τρόποι της αντεγκληματικής πολιτικής που είναι και ο επιδιωκόμενος σκοπός της.

Έτσι στο αντικείμενο της εγκληματολογίας συμπεριλαμβάνονται και τα θεσπισμένα μέτρα καταπολέμησης του εγκλήματος, όπως οι ποινές και τα ασφαλιστικά μέτρα².

¹ Αλεξιάδης, Στ, Εγκληματολογία, 1989, σελ36

² Αλεξιάδης, Στ, Εγκληματολογία, 1989, σελ37-38

Η εγκληματολογία πιο συγκεκριμένα μελετά:

α) ατομικές περιπτώσεις εγκλημάτων και εγκληματιών, μελετώντας τους λόγους που οδήγησαν στην διάπραξη του εγκλήματος (αίτια, κίνητρα, συμπεριφορές, αφορμές) και τους παράγοντες, που συνέβαλαν στην διαμόρφωση εγκληματικής προσωπικότητας.

β) Ομάδες εγκλημάτων ομοιογενών (εγκληματίες με κοινά χαρακτηριστικά π.χ. ηλικία, επάγγελμα) με στόχο να διαπιστωθούν τα κοινά σημεία που απαντώνται σε κάθε περίπτωση.

γ) Την παρακολούθηση της εξέλιξης ατόμων, στα οποία είχαν επιβληθεί ορισμένα μέτρα ασφαλείας ή ποινές, για να διαπιστωθεί η σημασία των παραγόντων που οδηγούν στη διαμόρφωση της εγκληματικής προσωπικότητας (π.χ. διαλυμένες οικογένειες, ανεργία, φτώχεια) αλλά και την αποτελεσματικότητα του μέτρου που έχει επιβληθεί για την μελλοντική στάση του ατόμου στο έγκλημα.

δ) Τη μελέτη του εγκλήματος ως καθολικά κοινωνικού φαινομένου ώστε να συναχθούν συμπεράσματα αναφορικά με την συχνότητα ορισμένων παραγόντων σε σχέση με ορισμένα εγκλήματα κ.α.³

Σημαντικό θα ήταν να αναφέρουμε ότι με τον όρο εγκληματικότητα εννοείται το σύνολο των εγκλημάτων που τελούνται σε ορισμένη τοπικά και χρονικά κοινωνική ομάδα.

Την έννοια της εγκληματικότητας απαρτίζουν δυο συστατικά στοιχεία (κοινωνική ομάδα και έγκλημα) και δυο προσδιοριστικοί όροι (τόπος και χρόνος). Ως κοινωνική ομάδα προσδιοριζόμενη κατά τόπο λαμβάνεται το σύνολο του πληθυσμού ενός κράτους. Έτσι γίνεται λόγος για την εγκληματικότητα στην Ελλάδα, στην Γερμανία, στη Γαλλία και η εγκληματικότητα του πληθυσμού μιας χώρας προσδιορίζεται χρονικά στο διάστημα ενός ημερολογιακού χρόνου.

³ Αλεξιάδης, Στ, Εγκληματολογία, 1989, σελ39,42

Η Σωφρονιστική είναι ο εγκληματικός εκείνος κλάδος, ο οποίος έχει ως αντικείμενο έρευνας και μελέτης την έκτιση των ποινών και των ασφαλιστικών μέτρων με σκοπό την κοινωνική προσαρμογή του ατόμου που υποβλήθηκε σε αυτά. Για το σκοπό αυτό μελετά την μορφή και οργάνωση των καταστημάτων στα οποία εκτίονται οι επιβαλλόμενες ποινικές κυρώσεις, την ψυχολογία του σωφρονιστικού προσωπικού και των κρατούμενων και τις μεθόδους μεταχείρισης των τελευταίων. Τα ενδιαφέροντα της σωφρονιστικής αρχίζουν από την έκδοση της εκτελεστικής καταδικαστικής απόφασης και συνεπώς ξεκινούν από τους κανόνες εκτέλεσης των ποινικών αποφάσεων, συνεχίζουν με τους κανόνες εκτέλεσης των επιβαλλόμενων από αυτές ποινικών μέτρων και εξαντλούνται με την ολοκλήρωσή της που επέρχεται με την έκτιση της ποινής⁴.

Η Σωφρονιστική Επιστήμη περιλαμβάνει δυο ειδικότερους κλάδους:

α) Τη Σωφρονιστική, η οποία ασχολείται με προβλήματα οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος.

β) το Σωφρονιστικό δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει το σύνολο των δικανικών κανόνων μέσω του οποίου οργανώνεται το σωφρονιστικό σύστημα δηλ. το Σωφρονιστικό Κωδικό που ρυθμίζει π.χ. εισαγωγή και διαβίωση των κρατούμενων σε καταστήματα κράτησης, εργασία και απασχόληση μέσα στο κατάστημα, μέτρα για την τήρηση της τάξης και της πειθαρχίας.⁴

Αντικείμενα της Σωφρονιστικής αποτελούν το **σωφρονιστικό σύστημα** και η **σωφρονιστική πολιτική**.

Με τον όρο **σωφρονιστικό σύστημα** εννοείται από γενική άποψη το σύνολο των αρχών και των κανόνων που διέπουν την εκτέλεση των ποινικών κυρώσεων από την πλευρά της Πολιτείας και την έκτιση των ποινών από την πλευρά των κρατούμενων. Από ειδική άποψη δηλώνει τον ιδιαίτερο τύπο σωφρονιστικού συστήματος που εφαρμόζεται από κάθε κράτος.⁵

⁴ Αλεξιάδης, Στ, Εγκληματολογία, 1989, σελ1

⁵ Αλεξιάδης, Στ, Εγκληματολογία, 1989, σελ4

Η **σωφρονιστική πολιτική** ορίζεται ως το σύστημα των βασικών αρχών από την Πολιτεία και η λήψη των μέτρων για την αρτιότερη οργάνωση του σωφρονιστικού συστήματος. Η προσπάθεια βελτίωσης της οργάνωσης και λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος οδηγεί στη χάραξη της σωφρονιστικής πολιτικής, η οποία μπορεί να καθορίζεται από την δραστηριότητα διεθνών οργανισμών, κρατικών φορέων, πανεπιστημιακών ερευνητών, και η άσκησή της αποτελεί κυβερνητικό έργο στον τομέα ευθύνης του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Η σωφρονιστική πολιτική πρέπει να εντάσσεται στην ευρύτερη αντεγκληματική πολιτική και πρέπει να βρίσκεται σε αρμονία προς το περιεχόμενο και τους στόχους των μέτρων κατά του εγκλήματος, όπως αυτά προσδιορίζονται από την αντεγκληματική πολιτική⁶.

2.1 Έγκλημα Και Ποινή

Το έγκλημα, ως αυτοτελές αντικείμενο έρευνας και μελέτης, ενδιαφέρει πρώτα το ποινικό δίκαιο και την εγκληματολογία. Ο καθένας επιστημονικός κλάδος αντιμετωπίζει από διαφορετική σκοπιά (και με διαφορετικά μέσα) το έγκλημα.⁶

Για το ποινικό δίκαιο έγκλημα είναι ό,τι καθορίζεται ως παράβαση από το νόμο και απειλείται με ποινή, δηλ. κάθε εκδήλωση ανθρώπινης συμπεριφοράς που διώκεται ποινικά. Αυτός όμως είναι ο τυπικός ορισμός του εγκλήματος. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο χαρακτηρισμός μιας πράξης ως εγκλήματος για το ποινικό δίκαιο διέπεται από μια θεμελιώδη αρχή, κατά την οποία δεν υπάρχει έγκλημα και δεν επιβάλλεται ποινή χωρίς προηγούμενο νόμο – *nullum crimen nulla poena sine lege* (n.c.n.p.s.l). Έτσι μια συμπεριφορά θεωρείται έγκλημα μόνο αν έχει εξακριβωθεί ότι αυτή προβλέπεται ρητά από το νόμο.

⁶ Αλεξιάδης, Στ, Εγκληματολογία, 1989, σελ6-8

Η ουσιαστική έννοια του εγκλήματος είναι μια ανθρώπινη συμπεριφορά που προσβάλλει έννομα αγαθά, που χαρακτηρίζεται από ιδιάζουσα αντικοινωνικότητα και που μπορεί να καταλογισθεί στο δράστη της.⁷

Έτσι σύμφωνα με τον Π.Κ στο άρθρο 14 δίνεται ένας πλήρης νομικός – δογματικός ορισμός του εγκλήματος ο οποίος περιλαμβάνει όλα τα παραπάνω στοιχεία και ορίζει το έγκλημα ως μια πράξη άδικη, που καταλογίζεται στο δράστη της και που τιμωρείται από το νόμο.⁸

Η εγκληματολογία, από την άλλη μεριά, υιοθετεί μια εντελώς διαφορετική εικόνα του εγκλήματος. Θεωρεί το έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο με πραγματικό ενδιαφέρον, ως εμπειρική πραγματικότητα. Η ύπαρξή του δηλ. δεν εξαρτάται από την ύπαρξη αντίστοιχης ποινικής διάταξης. Σύμφωνα με τον **Raffaele Garofolo** (Criminologia, Torino 1885) έγκλημα είναι κάθε παραβατική πράξη, που εκδηλώνεται σε κάθε ανθρώπινη κοινωνία, ανεξάρτητα από τις περιστάσεις και τις απαιτήσεις μιας δεδομένης εποχής ή τις αντιλήψεις ενός νομοθέτη⁹.

Σύμφωνα με τον **Καρανίκα**, πραγματικό έγκλημα είναι οποιαδήποτε προσβολή ή διακινδύνευση έννομων αγαθών, που αποτελούν αξίες του πολιτισμού (όπως δικαιώματα, βιοτικά συμφέροντα, πραγματικές καταστάσεις, κοινωνικές σχέσεις).

Σύμφωνα με τον **Δασκαλόπουλο**, πραγματικό έγκλημα είναι κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά, που χαρακτηρίζεται ως αντικοινωνική και εκδηλώνεται στο κοινό βίο, δηλ. συμπεριφορές που προσβάλλουν τις κοινωνικές αξίες και τους κανόνες της ανθρώπινης κοινωνίας.⁹

Θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι το νομικό και πραγματικό έγκλημα δεν απέχουν πολύ αλλά συναντώνται και σ' ένα μικρό ποσοστό υπάρχουν νομικά εγκλήματα, που δεν θεωρούνται πραγματικά π.χ. κυκλοφοριακές παραβάσεις ή

⁷ Αλεξιάδης, Στ, Εγκληματολογία, 1989, σελ71

⁸ Σπινέλλη, Δ, Βασικά στοιχεία ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας, 1990, σελ41-42

⁹ Αλεξιάδης, Στ, Εγκληματολογία, 1989, σελ78

πραγματικά εγκλήματα που δεν θεωρούνται νομικά (π.χ. μοιχεία, άμβλωση) Παραδείγματα περιπτώσεων, όπου συμπίπτουν οι έννοιες τόσο του νομικού όσο και του πραγματικού εγκλήματος είναι η ανθρωποκτονία, οι σωματικές βλάβες, η κλοπή (εγκληματολογία)¹⁰

Η ποινή είναι κοινωνικός και πολιτισμικός θεσμός. που ακολουθεί τις γενικότερες κοινωνικές και πολιτισμικές ανακατατάξεις στην ιστορική πορεία του ανθρώπου. Η ποινή ως προς το περιεχόμενο της διαφοροποιείται στις διάφορες χρονικές περιόδους πάντοτε δε είναι ανάλογη προς την εκάστοτε κοσμοαντίληψη εκφράζοντας τις αξίες και τις αρχές της αντίστοιχης κοινωνίας. Η εκάστοτε κοινωνική οργάνωση μέσα από μια σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης επιβάλλει τη ρύθμιση αξιών, συμπεριφορών και πεποιθήσεων.

Η δυσλειτουργία των παραπάνω επιφέρει και τη διασάλευση του κοινωνικού συστήματος.

Η παραβίαση των εκάστοτε αξιών και κανόνων ενσωματώνει το κριτήριο της ποινής καθώς εφαρμόζεται μόνο όταν η αποκρυσταλλωμένη στάση της κοινωνικής ομάδας προσβάλλεται έναντι κάποιων προτύπων ή “συναισθημάτων συλλογικής συνείδησης”.

Στον ορισμό του δικαίου, γενικά ποινή είναι ένα κακό, που το απειλεί ο νόμος και το επιβάλλει ο δικαστής στο δράστη μιας άδικης πράξης, ως εκδήλωση ιδιαίτερης αποδοκιμασίας του από την έννομη τάξη (Χωραφάς)¹¹

Τα βασικά χαρακτηριστικά της ποινής επομένως είναι τα ακόλουθα:

1.Είναι κακό, δηλ. συνίσταται σε προσβολή των έννομων αγαθών του δράστη. Τέτοια είναι κυρίως η περιουσία του (π.χ. χρηματικές ποινές, πρόστιμα) η ελευθερία του (π.χ. φυλάκιση) ακόμα και η ζωή του (θανατική ποινή) (υπ: η θανατική ποινή καταργήθηκε στην Ελλάδα τυπικά με το αρθρ3 παρ1 Ν2172 στην πράξη όμως η εφαρμογή της έπαψε να ισχύει από το 1972).

¹⁰ Σπινέλλη, Δ, Βασικά στοιχεία ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας, 1990, σελ21

¹¹ Σπινέλλη, Δ, Βασικά στοιχεία ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας, 1990, σελ22-23

2. Την επιβάλλει η πολιτεία ως προστάτης της έννομης τάξης μέσω του νομοθέτη, που θεσπίζει μια ποινική διάταξη και μέσω του δικαστή, που επιβάλλει στο δράστη την ποινή.

3. Η ποινή επιβάλλεται στο δράστη ορισμένης πράξης. Είναι προσωποπαγής, δηλ συνδέεται άρρηκτα με το συγκεκριμένο πρόσωπο.

Επίσης η επιβολή της ποινής προϋποθέτει παραβατική πράξη. Δεν μπορεί να επιβληθεί μόνο επειδή π.χ ένα άτομο είναι επικίνδυνο ή επειδή κάνει κακές σκέψεις (βλ. κ. Ανδρουλάκη σελ. 16-22, Μαγκάκη 48-67 Στοιχεία Ποιν. Δικαίου).

Σκοπός της ποινής σ' ένα σύγχρονο δημοκρατικό κράτος, δεν είναι η ανταπόδοση αλλά η εξασφάλιση της αρμονικής συμβίωσης των πολιτών στην κοινωνία. Με την ποινή επιδιώκεται η γενική και ειδική πρόληψη, με προβάδισμα της τελευταίας. Γενική πρόληψη είναι η συγκράτηση των πολλών από την τέλεση εγκλημάτων, που κατορθώνεται με τον εκφοβισμό τους υπό την απειλή της ποινής. Ειδική πρόληψη είναι η συγκράτηση εκείνου, που έχει ήδη διαπράξει έγκλημα, με στόχο την αποφυγή τέλεσης νέων εγκλημάτων, με την επιβολή της ποινής.¹²

Οι κυρώσεις του Ποινικού μας Κώδικα είναι οι ποινές και τα μέτρα ασφαλείας.

Οι ποινές διακρίνονται σε **:κύριες και παρεπόμενες**

Οι κύριες ποινές είναι:

- α) Η θανατική ποινή
- β) Οι στερητικές της ελευθερίας ποινές
- γ) Οι χρηματικές ποινές

¹² Σπινέλλη, Δ, Βασικά στοιχεία ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας, 1990, σελ21

Οι στερητικές της ελευθερίας ποινές διακρίνονται σε: **συνηθισμένες** και **ιδιάζουσες**

β1) συνηθισμένες

- ισόβια κάθειρξη
- πρόσκαιρη κάθειρξη (5-20 χρόνια)
- φυλάκιση (10 ημέρες -5 χρόνια)
- κράτηση (1 ημέρα -1 μήνα)

β2) ιδιάζουσες

- Κάθειρξη αόριστης διάρκειας των καθ' έξη και κατ' επάγγελμα επικίνδυνων κρατουμένων
- Ο περιορισμός αόριστης διάρκειας σε ψυχιατρικό κατάστημα των εφήβων εγκληματιών (ανηλίκων 12-17 χρόνων)

Οι χρηματικές ποινές διακρίνονται σε:

- Καταβολή αποζημίωσης (ή χρηματική εξαγορά της ποινής)
- Πρόστιμο

Οι παραπεμπόμενες ποινές

- α) Η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων
- β) Η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος
- γ) Η δημοσίευση της καταδικαστικής απόφασης
- δ) Η δήμευση προϊόντων ή εργαλείων εγκλήματος¹³

2.3 Σωφρονιστικά καταστήματα και κρατούμενοι

Μιλώντας για «έκτιση της ποινής στα σωφρονιστικά καταστήματα» αναφερόμαστε στις περιπτώσεις εκείνες, όπου η δικαιοσύνη, μέσω των

¹³ Σπινέλλη, Δ, Βασικά στοιχεία ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας, 1990, σελ35-36

αρμοδίων οργάνων της (δικαστήρια, εισαγγελείς, εφετεία), έχει αποφασίσει την τιμωρία των δραστών μιας άδικης πράξης με ποινή κατά της ελευθερίας και εισαγωγή τους σε σωφρονιστικό κατάστημα για να εκτίσουν την ποινή τους. Η έκτιση της ποινής αρχίζει απ' τη στιγμή, που ο δράστης εισάγεται σε κατάστημα κράτησης και παύει τη στιγμή, που εξέρχεται απ' αυτό με την αποφυλάκιση.

Για να εξετάσουμε την έκτιση της ποινής θα πρέπει να προσδιορίσουμε δύο όρους απαραίτητους για την ύπαρξη και τη σημασία της παραπάνω έννοιας, τα σωφρονιστικά καταστήματα και τους κρατούμενους.

Σωφρονιστικά καταστήματα κράτησης ονομάζονται, σύμφωνα με τον κώδικα βασικών κανόνων, οι χώροι οι οποίοι χρησιμοποιούνται για το σωφρονιστικό εγκλεισμό των κρατουμένων(N1851/89). Υπάρχουν συνολικά 29 καταστήματα κράτησης σε όλη την Ελλάδα. Από αυτά μόνο ένα φιλοξενεί γυναίκες και τα υπόλοιπα φιλοξενούν άνδρες κρατούμενους. Τα καταστήματα κράτησης διακρίνονται σε:α) γενικά β)ειδικά και γ) θεραπευτικά

Στη συνέχεια τα γενικά καταστήματα κράτησης διακρίνονται σε Α και Β τύπου, όπου στα Α τύπου κρατούνται οι υπόδικοι, οι κρατούμενοι για χρέη και οι κατάδικοι σε ποινή φυλάκισης, ενώ στα Β τύπου όλοι οι υπόλοιποι κρατούμενοι. Τα ειδικά καταστήματα κράτησης είναι οι αγροτικές φυλακές, η Κεντρική Αποθήκη Υλικών Φυλακών(Κ.Α.Υ.Φ), τα καταστήματα νέων και τα κέντρα ημιελεύθερης διαβίωσης καταδίκων. Τα θεραπευτικά καταστήματα διακρίνονται σε γενικά νοσοκομεία, σε θεραπευτήρια ψυχασθενών και σε καταστήματα τοξικομανών.

Κρατούμενοι είναι όσοι δικάζονται για άδικη πράξη και οδηγούνται στη φυλακή για να εκτίσουν την ποινή τους και να σωφρονιστούν. Οι κρατούμενοι ανάλογα, με κριτήρια βιολογικά, νομικά και σωφρονιστικά, διακρίνονται σε κατηγορίες και οδηγούνται στα ανάλογα καταστήματα κράτησης(ακολουθεί εκτενέστερη ανάλυση στο κεφάλαιο 3)¹⁴

¹⁴ Σταθόπουλος, Π, Κοινωνική Πρόνοια- Μια γενική θεώρηση, 1999,σελ3

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗ ΧΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΕΞΗΣ

ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ-ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

1. Αγροτική Φυλακή Αγιάς
2. Αγροτική Φυλακή Κασσάνδρας
3. Αγροτική Φυλακή Τίρυνθας
4. Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών(Κ.Α.Υ.Φ)

ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΝΕΩΝ

5. Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων(Ε.Κ.Κ.Ν)Αυλώνα
6. Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου
7. ΑΣΚΑ Κασσαβέτειας

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

8. Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού
9. Νοσοκομείο Κρατουμένων Κορυδαλλού
10. Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελαιώνα Θηβών

ΚΛΕΙΣΤΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

11. Κλειστή Κεντρική Φυλακή Γυναικών
12. Κλειστή Φυλακή Πάτρας
13. Κλειστή Φυλακή Χαλκίδας
14. Κλειστή Φυλακή Κέρκυρας
15. Κλειστή Φυλακή Αλικαρνασσού
16. Κλειστή Φυλακή Τρικάλων
17. Κατάστημα Κράτησης Μαλανδρίνου¹⁵

¹⁵ .(www.ministryofjustice.gr)

ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

18. Δικαστική Φυλακή Κορυδαλλού
19. Δικαστική Φυλακή Ιωαννίνων
20. Δικαστική Φυλακή Κομοτηνής
21. Δικαστική Φυλακή Κορίνθου
22. Δικαστική Φυλακή Θεσσαλονίκης
23. Δικαστική Φυλακή Λάρισας
24. Δικαστική Φυλακή Ναυπλίου
25. Δικαστική Φυλακή Νεάπολης
26. Δικαστική Φυλακή Τρίπολης
27. Δικαστική Φυλακή Χανίων
28. Δικαστική Φυλακή Χίου
29. Δικαστική Φυλακή Κω
30. Πρεβαντόριο Κρατουμένων Άμφισσας
31. Κατάστημα Κράτησης Δομοκού¹⁶

¹⁶ .(www.ministryofjustice.gr)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η μεταχείριση των κρατουμένων όπως προβλέπεται από τον Σωφρονιστικό Κώδικα

3.1 Περιεχόμενο και έννοια του όρου «μεταχείριση των κρατουμένων»

Η μεταχείριση των κρατουμένων βρίσκεται εύλογα στο επίκεντρο του εθνικού και διεθνούς ενδιαφέροντος, διότι αποτελεί τον πυρήνα κάθε σωφρονιστικού συστήματος. Παρ' όλο που όλα τα γνωστά κείμενα σωφρονιστικών κανόνων, μεταξύ των οποίων και ο ελληνικός Κ. Μετ.Κρατ. του 1989, χρησιμοποιούν την έκφραση «μεταχείριση των κρατουμένων» δεν δίνουν την έννοια και το περιεχόμενο αυτής με τη μορφή κάποιου ορισμού. Διευκρινίζεται δε ότι ως μεταχείριση αυτών αναφέρεται η υποχρέωσή τους για την έκτιση και το χρόνο της ποινής, υπό συγκεκριμένο τρόπο διαβίωσης, η μέριμνα για την αγωγή, καθώς και η παροχή όσων προνομίων προβλέπονται. Τέλος ο όρος «μεταχείριση των κρατουμένων» αφορά στη διαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ προσωπικού και κρατουμένων. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του ΟΗΕ (Ν. Υόρκη 1966) προσδιορίζει στο άρθρο 10 παρ. 3 ότι «το σωφρονιστικό σύστημα προβλέπει μεταχείριση των κρατουμένων» ουσιαστικός σκοπός της οποίας είναι η βελτίωση και η κοινωνική επανένταξή τους.¹⁷

Από ορθολογικής και νομικής πλευράς το ορθό είναι να μιλάμε για «επιβολή της ποινής» εκ μέρους της πολιτείας και για «έκτιση της ποινής» εκ μέρους του καταδίκου. Τα όργανα της Πολιτείας εκτελούν τις καταδικαστικές αποφάσεις και υποβάλλουν τους καταδικασθέντες σε εκτέλεση της ποινής « σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ποινικού κώδικα και των ειδικών νόμων

¹⁷ Αλεξιάδης, Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ244

για την εκτέλεση των ποινών» αρθ. 552 Κωδ. Ποιν. Δικονομίας (δηλ. σύμφωνα με τις διατάξεις των σωφρονιστικών νόμων κυρίως του Σωφρονιστικού Κώδικα του 1999).

Εκείνος, που καταδικάστηκε σε ορισμένη ποινή παραδίνεται στη φυλακή για έκτιση της ποινής. Τονίζουμε λοιπόν ότι η «μεταχείριση» δεν είναι γνωστή, ούτε στον ποινικό κώδικα, που προβλέπει τις ποινές, ούτε στον κώδικα ποινικής δικονομίας, που ορίζει τα σχετικά για την εκτέλεση των ποινών.

Για πρώτη φορά προστίθεται στους σωφρονιστικούς νόμους και γι' αυτό δεν πρέπει να αποτελεί μια δεύτερη ποινή. Τέλος, η έκφραση «μεταχείριση» δεν θα πρέπει να υπονοεί ότι ο κρατούμενος θα γίνει αντικείμενο αυτής ούτε ότι εκτελεί υποχρεώσεις του προς την κοινωνία. Αντίθετα, πρέπει να εννοούμε το σύνολο σχέσεων μεταξύ πολιτείας και κρατουμένου κατά την εκτέλεση της ποινής. Αυτές οι σχέσεις πηγάζουν ως αποτέλεσμα των υποχρεώσεων αλλά και των δικαιωμάτων των κρατουμένων απέναντι στην πολιτεία.

Στη χώρα μας ο μεγαλύτερος αριθμός των κανόνων που αναφέρονται στη μεταχείριση των κρατουμένων καθορίζεται από το Σωφρονιστικό Κώδικα¹⁸

3.2 Διάκριση των κρατουμένων σε κατηγορίες

Ο νέος Σωφρονιστικός κώδικας του 1999, στο δεύτερο κεφάλαιό του τονίζει ότι ο σκοπός της μεταχείρισης (επανένταξη, επανακοινωνικοποίηση κλπ) θα επιτευχθεί καλύτερα με εξατομικευμένη μεταχείριση (άρθρο 8, Κ Μετρ, άρθρο 11 παρ. 1 Σωφρ. Κ. : « Οι κρατούμενοι διακρίνονται σε κατηγορίες με

¹⁸ Αλεξιάδης, Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ245-246

σκοπό την εξειδίκευση της μεταχείρισής τους σύμφωνα με τις ανάγκες, που επιβάλλει η πραγματική ή νομική κατάστασή τους»

Ο Ελλ. Σωφρ. Κώδικας έχει υπ' όψιν του κατά κανόνα το πρότυπο του ημεδαπού άνδρα, ενήλικα, υγιούς κατάδικου. Όπου υπάρχει παρέκκλιση (αλλοδαπός, γυναίκα, ανήλικος, ασθενής, υπόδικος), δημιουργείται ειδική κατηγορία για ειδική αντιμετώπιση. Έτσι ο Νέος Σωφρ. Κώδικας διακρίνει κατηγορίες με κριτήρια ψυχοβιολογικά, νομικά και σωφρονιστικά¹⁹.

Α. Διάκριση με ψυχοβιολογικά κριτήρια

Η διάκριση αυτή συνίσταται σε άνδρες και γυναίκες. Αποτέλεσμα αυτής της διάκρισης είναι η ύπαρξη διαφορετικών καταστημάτων για την παραμονή αυτών στα συστήματα κράτησης. Πέραν αυτού υπάρχουν και άλλες ειδικές ρυθμίσεις π.χ. για τις γυναίκες μητέρες που έχουν μαζί τους τα βρέφη τους (άρθρο 21 παρ. 2 Σωφρ. Κ). Επίσης πραγματοποιείται σωματική έρευνα εισερχομένων κρατουμένων μόνο από υπαλλήλους του ίδιου φύλου καθώς και η ανάθεση εργασίας στους κρατούμενους με κριτήριο το φύλο τους²¹.

Κατά το άρθρο 12 του Σωφρ. Κ. «Νεαροί κρατούμενοι, κατά την έννοια του παρόντος κώδικα, είναι οι κρατούμενοι και των δύο φύλων, οι οποίοι διατρέχουν το 13^ο έτος και δεν έχουν συμπληρώσει το 21^ο έτος της ηλικίας τους». Η διάκριση εδώ έγκειται σε νεαρούς και σε ανηλίκους κρατουμένους.

Οι νεαροί κρατούμενοι παραμένουν στα ειδικά γι' αυτούς καταστήματα μέχρις ότου ολοκληρώσουν μορφωτικά ή επαγγελματικά προγράμματα δηλ. μέχρι το 25^ο έτος της ηλικίας τους. Βέβαια, επειδή κρίνεται αναγκαία η ομαλή λειτουργία του σωφρονιστικού καταστήματος, γι' αυτό και θα πρέπει η παραμονή του νεαρών στο κατάστημα να αποτελεί επιθυμία των ιδίων να μην δημιουργεί προβλήματα. (άρθρ. 12 & 6 Σωφρ. Κ) Υπάρχει ωστόσο και η

¹⁹ Αλεξιάδης, Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ249

περίπτωση, όταν φθάνουν οι νεαροί κρατούμενοι στη μετεφηβική ηλικία να μετάγονται και να κρατούνται σε καταστήματα κράτησης ενηλίκων, αν συντρέχουν σπουδαίοι λόγοι.

Επομένως, γίνεται σε μας γνωστό ότι η ειδική μεταχείριση των νεαρών κρατουμένων προσδιορίζεται με βάση την ηλικία τους (βιολογικά κριτήρια), την ιδιόμορφη ψυχολογία τους (ψυχολογικά κριτήρια), ενώ σημαντική θεωρείται η προστασία από ενδεχόμενη ανάμειξη με ενήλικες κρατούμενους (κοινωνιολογικά κριτήρια)²⁰

B. Διάκριση με νομικά κριτήρια

- α.** Κατάδικοι σε ποινές κατά της ελευθερίας δηλ. σε ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη φυλάκιση, σε περιορισμό σε ψυχιατρικό κατάστημα και σε κράτηση.
- β.** Υπόδικοι εισάγονται και κρατούνται όπως προβλέπουν τα άρθρ. 6 του Συντάγματος, άρθρ. 5 Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και άρθρ. 10 Συμφώνου του ΟΗΕ για τα ατομικά δικαιώματα, σε εκτέλεση εντάλματος σύλληψης ή προσωρινής κράτησης με τις διατυπώσεις που προβλέπουν τα άρθρ. 282 επ. Κ.Π.Δ.
- γ.** Κρατούμενοι για χρέη, με τους οποίους εξομοιώνονται και οι οφειλέτες χρηματικών ποινών, οι οποίοι μένουν σε ιδιαίτερα τμήματα καταστήματος.²³

Γ. Διάκριση με σωφρονιστικά κριτήρια

α. Διάκριση κατά το είδος της προς εκτέλεση ποινής.

Με βάση το κριτήριο του είδους (κράτηση, φυλάκιση, κάθειρξη), οι κατάδικοι ως ιδιαίτερη κατηγορία διακρίνονται σε εκείνους που έχουν να

²⁰ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ251-252, Μαργαρίτης Λ-Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ 157

εκτίσουν βραχύχρονες και σε εκείνους που έχουν να εκτίσουν μακρόχρονες ποινές.

Ο νέος Σωφρονιστικός Κώδικας του 1999 διατήρησε τη διάκριση των κρατουμένων κατά το είδος της εκτιόμενης ποινής, σε εκείνους που εκτίουν ποινές φυλάκισης και σε εκείνους που εκτίουν ποινές κάθειρξης, σύμφωνα με τη διάκριση και με τα όρια που ορίζει ο ποινικός κώδικας (άρθρ. 19 παρ. 2 Σωφρ. Κ.) Άλλωστε η διάκριση των κρατουμένων με κριτήριο τις εκτιόμενες βραχύχρονες ή μακρόχρονες ποινές των προηγούμενων Κωδίκων ουδέποτε είχε εφαρμοστεί στην πράξη.²¹

β. Διάκριση των αλλοδαπών κρατουμένων.

Η διάκριση των αλλοδαπών κρατουμένων από τους υπολοίπους, στηρίζεται βέβαια στην υπηκοότητα δηλ. σε νομικά κριτήρια αλλά και στην διαφορά που έχουν στη γλώσσα και στη θρησκεία. Τα προβλήματα αυτά οξύνονται στα σωφρονιστικά καταστήματα μόλις εισαχθούν στη φυλακή. Κατά την εισαγωγή τους:

β1) ο διευθυντής τους ενημερώνει για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν σε γλώσσα που κατανοούν.

β2) Επίσης λαμβάνεται πρόνοια για την επικοινωνία με διπλωματικούς ή προξενικούς εκπροσώπους του κράτους, στο οποίο ανήκουν (άρθρ. 52 παρ. 6 Σωφρ. Κ.)

β3) Λαμβάνονται ειδικά μέτρα για την εκπαίδευση τους εφ' όσον αυτή είναι εφικτή στο συγκεκριμένο κατάστημα κράτησης (άρθρο 35 παρ. 4 Σωφρ. Κ.)

β4) Αν παραπέμπεται για πειθαρχικό παράπτωμα αλλοδαπός που δεν γνωρίζει την ελληνική γλώσσα, ορίζεται διερμηνέας (άρθρ. 71 παρ. 2 Σωφρ. Κ.)

²¹ Αλεξιάδης, Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ252

β5) Σε περίπτωση μεταγωγής αλλοδαπού κρατούμενου εφαρμόζονται οι διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης (εκδόσεις του 1957, άρθρο 75 παρ. 4 Σωφρ. Κ.)

β6) Σε περίπτωση θανάτου, ειδοποιείται η πρεσβεία της χώρας του (άρθρ. 80 παρ. 2 Σωφρ. Κ.)²²

Πρέπει εδώ να τονίσουμε πως η διαβίωση των αλλοδαπών κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης είναι δύσκολη τόσο για τους ίδιους όσο και για το προσωπικό. Εν όψει αυτών των προβλημάτων, με πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης, υπογράφηκε στις 21 Μαρτίου στο Στρασβούργο η «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη μεταφορά των καταδίκων», κατά την οποία είναι δυνατόν ένας κατάδικος να εκτίσει την ποινή του όχι στη χώρα στην οποία καταδικάσθηκε αλλά στη δική του χώρα, εφόσον συμφωνεί και ο ίδιος.

Υπάρχουν βέβαια και αλλοδαποί οι οποίοι δεν επιθυμούν να εκτίσουν την ποινή στη χώρα τους, είτε για λόγους φτώχειας, είτε γιατί οι συνθήκες κράτησης είναι πολύ χειρότερες²³.

Δ. Διάκριση κατά την ένταξη σε εγκληματολογική κατηγορία.

α) Οι εγκληματολογικές κατηγορίες των υπότροπων, των καθ' έξι ή κατ' επάγγελμα εγκληματιών, των επικίνδυνων γενικά κρατουμένων, δεν απασχολούν ιδιαίτερα τους σωφρονιστικούς κώδικες. Ο ισχύων Σωφρονιστικός Κώδικας αναφέρεται γενικά στους «κρατούμενους που δημιουργούν προβλήματα στην κοινή διαβίωση στο σωφρονιστικό κατάστημα» και προβλέπει να κρατούνται σε ιδιαίτερα καταστήματα ή τμήματα καταστημάτων (όπως προαναφέρθηκε : άρθρο 11 παρ. 5)

²² Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ251-252, Μαργαρίτης Λ-Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ 157

²³ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ257

β) Υπάρχει και μια άλλη κατηγορία, η οποία αντιμετωπίζει πιο περιορισμένα προβλήματα. Και αυτοί είναι οι «επί λόγω τιμής» κρατούμενοι. Πρόκειται για μια ομάδα κρατουμένων, οι οποίοι διαβιούν σε «ανοιχτά καταστήματα» που δημιουργούνται σε αγροτικές φυλακές. Στην ομάδα αυτή εντάσσονται κατάδικοι: **α)** σε ποινές φυλάκισης ή πρόσκαιρης κάθειρξης **β)** χωρίς προηγούμενη ποινή κάθειρξης **γ)** κατάδικοι, οι οποίοι δεν δείχνουν ροπή στο έγκλημα **δ)** μετά την εκτέλεση του ¼ της ποινής τους και εφόσον **ε)** έχουν επιδείξει καλή διαγωγή.

Οι κατάδικοι αυτής της ομάδας δίνουν υπόσχεση «λόγω τιμής» ότι θα σέβονται τους κανονισμούς της φυλακής και θα συμπεριφέρονται αξιοπρεπώς²⁴.

3.3 Η Διαβίωση των κρατουμένων

3.3.1 Η εισαγωγή των κρατουμένων στο κατάστημα κράτησης

Για να μιλήσουμε για τη διαβίωση των κρατουμένων πρέπει να αναφερθούμε στην εισαγωγή των κρατουμένων σε οποιοδήποτε κατάστημα κράτησης, κατά την οποία είναι απαραίτητη η έγγραφη παραγγελία του οργάνου, που είναι αρμόδιο, κατά τον κώδικα ποινικής δικονομίας για την εκτέλεση των αποφάσεων. Το όργανο αυτό είναι κατά κανόνα ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών, ο οποίος προσδιορίζει και το κατάλληλο κατάστημα κράτησης, βασιζόμενος για την επιλογή του, στον τόπο τέλεσης του αδικήματος αλλά και στο είδος της παραβατικής πράξης.

Το πρώτο πράγμα που απαιτείται από τον κρατούμενο είναι να προσέλθει στην γραμματεία, όπου θα του ζητηθούν δικαιολογητικά, τα οποία είναι διαφορετικά για κάθε κατηγορία κρατουμένου.

Ειδικότερα:

²⁴ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ256

α) για τους καταδικασθέντες σε οποιαδήποτε ποινή ή σε δικαστικά έξοδα, απόφαση ή απόσπασμα αυτής ποινικού δικαστηρίου, ημεδαπού ή αλλοδαπού.

β) για τους υπόδικους, ένταλμα σύλληψης ή προσωρινής κράτησης που διατάσσει την κράτηση.

γ) για τους κρατούμενους για χρέη, εκτελεστικό αντίγραφο απόφασης πολιτικού δικαστηρίου, με γραμματίο κατά βολής τροφείων για ένα τουλάχιστον μήνα.

Πρόβλημα δημιουργείται όταν το ποινικό δικαστήριο απαγγέλει προφορικά την καταδίκη, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει γραπτό κείμενο της «καταδικαστικής απόφασης». Έτσι ο κρατούμενος οδηγείται στο κατάστημα μετά από εντολή του αρμόδιου Εισαγγελέα και μέσα σ' ένα μήνα ο γραμματέας του δικαστηρίου αποστέλλει στο κατάστημα πλήρες αντίγραφο της καταδικαστικής απόφασης. Με την ένταξή του στο κατάστημα, ο κρατούμενος οδηγείται σε χώρο, όπου υπάλληλοι του ίδιου φύλου πραγματοποιούν σωματική έρευνα για τυχόν επικίνδυνα αντικείμενα που μπορεί να φέρουν επάνω τους. Όσον αφορά ενδοσωματική έρευνα για ανίχνευση ναρκωτικών ουσιών, γίνεται μόνο από γιατρό μετά από εντολή του δικαστικού λειτουργού.

Την επόμενη μέρα ο κρατούμενος οδηγείται στο διευθυντή του καταστήματος ή του Κ.Λ., όπου ενημερώνεται για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του καθώς και για το πρόγραμμα του καταστήματος, αν είναι αλλοδαπός, σε γλώσσα που κατανοεί. Πρέπει να τονίσουμε ότι η προαναφερθείσα επόμενη μέρα, αποτελεί για τον κρατούμενο μια έντονη αλλαγή στον τρόπο ζωής και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την μετέπειτα πορεία του στο κατάστημα κράτησης. Και αυτό διότι αντιμετωπίζει τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους ως εχθρούς και τους υπόλοιπους κρατούμενους ως ομάδα στην οποία δεν έχει ενταχθεί αλλά και δεν ξέρει αν θέλει να ενταχθεί.

Η ζωή του γενικότερα καθορίζεται από αυστηρούς εν πολλοίς ρυθμούς, οι οποίοι είναι κατά κανόνα άγνωστοι σ' αυτόν.²⁵

²⁵ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ265

Ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού κατά την ένταξη του κρατούμενου

Ο Κ.Λ. συζητεί τα ιδιαίτερα ατομικά, οικογενειακά, επαγγελματικά και άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κρατούμενος με τον αποκλεισμό του στο σωφρονιστικό κατάστημα, ενημερώνει τον κρατούμενο για τις παρεχόμενες υπηρεσίες και παρέχει κατά περίπτωση μία αναγκαία συνδρομή. Στη συνέχεια συντάσσει έκθεση, την οποία θέτει σε ειδική μερίδα κοινωνικής έρευνας. Ότι έχει ειπωθεί μεταξύ Κ.Λ. και κρατούμενων είναι απόρρητο γι' αυτό και δεν προσκομίζεται στο δικαστήριο χωρίς την έγκριση του κρατουμένου. Σε αντίθετη περίπτωση, η μεν προσκόμιση της έκθεσης θεωρείται παράνομη η δε έκθεση άκυρη. Πάντως ο Κ.Λ. μπορεί να παρουσιαστεί ως μάρτυρας στο Δικαστήριο εκτέλεσης Ποινών και να καταθέσει μόνο για τη συμπεριφορά του κρατούμενου κατά την παραμονή του στο κατάστημα κράτησης. Όταν η προαναφερθείσα διαδικασία ολοκληρώνεται και το Συμβούλιο φυλακής αποφασίζει το χώρο του τμήματος στο οποίο θα μείνει ο κρατούμενος ή τη μεταγωγή του σε άλλο σωφρονιστικό κατάστημα.²⁶

3.3.2. Μέριμνα για την υγιεινή, τη διατροφή και την ενδυμασία των κρατουμένων

Υγιεινή των κρατουμένων

Ο Σωφρ. Κώδικας μεριμνά για την υγιεινή των κρατουμένων με μια σειρά ενεργειών, που βοηθούν τον κρατούμενο να εκτίσει την ποινή του χωρίς να θέσει τη ζωή του σε κίνδυνο και τη διαβίωση του στο κατάστημα κράτησης.

α) Σύμφωνα με τα παραπάνω, σημαντικός παράγοντας είναι η ατομική υγιεινή και καθαριότητα του κρατούμενου. Πρέπει να παρέχονται όλα τα απαραίτητα από τον διευθύνοντα του καταστήματος για την υγιεινή διαβίωση. Αλλά και οι

²⁶ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ266

εγκαταστάσεις του κτιρίου χρειάζεται να πληρούν τις προϋποθέσεις που επιβάλλουν οι υγειονομικοί έλεγχοι. Υπεύθυνος για τον υγειονομικό έλεγχο είναι ο Υγειονομικός Επιθεωρητής του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή η Υγειονομική Επιθεώρηση της τοπικής Νομαρχίας, με συμμετοχή εκπροσώπων του Ιατρικού Συλλόγου. Τη μέριμνα για τη διενέργεια του υγειονομικού ελέγχου την έχει ο αρμόδιος δικαστικός Λειτουργός, ο οποίος παρευρίσκεται κατά τη διενέργεια του ελέγχου. (άρθρ. 26 Σωφρ. Κ)²⁷

β) Για την ικανοποίηση των πιο πάνω στόχων ο Σωφρ. Κώδικας προβλέπει: τη στελέχωση των κατ' ιδίαν καταστημάτων κράτησης με υγειονομικό προσωπικό, που το σύνηθες σήμερα είναι να υπηρετεί με ορισμένου χρόνου ιδιωτικές συμβάσεις (άρθρο 27 παρ. 3 Σωφρ. Κ.) και τη δυνατότητα παραπομπής του κρατουμένου σε νοσηλευτικό ίδρυμα, αν ο γιατρός τη κρίνει αναγκαία (άρθρ. 30 Σωφρ.Κ) «Εισαγωγή ασθενών κρατουμένων σε θεραπευτικά καταστήματα κράτησης ή νοσηλευτικά ιδρύματα»

γ) Για την προστασία των κρατουμένων ο Σωφρ. Κώδικας απαγορεύει ρητά τη διενέργεια ιατρικών ή άλλων πειραμάτων, που θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή τους, τη σωματική ή ψυχική υγεία τους ακόμα και αν οι κρατούμενοι συναινούν. (άρθρ. 29 Σωφρ. Κ.)

δ) Εφόσον μιλάμε για οργάνωση του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης των κρατουμένων, το κάθε κατάστημα διατηρεί ατομικό δελτίο υγείας στο οποίο αναγράφεται κάθε στοιχείο με ιατρικό ενδιαφέρον καθώς και το ιατρικό ιστορικό κάθε κρατουμένου. Επίσης κάθε κατάστημα κράτησης διατηρεί βιβλίο ιατρικών εξετάσεων κρατουμένων για την διευκόλυνση του ελέγχου του συστήματος.

ε) Ο Σωφρ. Κώδικας περιλαμβάνει ειδική μέριμνα για τους πάσχοντες κρατούμενους από AIDS ή άλλες μεταδοτικές νόσους. (άρθρ. 29 παρ. 4 Σωφρ. Κ). Γι' αυτό το λόγο με κοινή Απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης και Υγείας

²⁷ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ270-273

Πρόνοιας καθορίζονται όλα όσα θεωρούνται απαραίτητα για την ενημέρωση τόσο του προσωπικού όσο των κρατούμενων σε θέματα συμβουλευτικής υγιεινής και πρόληψης γι' αυτές τις ασθένειες.

στ) Ειδική μέριμνα προβλέπεται και στην περίπτωση της «απεργίας πείνας» η οποία ορίζει την υποχρεωτική δόση τροφής στον κρατούμενο. Ο προϊσχύσας Σωφρ. Κ. του 1967 αναφερόταν στην ανάγκη ιατρικής παρέμβασης στο σώμα του κρατούμενου μετά από 24ωρη απεργία πείνας.

Βέβαια στη θεωρία αμφισβητήθηκε η συμφωνία της εν λόγω ρύθμισης με επιχείρημα τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Κατ' αρχήν ο κρατούμενος, που δήλωνε απεργία πείνας, είχε δικαίωμα να καλέσει γιατρό της δικής του επιλογής για να διαπιστωθεί η ψυχική και πνευματική του υγεία. Επομένως ο διευθυντής και ο γιατρός του σωφρονιστικού καταστήματος λάμβαναν τα κατάλληλα μέτρα αλλά δεν μπορούσαν να υποχρεώσουν τον κρατούμενο στην λήψη τροφής. τέλος αν κατά τη διάρκεια της απεργίας πείνας ο γιατρός του καταστήματος κράτησης έκρινε ότι έπρεπε να γίνει μεταγωγή σε θεραπευτικό κατάστημα, το ζητούσε εγγράφως. Εάν και μετά τη μεταγωγή ο κρατούμενος συνέχιζε να θέτει σε κίνδυνο τη ζωή του το δικαστήριο Εκτέλεσης των ποινών αποφάσιζε για την αναγκαία λήψη τροφής.

Ο ισχύων Σωφρ. Κ. αντιμετωπίζει το ίδιο θέμα στο άρθρο 31. Οι υπόλοιπες κινήσεις, όσον αφορά τα δικαιώματα του κρατούμενου και τις υποχρεώσεις της διεύθυνσης και του ιατρού, είναι κοινές με του προϊσχύσαντος Σωφρ. Κ.²⁸

Διατροφή και ενδυμασία των κρατούμενων

Σύμφωνα με τα άρθρα 32 και 33 του Σωφρ. Κ, η διατροφή και η ενδυμασία αποτελούν υποχρεώσεις του κράτους.

²⁸ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ257

Τη μέριμνα για τη διατροφή, την ενδυμασία και την χορήγηση στους κρατούμενους κατάλληλου ρουχισμού καθώς και ειδών πρώτης ανάγκης την έχει η διεύθυνση του καταστήματος κράτησης. Όσον αφορά κάποια λοιπά προσωπικά είδη των κρατουμένων, τα προμηθεύονται οι ίδιοι από το πρατήριο του καταστήματος κράτησης.

Ο ισχύων Σωφρ. Κ. 1990/1991 (άρθρο 29) προβλέπει μετά από συνεργασία του γιατρού, εβδομαδιαίο διαιτολόγιο για συγκεκριμένες θρησκευτικές πεποιθήσεις.

Όσον αφορά στην ενδυμασία των κρατουμένων ο προϊστάμενος Σωφρ. Κ. καθώς και ο ισχύων, απαγορεύουν ρητά την κοινή ενδυμασία για όλους τους κρατούμενους, διότι προσβάλλει την αξιοπρέπεια του ατόμου. Επίσης το άρθρο 21 του Σωφρ. Κώδικα του 1999 αναφέρει το σύστημα της ταυτόχρονης ύπαρξης κελίων και θαλάμων το πολύ 6 ατόμων. Τέλος το άρθρο 21 παρ.5 Σωφρ. Κ. αναφέρεται στην τήρηση των κανόνων ατομικής υγιεινής και καθαριότητας στα ατομικά κελιά και στους κοινούς θαλάμους με εγκαταστάσεις υγιεινής, θέρμανσης, νερού και αποχωρητηρίου.²⁹

3.3 Αγωγή των κρατουμένων

Ως αγωγή των κρατουμένων εννοούμε την ανάπτυξη των ψυχικών, σωματικών και πνευματικών ιδιοτήτων του κρατούμενου, τη διατήρηση της ψυχικής και σωματικής υγείας, την κατάλληλη εκπαίδευση και τη μείωση των αρνητικών επιδράσεων της στέρησης της ελευθερίας, έτσι ώστε οι δεχόμενοι την αγωγή να καθίστανται υπεύθυνα και αυτοδύναμα άτομα (άρθρ. 39 Κ Μετ

²⁹ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ273

Κρ). Είναι ένα μέσο της ομαλής επανένταξης στο οικογενειακό, κοινωνικό και επαγγελματικό περιβάλλον.³⁰

Τομείς μορφωτικών προγραμμάτων

1. Εκπαίδευση (άρθρ. 35 Σωφρ. Κ)

Ιδιαίτερα σημαντική για την εκπαίδευση στη φυλακή είναι η Σύσταση Νο R 89/12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης («Η εκπαίδευση στη φυλακή»), η οποία τονίζει την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης διότι παίζει το σημαντικότερο ρόλο στην ανάπτυξη του ατόμου ενώ βοηθά στον εξανθρωπισμό των φυλακών και στη βελτίωση των συνθηκών κράτησης, μέχρι του σημείου ώστε να δικαιολογούνται και διακρίσεις ανάμεσα σε καταδίκους και σε υπόδικους. υπόδικους (βλ. Αλεξιάδη, Κείμενα Ευρωπαϊκής Αντεγκληματικής Πολιτικής αρ. 74)³¹

Σύμφωνα με την παραπάνω Σύσταση, η εκπαίδευση περιλαμβάνει γραμματική διδασκαλία, επαγγελματική εκπαίδευση, δημιουργικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, φυσική άσκηση, χρήση βιβλιοθήκης, αθλήματα και κοινωνική εκπαίδευση.

Ανάλογα με την ηλικία του ο κάθε κρατούμενος ξεχωριστά, παρακολουθεί μορφωτικά προγράμματα, τα οποία είναι κοινά με όσα ισχύουν και για τα άτομα που μορφώνονται εκτός φυλακής.

Απαραίτητη κρίνεται η υποστήριξη από τη διοίκηση και τη διεύθυνση του σωφρονιστικού καταστήματος, που οφείλουν να διευκολύνουν το έργο της επιμόρφωσης των κρατουμένων.

Ο Σωφρ. Κ. 1999 αναφέρεται στο κεφ. 5^ο με τίτλο «Μορφωτικά Προγράμματα και ελεύθερος χρόνος των κρατουμένων» και κάνει λόγο για το δικαίωμα όλων των κρατουμένων στην εν γένει μόρφωση, άθληση και στη

³⁰ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ275

³¹ Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ242-243

δημιουργική απασχόληση. Επίσης, οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα στην ενημέρωση καθώς και στην άσκηση των θρησκευτικών τους καθηκόντων. Όλα τα παραπάνω αφορούν στις παροχές της Πολιτείας, στο πλαίσιο της ευρύτερης κοινωνικής Πολιτικής προς τους κρατούμενους ως ανθρώπους και ως πολίτες της ίδιας κατηγορίας με εκείνους που κυκλοφορούν ελεύθεροι (Αιτ. Έκθεση Σχ. Σωφρ. Κ 21 Δεκ. 1990, Μέρος Β., αριθμ. 5)³²

Όσον αφορά τα εν λόγω μορφωτικά προγράμματα οργανώνονται από το Συμβούλιο φυλακής, το οποίο παίρνει αποφάσεις ύστερα από πρόταση του Κ.Ε.Σ.Φ. (Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών). Για το σχεδιασμό και για το συντονισμό των παραπάνω προγραμμάτων προβλέπεται διορισμός ενός Συμβούλου Εκπαίδευσης. Μέχρι το διορισμό αυτού, την εκπαίδευση των κρατουμένων αναλαμβάνει εξειδικευμένο προσωπικό ή άτομα με ειδικές γνώσεις και εμπειρίες (άρθρ. 34 παρ. 2 και 3 Σωφρ. Κ.)

Σύμφωνα με τον Ελλ. Σωφρ. Κώδικα (άρθρο 35) η εκπαίδευση των κρατουμένων έχει ως σκοπό την συμπλήρωση όλων των βαθμίδων καθώς και την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Ως κοινή διαπίστωση, πρέπει να αναφέρουμε τον πολύ μεγάλο αριθμό αναλφάβητων ή ανεπάγγελτων στις ελληνικές φυλακές. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στους νέους είναι υποχρεωτική, ενώ οι αναλφάβητοι παρακολουθούν μαθήματα στοιχειώδους εκπαίδευσης. Έτσι, σε μερικά καταστήματα λειτουργεί μονοθέσιο δημοτικό σχολείο.

Επίσης, όσοι έχουν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση μπορούν να κάνουν χρήση εκπαιδευτικής άδειας για τη φοίτησή τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση .

Την οργάνωση των προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης, την αναλαμβάνει το Συμβούλιο Φυλακής ενώ μέριμνα για την εκπαίδευση των

³²Αλεξιάδης Στ, Σωφρονιστική, 2001, σελ278, Μαργαρίτης Λ-Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ 154

αλλοδαπών λαμβάνεται μόνο εφόσον κάτι τέτοιο είναι εφικτό (Άρθρ. 35 Σωφρ. Κ.)³³

2. Άσκηση και άθληση (άρθρ. 36 Σωφρ. Κ.)

Για τη σωματική άθληση και άσκηση καθώς και την ψυχική υγεία, ο Σωφρ. Κ. προβλέπει τη διάθεση τουλάχιστον μίας ώρας καθημερινά στους κρατούμενους για περπάτημα, αθλητικές ατομικές ασκήσεις στο προαύλιο του καταστήματος ή σε προστατευμένους από τις καιρικές συνθήκες χώρους.³⁴

3. Η ενημέρωση των κρατουμένων (άρθρ. 37 Σωφρ. Κ.)

Καθώς η ενημέρωση κρατά τον κρατούμενο σε μια πνευματική διαύγεια, ικανό να κρίνει και να προτείνει, ο Σωφρ. Κώδικας αναγνωρίζει το δικαίωμα κάθε κρατούμενου στην ενημέρωση για όλα τα διεθνή και εθνικά θέματα, μέσω της παρακολούθησης τηλεοπτικών εκπομπών, διαλέξεων, καθώς και της ενημέρωσης από το ραδιόφωνο, τις εφημερίδες, τα περιοδικά. Υπάρχει πρόβλεψη λειτουργίας δανειστικής βιβλιοθήκης για την μόρφωση των κρατουμένων καθώς και η προμήθεια βιβλίων εκτός φυλακής.³⁵

4. Ψυχαγωγία (άρθρ. 38 Σωφρ. Κ.)

Η καλή ψυχολογική κατάσταση απορρέει και από την δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, η οποία επιτυγχάνεται με την συμμετοχή των κρατουμένων σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, εκθέσεις ζωγραφικής, παρακολούθηση κινηματογραφικών ταινιών. Αρμόδιο όργανο για την

³³ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 257. Μαργαρίτης Α- Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ. 159

³⁴ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 155.

³⁵ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 281

οργάνωση αυτών είναι το Συμβούλιο Φυλακής με τη συνδρομή των τοπικών πολιτιστικών φορέων.³⁶

5. Η άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων (άρθρ. 39 Σωφρ. Κ)

Η συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης (άρθρ. 13 παρ. 1 Συντ.) αναφέρει ότι η θρησκευτική αγωγή δεν είναι υποχρεωτική. Ο κρατούμενος έχει δικαίωμα να ασκεί τα θρησκευτικά του καθήκοντα. Ταυτόχρονα προβλέπεται ειδική μεταχείριση προκειμένου να εκπληρωθούν οι ιδιαίτερες θρησκευτικές πεποιθήσεις του κρατουμένου. Έτσι, όταν ο κρατούμενος εισαχθεί στο σωφρονιστικό κατάστημα ερωτάται για το δόγμα, το οποίο όποιος επιθυμεί το δηλώνει.

Πρέπει να τονίσουμε πως με την υλοποίηση των μορφωτικών προγραμμάτων επιτυγχάνεται η καλή ψυχική, σωματική και πνευματική υγεία. Με αυτά τα μέσα εξασφαλίζεται κλίμα, που ευνοεί την ομαλή λειτουργία του σωφρονιστικού καταστήματος εφόσον η άρτια οργάνωση των παραπάνω προγραμμάτων είναι επιβολή κοινωνικής και σωφρονιστικής πολιτικής.³⁷

3.5 Εργασία των κρατουμένων

Πριν τον 19^ο αιώνα η εργασία των κρατουμένων συνήθιζε να συνδέεται με την ποινή δηλ, αποτελούσε το περιεχόμενό της. Ακόμα, όμως και όταν αυτό καταργήθηκε σε κάποιες χώρες, σε κάποιες άλλες κυριαρχούσε η αντίληψη ότι η εργασία των κρατουμένων θα πρέπει να είναι επίπονη για το σώμα του καταδίκου.

Από το 19^ο αιώνα και μετά όμως οι σωφρονιστικές αντιλήψεις υποστήριζαν ότι η εργασία βοηθά στην καλή ψυχική υγεία, καλλιεργεί το

³⁶ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 282

³⁷ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 157

πνεύμα του ανθρώπου, γεμίζει το κενό του χρόνου της ποινής, αποφέρει έσοδα αλλά και βοηθά στη σωστή λειτουργία και πειθαρχία της φυλακής.

Η γενικότερη θετική αναγνώριση της προσφοράς της εργασίας στον κρατούμενο και στη φυλακή φαίνεται στα κεφάλαια όλων των διεθνών Σωφρονιστικών κανόνων όπως (κοινωνίας των εθνών παρ. 9-13, ΟΗΕ αρθρ. 71-76, Συμβουλίου της Ευρώπης 1973 άρθρ. 72-77, του 1987 αρ. 71-76). Ακόμη η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Απόφαση (75) 25 για την εργασία προβαίνει σε συστάσεις προς τις κυβερνήσεις των κρατών – μελών για την οργάνωση της εργασίας στις φυλακές. Οι συστάσεις είναι οι εξής: (βλ. Αλεξιάδη, Κείμενα Ευρωπαϊκής Αντεγκληματικής Πολιτικής, αρ. 28).³⁸

Η Επιτροπή Υπουργών συνιστά στις Κυβερνήσεις των κρατών μελών:

1. Να δώσουν μια συγκεκριμένη θέση και μια ορισμένη προτεραιότητα στη σωφρονιστική εργασία.
2. Να προβλέψουν τις κατάλληλες πιστώσεις για την υποστήριξη προγραμμάτων εργασίας, ανάλογα με τις ανάγκες των καταστημάτων.
3. Να εκμεταλλευτούν πλήρως για το σκοπό αυτό κατάλληλα και σύγχρονα συστήματα διοίκησης, τεχνικές και διαδικασίες παραγωγής.
4. Να καθορίσουν τις συνθήκες και τους στόχους εργασίας καθώς και την ανταμοιβή της, όσο είναι πρακτικά δυνατό, λαμβάνοντας υπόψη την ιδιόμορφη φύση της εργασίας στο σωφρονιστικό κατάστημα σε σχέση με τους όρους της ελεύθερης αγοράς.
5. Να αναγνωρίσουν τη σημασία της εργασίας και τις διοικητικές απαιτήσεις της σε όλα τα επίπεδα επιλογής και εκπαίδευσης προσωπικού.
6. Να συντονίσουν τα συστήματα κατανομής της εργασίας με τις λοιπές όψεις της διοίκησης των σωφρονιστικών συστημάτων.³⁹

³⁸ Αλεξιάδης Σ, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, 2006, σελ. 289

³⁹ Αλεξιάδης Σ, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, 2006, σελ. 90-91

Η εργασία για τους καταδίκους αποτελεί υποχρέωση ή δικαίωμα;

Το Σύνταγμα του 1975/1986/2001 όρισε ότι η εργασία αποτελεί δικαίωμα και ότι «οποιαδήποτε αναγκαστική εργασία απαγορεύεται» . (άρθρ. 22 παρ. 4). Επίσης κατά το άρθρ. 22 παρ. 1 εδ. Ιβ' Συντάγματος 1975/1986/2001 «όλοι οι εργαζόμενοι ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για παρεχόμενη εργασία ίσης αξίας». Έτσι προβλέπεται από τον Κ. Μετ. Κρ. 1989 για πρώτη φορά η αμοιβή της εργασίας των κρατουμένων (άρθρ. 74 επ.) είτε αυτή παρέχεται στο κράτος είτε σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου είτε σε ιδιώτες.

Στην περίπτωση αυτή το ένα τρίτο της αμοιβής του κρατούμενου, θα έπρεπε να αποδίδεται στο κράτος για τη συμμετοχή του στις δαπάνες διαβίωσης στο κατάστημα κράτησης.

Ο Νέος Σωφρ. Κωδ. 1999 ρυθμίζει το θέμα της εργασίας των κρατουμένων στο κεφ. 68 («Εργασιακή κατάσταση των κρατουμένων»), το οποίο κατανέμεται σε τρία τμήματα: στο Τμ. Α' («Εργασία και απασχόληση των κρατουμένων» άρθρ. 40-45) , στο Τμ. Β' («Ευεργετικός υπολογισμός ημερών ποινής λόγω εργασίας» άρθρ. 46) , στο τμ. Γ' («Ασφάλιση κρατουμένων» αρθρ. 47-50, κατωτέρου από Ε).

Σύμφωνα με το άρθρο 40 παρ. 1 του Σωφρ. Κ. όσοι κρατούμενοι δεν επιθυμούν να εργαστούν εντάσσονται σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης. Οι κρατούμενοι απασχολούνται:⁴⁰

α) σε υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση της λειτουργίας του καταστήματος κράτησης μετά από σχετική αίτηση.

⁴⁰ Αλεξιάδης Σ, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, 2006, σελ. 90-91

β) Μετά από συνεννόηση του εργοδότη και του Συμβουλίου φυλακής, ο κρατούμενος μπορεί να εργαστεί για δικό του λογαριασμό ή μετά από παραγγελία του Δήμου.

Η αμοιβή των κρατουμένων καθορίζεται από τη συγκεκριμένη Νομοθεσία για τα κατώτατα όρια αμοιβών, που ισχύουν για τους εργαζόμενους γενικά. Σύμφωνα με το άρθρο 45 Σωφρ. Κ., τα χρήματα τα οποία είχε στην κατοχή του κατά την εισαγωγή του ο κρατούμενος κατατίθεντο σε ατομικό λογαριασμό αποκαλούμενο « χρημάτιο» . Σε αυτόν το λογαριασμό πιστώνεται και το χρηματικό ποσό, το οποίο κερδίζει ο κρατούμενος από την εργασία του.

Ένα μέρος του «χρημάτιο» παραμένει στο λογιστήριο του καταστήματος κράτησης ως άτοκος τρεχούμενος λογαριασμός στη διάθεση του κρατούμενου για την αντιμετώπιση αναγκών, όπως π.χ. οικογενειακών υποχρεώσεων ή αποζημίωση του θύματος ή ακόμα και για μετατροπή της ποινής του.⁴¹

Ο ευεργετικός υπολογισμός ημερών ποινής.

Ο Σωφρ. Κ. ορίζει ότι οι κρατούμενοι που παρέχουν εργασία οποιασδήποτε μορφής ή απασχολούνται σε προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης μπορεί να τύχουν ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής. (βλ. Αλεξιάδη, Σωφρονιστική, κεφ. Δ΄: Η μεταχείριση των κρατουμένων)

Ακόμη, για τους κρατούμενους οι οποίοι εργάζονται σε ιδιώτες εκτός φυλακής ο Σωφρ. Κ. (άρθρ. 50), υποστηρίζει ότι η αμοιβή της εργασίας τους είναι θέμα που αφορά τον εργαζόμενο και τον εργοδότη. Η μόνη ανάμειξη της Πολιτείας αφορά στον προσδιορισμό του (μειωμένου) ύψους της εισφοράς των εργαζομένων κρατουμένων και του ύψους της εργοδοτικής εισφοράς.

Ο εν λόγω ευεργετικός υπολογισμός έχει ως ανώτατο όριο τις δύο ημέρες εκτιέας ποινής για κάθε μέρα εργασίας ή απασχόλησης σε προγράμματα. Αρμόδιο όργανο για τον υπολογισμό των ευεργετικών ημερών είναι ο αρμόδιος Δικαστικός Λειτουργός

⁴¹ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 289

Ασφάλιση των κρατουμένων

Για πρώτη φορά ο Σωφρ. Κ. 1990/91, αφιερώνει ειδικό τμήμα στην ασφάλιση των κρατουμένων (άρθρ. 44-47 Σχ. Σωφρ. Κ 1990/1991), το οποίο προβλέπει την υποχρεωτική ασφάλισή τους στο Ι.Κ.Α. , τις παροχές ασθενείας, μητρότητας, συντάξεως.

Ο Σωφρ. Κ. του 1999 στο τμήμα Γ΄ του Κεφ. 6 (άρθρ. 47-50) περιλαμβάνει την ασφάλιση στο ΙΚΑ μόνο όμως για κίνδυνο ατυχήματος σε κρατουμένους οι οποίοι εργάζονται μέσα στο κατάστημα κράτησης ή έξω από τις φυλακές (άρθρ. 47 Σωφρ. Κ). Επίσης προβλέπονται παροχές υγειονομικού και φαρμακευτικού χαρακτήρα σε είδος (άρθρ. 48 Σωφρ. Κ.). Δεν γίνεται λόγος για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη στα μέλη της οικογένειας των κρατουμένων.⁴²

3.6 Επισκέψεις και άδειες

Η επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον επιταχύνεται με τους εξής τρόπους :

- α) Με επισκέψεις
- β) Με την ανταλλαγή τηλεφωνημάτων και επιστολών και
- γ) Με άδειες

Ξεκινώντας πρέπει να αναφερθούμε στο σκοπό της επικοινωνίας. Ο Κ. Μετ. Κρ. 1989 αφιέρωσε το 7^ο κεφ. στην «επικοινωνία με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον» χαρακτηρίζοντάς την ως « ζωτικής ανάγκης» για τη διαβίωσή του κρατούμενου μέσα στη φυλακή αλλά και για τη βαθμιαία ένταξή του στην κοινωνία μετά την αποφυλάκισή του. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται είναι τα προαναφερθέντα. Η επικοινωνία με τον έξω κόσμο κρίνεται απαραίτητη διότι οι

⁴² Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 296

μακρόχρονες ποινές μπορούν να προκαλέσουν ψυχολογικά προβλήματα στον ίδιο και στην οικογένειά του.⁴³

α)Επισκέψεις

Οι επισκέψεις πραγματοποιούνται σε ειδικό χώρο, μια αίθουσα η οποία είναι χωρισμένη σε δύο μέρη, το ένα για τον κρατούμενο και το άλλο για τον συγγενή. Μεταξύ τους υπάρχει χώρισμα πλέγματος.

Στον κρατούμενο επιτρέπεται μια φορά τουλάχιστον την εβδομάδα επίσκεψη συγγενικού προσώπου μέχρι 4^{ου} βαθμού συγγένειας, διάρκειας τουλάχιστον μισής ώρας. Η επίσκεψη τρίτων προσώπων επιτρέπεται μόνο μετά από απόφαση του Συμβουλίου φυλακής και εφόσον συμβάλλουν στην ομαλή ψυχική υγεία του κρατούμενου.⁵¹

Όσον αφορά τους αλλοδαπούς, το Συμβούλιο Φυλακής, κάνει δυνατή την επικοινωνία, με προξενεία και πρεσβείες προκειμένου να εξομαλυνθούν τα προβλήματα που δημιουργούνται με την κράτησή τους.

Κατά την επίσκεψη συγγενών, το προσωπικό του καταστήματος κράτησης έχει μόνο οπτική επαφή με την αίθουσα συνομιλίας κρατούμενου – συγγενών. Ο μέγιστος αριθμός των επισκέψεων, η διάρκεια και ο τρόπος επικοινωνίας ρυθμίζονται από τον εσωτερικό κανονισμό του καταστήματος.

Οι επισκέψεις (άρθρ. 52 Σωφρ. Κ) στοχεύουν αφ' ενός στη διατήρηση των δεσμών του κρατούμενου με την οικογένειά του αφ' ετέρου στη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων με άλλα πρόσωπα εκτός του καταστήματος κράτησης. Η υλοποίηση αυτών των στόχων ανατίθεται στην κοινωνική υπηρεσία του καταστήματος. (βλ. Σωφρονιστική, Αλεξιάδη, ΚΕΦ Α: Οι κρατούμενοι ως στοιχείου του σωφρονιστικού καταστήματος, σελ. 297).⁴⁴

⁴³ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 292-297

⁴⁴ Αλεξιάδης Στ, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, 2006, σελ.309, Μαργαρίτης Λ-Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ. 172

β). Η ανταλλαγή τηλεφωνημάτων και επιστολών

Σύμφωνα με το άρθρο 53 παρ. 4 του Σωφρ. Κ. οι δυο παραπάνω μορφές επικοινωνίας διασφαλίζονται με το απόρρητο, το οποίο είναι απαραβίαστο.

1. Με το τηλέφωνο: ο κρατούμενος δικαιούται να επικοινωνεί με το δικηγόρο του χωρίς περιορισμό χρόνου ή συχνότητας. Η τηλεφωνική συσκευή βρίσκεται σε οπτικά ελεγχόμενο χώρο του καταστήματος ενώ απαγορεύεται η χρήση κινητού τηλεφώνου για την αποφυγή προβλημάτων, που δημιουργούνται μεταξύ των κρατουμένων.

2. Η επικοινωνία μέσω επιστολών εξασφαλίζεται από τα Ελληνικά Ταχυδρομεία, τα οποία υποχρεούνται να τοποθετούν ταχυδρομικά κιβώτια σε χώρο προσιτό στους κρατούμενους και να φροντίζουν για τη διεξαγωγή της σχετικής αλληλογραφίας. Η διεύθυνση του καταστήματος είναι υποχρεωμένη να παραλαμβάνει και να αποστέλλει έγκαιρα τις επιστολές από και προς τους κρατούμενους.⁴⁵

γ). Οι άδειες των κρατουμένων.

Ο θεσμός των αδειών προβλέφθηκε για πρώτη φορά στη χώρα μας στο άρθρο. 6 Ν3312/1955 (περί Οργανώσεων Ανοικτών Σωφρονιστικών Καταστημάτων) δίνοντας στο διευθυντή του καταστήματος την δυνατότητα χορήγησης άδειας σε κρατουμένους μέχρι 5 ημέρες το εξάμηνο για σοβαρές οικογενειακές, επαγγελματικές ανάγκες.

Στην συνέχεια το 1967 περιελήφθησαν από τους Συντάκτες του Σωφρ. Κ. οι άδειες στο κεφ. Β του τρίτου τμήματος, όπου περιέχονται οι «ειδικοί κανόνες εκτελέσεων» της ποινής της πρόσκαιρης κάθειρξης (άρθρ. 108-114 Σ.Κ).

⁴⁵ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 298-299

Αργότερα, οι ίδιοι Συντάκτες του Σ.Κ. 1967 εξάρτησαν τον τρόπο εφαρμογής της προοδευτικής εκτέλεσης των ποινών που αναφέρονται στο άρθρ. 108-113 του Σ.Κ. από Διάταγμα που θα εκδοθεί μετά από πρόταση του Υπ. Δικαιοσύνης. Τέτοιο διάταγμα δεν εκδόθηκε μέχρι την ψήφιση του Κ. Μετ. Κρ. (Ν. 1851/1989).

Ο Κ. Μετ. Κρ. Του 1989 υιοθέτησε το θεσμό των αδειών των κρατουμένων (άρθρ 52-56), τις οποίες διέκρινε σε τρεις κατηγορίες.:

α) Άδειες τακτικές. Έχουν ως σκοπό να προσδώσουν ανθρώπινο χαρακτήρα στην εκτέλεση των ποινών και να συμβάλλουν στην ομαλή επανένταξη του κρατουμένου στην κοινωνία.

β) Άδειες έκτακτες: Για την αντιμετώπιση των έκτακτων αναγκών του κρατούμενου.

γ) Άδειες εκπαιδευτικές, για τη συμπλήρωση γνώσεων στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια ή στην απόκτηση πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η άδεια θεωρείται ένα δικαίωμα του κρατούμενου, το οποίο θα εξαρτηθεί κατά πολύ από το εάν τήρησε κατά την πρώτη του έξοδο με συνέπεια τους όρους αυτής. (π.χ. για περισσότερες ημέρες αλλά και για την απόλυσή του με όρους).

Ο σκοπός των αδειών των κρατουμένων είναι σωφρονιστικός:α) διότι η μακρόχρονη κράτηση τους δημιουργεί προβλήματα και β) διότι προετοιμάζει κατά κάποιον τρόπο την επανένταξή τους στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Εξάλλου οι άδειες καταστούν πιο ανθρώπινη την διαβίωση των κρατουμένων στο σωφρονιστικό κατάστημα.

Απαιτείται η ύπαρξη προϋποθέσεων για τις άδειες εξόδου και ελεύθερης διαβίωσης, οι οποίες δίδονται παρακάτω.⁴⁶

- Απαιτείται καταδίκη σε (συνολικά) μακρόχρονη ποινή.

⁴⁶ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 300-306

- Πρέπει να έχει εκτιθεί ένα σημαντικό μέρος της ποινής
- Το είδος του εγκλήματος για το οποίο καταδικάστηκε και η προσωπικότητα του κρατούμενου, όπως είχε διαμορφωθεί πριν κι όπως έχει διαπλαστεί κατά το διάστημα κράτησης, δεν πρέπει να θεμελιώνουν το φόβο ότι η έξοδός του από το σωφρονιστικό κατάστημα θα αποτελέσει απειλή κατά της ομαλής κοινωνικής ζωής.

Για τη χορήγηση άδειας απαιτείται αίτηση του κρατούμενου, την οποία εγκρίνει ο διευθυντής του καταστήματος. Η άδεια θεωρείται μέρος της έκτισης της ποινής διότι εκτελείται με περιοριστικούς όρους.⁴⁷

Τακτικές άδειες

Τακτική άδεια δικαιούται ο κρατούμενος, ο οποίος έχει εκτίσει το ένα πέμπτο της ποινής του και σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης τα δώδεκα χρόνια. Στους πρώτους η διάρκεια είναι από μία μέχρι πέντε ημέρες. Στους δεύτερους έως οκτώ ημέρες, χωρίς όμως να ξεπερνά σε καμία περίπτωση τις σαράντα ημέρες το χρόνο. Μεταξύ δύο αδειών μεσολαβεί κενό διάστημα 2 μηνών.

Οι τακτικές άδειες απαιτούν και κάποιες προϋποθέσεις.(Χωρίς αυτές δεν δίνεται χορήγηση της άδειας):

- α) όπως προαναφέρθηκε, πρέπει να έχει ο κρατούμενος εκτίσει το ένα πέμπτο της ποινής του χωρίς ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής λόγω εργασίας
- β) Να μην εκκρεμεί ποινική διαδικασία σε βαθμό κακουργήματος.
- γ) Να μην υπάρχει κίνδυνος εκτέλεσης νέων εγκλημάτων.
- δ) ο κρατούμενος να μην κάνει κακή χρήση της άδειάς του.⁴⁸

Για τα παραπάνω κρίνεται:

- α) η προσωπικότητα του κρατούμενου

⁴⁷ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 300-306

⁴⁸ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 307-308

β) η συμπεριφορά του σε προηγούμενες άδειες

γ) το κατά πόσο ωφελεί τον ίδιο η επάνοδό του στην πλήρη αλλά και σταδιακή ελευθερία.

δ) η ατομική, επαγγελματική, οικογενειακή κατάσταση και οι υποχρεώσεις, που έχει ο κρατούμενος.

Η χορήγηση των τακτικών αδειών γίνεται μετά από αίτηση του καταδίκου στο Πειθαρχικό Συμβούλιο του καταστήματος (άρθρ. 70 παρ. 1 Σωφρ. Κ.) Στη συνεδρίαση του Συμβουλίου παρευρίσκεται ο αιτών και ένα τρίτο πρόσωπο για διευκρινίσεις.⁴⁹

Έκτακτες άδειες (άρθρ. 57 Σωφρ. Κ)

Έκτακτη άδεια 24 ωρών δικαιούται κάθε κρατούμενος για λόγους έκτακτων οικογενειακών και επαγγελματικών υποχρεώσεων. Αρμόδιος είναι ο δικαστικός λειτουργός, ο οποίος ασκεί εποπτεία στο συγκεκριμένο κατάστημα κράτησης. Το όργανο το οποίο χορηγεί την έκτακτη άδεια διευκρινίζει αν υπάρχει λόγος για συνοδεία του κρατούμενου.

Έκτακτη άδεια μπορεί να χορηγήσει και ο διευθυντής του καταστήματος, ο οποίος ενημερώνει τον δικαστικό λειτουργό για την παράσταση του κρατούμενου σε κηδεία συγγενούς μέχρι και 2^ο βαθμού συγγένειας και για επίσκεψη συγγενούς μέχρι 2^ο βαθμού σε καταστάσεις κρίσιμες για την υγεία των συγγενών του κρατουμένων.⁵⁰

Εκπαιδευτικές άδειες

Οι εκπαιδευτικές άδειες χορηγούνται για τη φοίτηση καταδίκων και υποδίκων σε σχολές πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και ανώτατης εκπαίδευσης.

⁴⁹ Αλεξιάδης Σ, Σωφρονιστική, 2001, σελ. 307-308

⁵⁰ Αλεξιάδης Στ, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, 2006, σελ309, Μαργαρίτης Λ-Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ 172

Προϋποθέσεις για τη χορήγηση εκπαιδευτικής άδειας:

- α) Το εκπαιδευτικό ίδρυμα να είναι σε περιοχή που έχει μικρή απόσταση από το κατάστημα κράτησης. Σε αντίθετη περίπτωση γίνεται μεταγωγή του κρατούμενου σε κατάστημα της περιοχής της φοίτησης. (άρθρ 72 εδ α΄ Σωφρ. Κ: «... μεταγωγή για λόγους εκπαιδευτικούς.....»)
- β) το εκπαιδευτικό ίδρυμα να ανταποκρίνεται στις γνώσεις του κρατουμένου. Οι παραπάνω αποκαλούνται γενικές προϋποθέσεις.

Ειδικές προϋποθέσεις:

- α) Υποβολή αίτησης από τον ενδιαφερόμενο
- β) Εκτίμηση ότι δεν συντρέχει κίνδυνος διάπραξης νέων εγκλημάτων και
- γ) Η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου δικαστικού Λειτουργού (βλ. Αλεξιάδη, Σωφρονιστική, Μέρος Δ΄ Η μεταχείριση των κρατουμένων).

Αρμόδιο όργανο είναι το Πειθαρχικό Συμβούλιο για τη χορήγηση άδειας σύμφωνα με το άρθρ. 70 παρ. 1 Σωφρ. Κ. Κατά τη συνεδρίαση παρευρίσκεται ο ενδιαφερόμενος και ένα τρίτο πρόσωπο για διευκρινίσεις.

δ) Διαμονή του κρατούμενου κατά τη διάρκεια της φοίτησης είναι σε κατάστημα της περιοχής της σχολής της φοίτησης ή σε κατάστημα Ημιελεύθερης Διαβίωσης.

Στην απόφαση που χορηγεί την άδεια αναγράφονται το ίδρυμα φοίτησης, οι μέρες και ώρες φοίτησης, η άδεια λόγω εξεταστικής 15 ημερών και η ολική ή μερική απαλλαγή του αδειούχου από υποχρεώσεις στο κατάστημα για τη μελέτη του ιδίου.⁵¹

Η εκπαιδευτική άδεια παύει με το τέλος της φοίτησης. Όταν όμως αδειούχος υποπέσει σε σοβαρά παραπτώματα ή υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες για τέλεση νέων εγκλημάτων τότε γίνεται ανάκληση της άδειας μετά από εισήγηση του κοιν. λειτουργού ή του εγκληματολόγου.

⁵¹ Αλεξιάδης Στ, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, 2006, σελ309, Μαργαρίτης Λ-Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ 172

Τέλος πρέπει να αναφέρουμε ότι οι έχοντες εκπαιδευτική άδεια, επιδοτούνται από τα Κεφάλαια Εργασίας των κρατουμένων, προκειμένου να καλύψουν τα αναγκαία έξοδα.⁵²

3.7 Δικαιώματα των κρατουμένων

Κατά την εκτέλεση της ποινής ή για τον οποιοδήποτε λόγο εισαγωγής και παραμονής των κρατουμένων στο κατάστημα δεν περιορίζεται κανένα άλλο δικαίωμα εκτός απ' αυτό της προσωπικής ελευθερίας. Όλοι οι κρατούμενοι μπορούν να ασκούν τα δικαιώματα που τους αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και οι ειδικοί κατά περίπτωση κανόνες δικαίου, αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο(ΦΕΚ Β' 463/17-04-2003 0αρθρ.31). Ειδικότερα:

- Ο σεβασμός και η προστασία της αξιοπρέπειας είναι μέλημα της σωφρονιστικής αρχής και πρέπει να διασφαλίζεται.
- Η ισότητα όλων των κρατουμένων χωρίς καμία διάκριση λόγω φύλου, θρησκείας, εθνικότητας. Ειδική μεταχείριση ως προς τις συνθήκες κράτησης δικαιολογείται μόνο σε άτομα με ειδικές ανάγκες και προβλήματα υγείας.
- Η σωματική τους ακεραιότητα και η σωματική και ψυχική τους υγεία. Απαγορεύεται απόλυτα ο βασανισμός των κρατουμένων
- Ο κρατούμενος διατηρεί την ελευθερία της θρησκευτικής του συνείδησης. Του εξασφαλίζεται η άσκηση των θρησκευτικών του καθηκόντων από λειτουργούς του θρησκεύματος ή του δόγματός του(αρθρ5&4)
- Διατηρούν το εκλογικό τους δικαίωμα εφόσον δεν τους έχει επιβληθεί αμετάκλητα παρεπόμενη ποινή στέρησης των πολιτικών τους δικαιωμάτων.⁵³

⁵² Αλεξιάδης Στ, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, 2006, σελ309, Μαργαρίτης Λ-Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ 172

⁵³ Μαργαρίτης Λ-Παρασκευόπουλος Ν, Σωφρονιστικός Κώδικας και συναφή κείμενα, 2000, σελ 4

- Ο κάθε κρατούμενος έχει το δικαίωμα της αναφοράς προς κάθε δημόσια αρχή και διεθνείς οργανισμούς εντός ή εκτός καταστήματος κράτησης αλλά και το δικαίωμα της ακρόασης και της προσφυγής κατά των αποφάσεων σε οποιοδήποτε μέτρο, το οποίο θίγει τα δικαιώματα ή τα συμφέροντα του.
- Κάθε κρατούμενος δικαιούται ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και νοσηλείας σε δημόσιο, δημοτικό κοινοτικό νοσοκομείο, κατάλληλης διατροφής, ενημέρωσης με εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, τηλεφωνικής επικοινωνίας, επισκεπτηρίων με τα συγγενικά του πρόσωπα και εργασίας. Ευνοϊκοί θεσμοί για τους κρατούμενους είναι οι άδειες και ο ευεργετικός υπολογισμός των ημερών εργασίας τους κατά την έκτιση της ποινής τους.⁵⁴

⁵⁴ Σπινέλλη, Δ-Τσήπουρα Α., Κρατούμενοι και δικαιώματα του ανθρώπου, 1996, σελ. 24-26, Μαύρης Μ, Το πανοπτικό του χρόνου

Κ Ε Φ Α Λ Λ Α Ι Ο Ι V

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΤΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ ΤΟΥΣ

4.1 Οργάνωση του χρόνου των κρατουμένων

Για τους κρατούμενους η φυλακή και το προαύλιο ανοίγει καθημερινά στις 7:30 το πρωί. Μέχρι τις 12:00 το μεσημέρι οι κρατούμενοι μπορούν να περιφέρονται στο προαύλιο ή να επισκέπτονται άλλους θαλάμους εντός της πτέρυγας τους. Στο χρονικό αυτό διάστημα οι κρατούμενοι μπορούν να αθληθούν, να συμμετέχουν σε διάφορα προγράμματα, να δεχτούν τα επισκεπτήρια των συγγενών τους και να έχουν επαφή με την κοινωνική υπηρεσία, τον ψυχολόγο και άλλες υπηρεσίες της φυλακής.

Στις 12:00 κλείνει το προαύλιο και κάθε πτέρυγα με τη σειρά της κατευθύνεται από την εσωτερική σκάλα στο εστιατόριο. Ακολουθεί η διανομή γεύματος και στις 12:30 η καταμέτρηση κρατουμένων και η μεσημεριανή ανάπαυση ως τις 15:00(καλοκαίρι 16:00). Κατά το χρονικό διάστημα 12:30-15:00 η φυλακή κλείνει και οι κρατούμενοι έχουν τη δυνατότητα να συναναστρέφονται μόνο με τους συγκρατούμενούς τους στον ίδιο θάλαμο ή κελί.

Στις 15:00 (το καλοκαίρι 16:00) η φυλακή και το προαύλιο ανοίγει και πάλι ως μισή ώρα πριν από τη δύση του ηλίου. Στις 18:00 οι κρατούμενοι λαμβάνουν δείπνο στο εστιατόριο και στις 21:30 κλείνει το προαύλιο και ολόκληρη η φυλακή μέχρι το επόμενο πρωί. Μέχρι να κοιμηθούν οι κρατούμενοι μπορούν να παρακολουθήσουν τηλεόραση, να ακούσουν ραδιόφωνο, να παίξουν επιτραπέζια παιχνίδια κλπ.⁵⁵

⁵⁵ Μαύρης Μ, Το πανοπτικό του χρόνου, 2003, σελ. 58-61

Η τήρηση του ωρολογίου προγράμματος είναι υποχρεωτική. Κατ' εξαίρεση οι κρατούμενοι παραμένουν εκτός κελιών και θαλάμων στις πτέρυγες με κλειστές κιγκλίδες:

- τη παραμονή της Πρωτοχρονιάς ως τις 00:30
- τις καθιερωμένες θρησκευτικές, εθνικές και τοπικές αργίες τις μεσημβρινές ώρες.
- τις ημέρες του καύσωνα, όταν η θερμοκρασία υπερβαίνει τους 36C τις μεσημβρινές ώρες.

Και τέλος, μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις (π.χ λόγοι υγείας ή ασφάλειας) επιτρέπεται το άνοιγμα της φυλακής.⁵⁶

⁵⁶ Μαύρης Μ, Το πανοπτικό του χρόνου, 2003, σελ. 58-61

4.2 Προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι εντός των καταστημάτων κράτησης.

4.2.1 Υπερπληθυσμός των φυλακών

Το πρώτο και μεγαλύτερο πρόβλημα είναι η χωρητικότητα των φυλακών εξαιτίας του συνεχώς αυξανόμενου αριθμού κρατουμένων που κατά κανόνα θεωρείται το πρώτο χαρακτηριστικό της κρίσης των φυλακών. Παρά τις νομοθετικές προβλέψεις του ισχύοντα σωφρονιστικού κώδικα, το πρόβλημα του υπερπληθυσμού των κρατουμένων στις φυλακές όχι μόνο δεν περιορίστηκε αλλ' αντιθέτως οξύνθηκε. Σε πολλά σωφρονιστικά καταστήματα η υπερπληθώρα των κρατουμένων ξεπερνά και το 40% της πραγματικής χωρητικότητας, ενώ εντονότατο είναι το πρόβλημα στις φυλακές Κορυδαλλού, Πάτρας, Θεσσαλονίκης και Λάρισας. Συγκεκριμένα, στις 1/12/2005, η προβλεπόμενη χωρητικότητα όλων των καταστημάτων κράτησης, ανερχόταν στους 5.284 κρατουμένους. Την ίδια μέρα στα καταστήματα αυτά κρατούνταν περίπου 11.000 άτομα.⁵⁷

Το πρόβλημα του υπερκορεσμού των φυλακών οφείλεται κυρίως σε λόγους που σχετίζονται με τον θεσμό της προφυλάκισης και με την έκταση της επιβολής ποινών και δευτερευόντως στη δυναμική των φυλακών. Τη νοσηρότητα του φαινομένου φαίνεται ότι εξακολουθούν να ενισχύουν οι δυο πληγές του «υπερπληθυσμού», δηλαδή οι υπόδικοι και οι παραβάτες της νομοθεσίας περί ναρκωτικών.⁵⁸

⁵⁷ Δημόπουλος, Χ., Η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι μη φυλακτικές κυρώσεις, 1998, σελ154

⁵⁸ Αλεξιάδης Σ., Σωφρονιστική, 2001, σελ 163

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός και επιστημονική παραδοχή ότι κάθε ανθρώπινο ον για να διαβιώσει, να λειτουργήσει ομαλά και να αναπτύξει υγιώς την προσωπικότητά του χρειάζεται κάποιον ελάχιστο ζωτικό χώρο. Στην πολιτεία παρέχεται το δικαίωμα να στερήσει από το παραβατικό άτομο, την ελευθερία του για μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα ανάλογα με το έγκλημα που έχει διαπράξει. Δεν της παρέχεται όμως το δικαίωμα να του στερήσει το στοιχειώδη ζωτικό χώρο, που δικαιωματικά του ανήκει, για να ζήσει. Όμως αυτός ο χώρος σε πολλά σωφρονιστικά καταστήματα ελλείπει⁵⁹

Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του διευθυντή της φυλακής της Κομοτηνής, κ. Κωνσταντίνου Κουμπαντά, σε τοπική εφημερίδα της πόλης (Χρόνος) με δημοσίευμα στις 30/12/05, όπου δήλωνε «αν μας στείλετε και άλλους κρατουμένους, θα τους βάλουμε στην εκκλησία». Η φυλακή Κομοτηνής δημιουργήθηκε για χωρητικότητα 95 κρατουμένων και την περίοδο του 2005 φιλοξενούσε 278 άτομα. Μάλιστα κάποιοι διευθυντές φυλακών, όπως της φυλακής Θεσσαλονίκης μηνύθηκαν γιατί αρνήθηκαν να προφυλακίσουν άτομα εξαιτίας έλλειψης χώρου.

Σ' άλλα σωφρονιστικά καταστήματα της Β. Ελλάδας δεν εξασφαλίζεται ούτε ο αναγκαίος χώρος ακόμα και για να κινηθεί κάποιος. Ποια επίδραση ασκούν αυτές οι συνθήκες διαβίωσης στους κρατουμένους, που ο χώρος αυτός είναι ο μόνος ουσιαστικά στον οποίο διαβιούν. Η διαβίωση κάτω απ' αυτές τις συνθήκες δημιουργεί μεταξύ των κρατουμένων ή μεταξύ αυτών και του προσωπικού τριβές, εντάσεις και εκνευρισμούς για ζητήματα απλά και καθημερινά, που σε άλλη περίπτωση θα περνούσαν απαρατήρητα.⁶⁰

Η υπερπλήρωση όμως αυτών των φυλακών υποβαθμίζει τις συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων, αυξάνει τον επιβλαβή συγχρωτισμό τους,

⁵⁹ Β Συνέδριο Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, 1994, σελ 71

⁶⁰ Δημόπουλος, Χ., Η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι μη φυλακτικές κυρώσεις, 1998, σελ 185-186

εξυπηρετεί τη διακίνηση των ναρκωτικών, καλλιεργεί το φαινόμενο της βίας, εξωθεί τους κρατούμενους σε στάσεις, μειώνει τον βαθμό ασφάλειας τους και το επίπεδο φύλαξής τους και τέλος διευκολύνει τις αποδράσεις των κρατουμένων.⁶¹

Ένα ακόμη πρόβλημα., που προστίθεται στο ζήτημα αυτό είναι και η ίδια κατάσταση των κτιρίων που χρησιμοποιούνται για φυλακές. Στη χώρα μας, αν κανείς εξαιρέσει κάποια σύγχρονα καταστήματα, ο μεγαλύτερος αριθμός των φυλακών στεγάζεται σε κτίρια ακατάλληλα ως απαράδεκτα, όπως εκείνα της Κέρκυρας και της Αλικαρνασσού. Ο Γιώργος Λιάνης, στο βιβλίο του «Φυλακές Νίκος Κοεμτζής», γράφει για τις φυλακές της Κέρκυρας:

«Ένας τεθωρακισμένο από μπετόν και σίδερα δεκαεξάγωνο κτίριο... Στην καρδιά της πόλης μας, μια ανάσα απόσταση από τη θάλασσα. Εξωτερικός κυκλικός μαντρότοιχος δέκα μέτρα ύψος, λείος, γυαλί. Τρία παρατηρητήρια σε επίλεκτα σημεία ψηλά όσο και οι κορφές των ευκαλύπτων τριγύρω... Δεκαέξι φέτες τσιμεντένιες χωρίζουνε τη φυλακή σε ισάριθμες ακτίνες. Σε κάθε ακτίνα χοντρά σίδερα από μπρος και από πίσω, αιχμηρά σαν λόγχες.... Πιο ψηλά από τις αιχμηρές λόγχες συρματοπλεγμα· Ο αέρας θαρρείς είναι συρματοπλεγμα ...

...Θολωτοί τσιμεντένιοι διάδρομοι και βαριές σιδερόπορτες με αιωνόβιες αμπάρες. Κάθε κελί τρία επί δύο με ένα σιδερόφραχτο φεγγίτη ψηλά απ' όπου δεν βλέπει ο κατάδικος. Ο Άγγλος αρχιτέκτονας που έχτισε τις φυλακές στα 1836 μόλις τις είδε τελειωμένες αυτοκτόνησε.»(Λιάνης Γ, Φυλακές- Νίκος Κοεμτζής, 1982, σελ17)

Το κάτεργο του Γεντί Κουλέ έκλεισε, πόσες όσες όμως φυλακές «κολαστήρια» λειτουργούν ακόμα; Για ποιο σωφρονισμό, ηθική

⁶¹ Β. Συνέδριο Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, Οι ελληνικές φυλακές, 1994 , σελ 71 Δημόπουλος, Χ., Η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι μη φυλακτικές κυρώσεις, 1998, σελ 185-186

διαπαιδαγώγηση και κοινωνική επανένταξη μπορούμε να μιλάμε όταν οι συνθήκες διαβίωσης είναι απαράδεκτες και δεν προσφέρονται τα στοιχειώδη;⁶²

Σ' ένα τέτοιο περιβάλλον το πρώτο που αρχικά κινδυνεύει είναι η υγεία των κρατουμένων. Το κρύο και η υγρασία είναι στοιχεία ικανά να αποδιοργανώσουν σωματικά και ψυχικά τον άνθρωπο από την πρώτη περίοδο της κράτησής του.

Η εγκατάλειψη, ο εξευτελισμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας καθιστούν μάταιη κάθε περαιτέρω παρέμβαση στην αναμόρφωση της προσωπικότητας.⁷¹

Οι κτιριακές συνθήκες των φυλακών με τις τεράστιες ελλείψεις σε θέματα υγιεινής και διαμονής αποτελούν προσβολή της προσωπικότητας. Κατά καιρούς έχουν καταγγελθεί από φυλακισμένους αλλά και από εκπροσώπους της εισαγγελικής αρχής, οι απαράδεκτες κτιριακές εγκαταστάσεις των φυλακών, η στενότητα των κοιτώνων, ο υπερπληθυσμός των κρατουμένων και έχει γίνει προσφυγή κατά του Ελληνικού Κράτους στο Συμβούλιο της Ευρώπης την κατάσταση αυτή που θεωρείται ότι αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.⁶³

⁶³ Δημόπουλος, Χ., Η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι μη φυλακτικές κυρώσεις, 1998, σελ 185-186

4.2.2 Ναρκωτικά και εξάρτηση στα καταστήματα κράτησης

3,5 εκατ. Ευρώ από ναρκωτικά στις φυλακές.

Ανεμπόδιστη η διακίνηση ουσιών δίνει εύκολο και γρήγορο κέρδος.

Καθημερινή 17/12/06

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, από ένα συνολικό πληθυσμό 8.342 κρατουμένων για διάφορα αδικήματα την 01/08/2001 ο αριθμός εκείνων που κρατούνταν τότε για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών ήταν 3.235 άτομα (ποσοστό 38,8%) εκ των οποίων οι 2.086 ήταν κατάδικοι και οι 1.149 υπόδικοι.

Εξαρτημένοι χρήστες οδηγούνται στις φυλακές και αντιμετωπίζουν εξοντωτικές ποινές ενώ για πολλούς από αυτούς η παραμονή τους στο κατάστημα είναι καθοριστική. Τα όποια θεραπευτικά προγράμματα συνήθως υπολειπονται και χρησιμοποιούνται ως μέσο για την συντόμευση της αποφυλάκισης. Οι λόγοι της δυσπιστία των κρατουμένων και η άρνησή τους να συμμετάσχουν σε παρόμοια προγράμματα είναι πολλοί. Κυρίαρχο ρόλο παίζει η απεξάρτηση με κατασταλτικές μεθόδους (Ελευθεροτυπία 11/1/03).

Άλλα πέρα από το φοβερό ζήτημα της φυλάκισης των εξαρτημένων από τοξικές ουσίες έντονο προβληματισμό προκαλεί η εισαγωγή και η διακίνηση ναρκωτικών ουσιών εντός των καταστημάτων κράτησης. Πώς είναι δυνατόν να γίνεται χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στο βασίλειο της νομιμότητας και της ασφάλειας;⁶⁴

Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης και

⁶⁴ 73. www.iospress.gr Λαμπροπούλου, Ε., «Είναι η φυλακή κλειστό σύστημα», 1986, σελ417

Τιμωρίας (CPT) που δημοσιεύτηκε στις 20/11/2002, αποκαλύπτει τη λανθασμένη αντιναρκωτική πολιτική των ελληνικών φυλακών. Σε αποσπάσματά της επισημαίνει:

«96 Συνομιλίες με κρατούμενους και σωφρονιστικούς υπαλλήλους αποκαλύπτουν ότι, στις περισσότερες από τις φυλακές που επισκέφθηκε η αντιπροσωπεία, πολλοί χρήστες ναρκωτικών ουσιών συνέχισαν να παίρνουν παράνομα ναρκωτικά στη φυλακή, ακόμη και σε ενέσιμη μορφή. Έρευνες διεξήχθησαν πρόσφατα στις Ανδρικές Φυλακές Κορυδαλλού προκειμένου να διαπιστωθεί το επίπεδο της κατανάλωσης ναρκωτικών στη φυλακή και ο αριθμός των εμπλεκόμενων ατόμων.

97. Παρά την ύπαρξη σοβαρού προβλήματος ναρκωτικών στις φυλακές που επισκέφθηκε, η αντιπροσωπεία σημείωσε ότι ελάχιστα μέτρα (εκτός από την παραδοσιακή ασφάλεια των φυλακών) ελήφθησαν ως προς την πρόληψη και ως προς την ψυχολογική – κοινωνική εκπαιδευτική βοήθεια σε κρατούμενους με προβλήματα που συνδέονται με ναρκωτικά».⁶⁵

4.2.3 Επιθετικότητα και βία

Φυλακή και βία συνδέονται στενά μεταξύ τους αλλά και αλληλοεπηρεάζονται έντονα, ως προς την εκάστοτε μορφή και την υφή τους. Διαχρονικές έρευνες διαπιστώνουν αύξηση της επιθετικότητας στα σωφρονιστικά καταστήματα, ενώ καταγράφονται τα τελευταία χρόνια συχνότερες μαζικές εξεγέρσεις ή βιαιοπραγίες κατά του προσωπικού και μεταξύ των συγκρατούμενων απ' ότι στο παρελθόν (π.χ. εξέγερση στις φυλακές Κορυδαλλού, Μάρτιος του 1996, στις φυλακές Κέρκυρας τον Φεβρουάριο του 1996, στις μισές φυλακές τον Απρίλιο του 2007).⁶⁶

⁶⁵ 74. www.iospress.gr

⁶⁶ . Κουράκης, Ν., Φυλακή και βίαια παράλληλοι, 1994, σελ.129, Γερούκη, Α., Εθνοπολιτισμικές συγκρούσεις στη φυλακή, 2002, σελ.25

Ο ορισμός μιας συμπεριφοράς ως επιθετικής απαιτεί κατά ορισμένους την φυσική επαφή μεταξύ των ατόμων και την πρόκληση τραυματισμού μετά από βιαιοπραγία (Depp, 1983, Jayawardene & Doherty, 1984). Κατά άλλους, στον ορισμό θα πρέπει επίσης να συμπεριλαμβάνονται οι απειλές και οι απόπειρες βιαιοπραγίας (Detz & Raela, 1983), ενώ άλλοι συμπεριλαμβάνουν τον αυτοτραυματισμό, τη φθορά περιουσίας ακόμη και τη διατάραξη. (Hafle Rad, 1983).⁶⁷

Η ατμόσφαιρα στην φυλακή φορτίζεται συνεχώς από την ένταση που προκαλούν τα λεγόμενα «δεινά της φυλάκισης», δηλαδή στερήσεις της ελευθερίας, των υλικών αγαθών, των ετεροφυλικών σχέσεων και του αισθήματος αυτοσεβασμού και ασφάλειας των κρατουμένων. Μέσα σε μια τέτοια ατμόσφαιρα, οποιαδήποτε άστοχη ενέργεια μπορεί να οδηγήσει σε αρνητισμό (απειθαρχία, απεργία πείνας, αυτοκτονία ή και εκρηκτικές εκδηλώσεις βίας). Οι αντικειμενικές συνθήκες που συνδέονται με τη βία είναι ο συνωστισμός, η στέρηση ιδιωτικού χώρου, ο ανεξέλεγκτος θόρυβος, οι υψηλές θερμοκρασίες, η πυκνή συχνότητα νέων εισαγωγών, η μη εποπτευόμενη επικοινωνία των κρατουμένων και οι ελάχιστα δομημένες δραστηριότητες.⁶⁸

Πέρα όμως από τις συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν σ' ένα κατάστημα κράτησης, σημαντικό ρόλο για την εκδήλωση μιας βίαιης συμπεριφοράς παίζει και η προσωπικότητα του δράστη. Το ψυχολογικό προφίλ του κρατούμενου που σχετίζεται με αυξημένες εκδηλώσεις βίας περιλαμβάνει:

- α) έλλειψη δεξιοτήτων προσαρμογής
- β) δυσλειτουργικότητα ή δυσπροσαρμοστικότητα στην καθημερινή ζωή
- γ) οξεία αίσθηση απελπισίας, πίεσης, αδιεξόδου, κατάθλιψης και κοινωνικής περιθωριοποίησης
- δ) διαταραγμένη συμπεριφορά
- ε) ιστορικό με απόπειρες αυτοκτονίας και αυτοτραυματισμούς

⁶⁷ Γερούκη, Α., Εθνοπολιτισμικές συγκρούσεις στη φυλακή, 2002, σελ25

⁶⁸ Κουράκης, Ν., Φυλακή και βίοι παράλληλοι, 1994, σελ131

στ) συναισθήματα προσωπικής απαξίας και υποτίμησης

Το παραβατικό-εγκληματικό προφίλ περιλαμβάνει:

α) δυσπροσαρμοστική κοινωνική ή αντικοινωνική συμπεριφορά

β) μακρύ ιστορικό ελασσόνων αλλά συχνών παραβατικών πράξεων – παρά ολιγάριθμων και μειζόνων

γ) βραχύ παρά μακροχρόνιο εγκλεισμό σε ίδρυμα.⁶⁹

Οι μορφές εμφάνισης της βίας είναι δύο μορφών: η ατομική και η ομαδική.

Η ατομική βία στις φυλακές ασκείται κατά βάση εναντίον συγκρατούμενων και πολύ πιο σπάνια κατά των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Ο κρατούμενος νιώθει την ανάγκη να αποκτήσει κύρος μέσα στη φυλακή και να τονώσει έτσι την τραυματισμένη από τα «δεινά της φυλάκισης» αυτοπεποίθησή του. Κύριοι λόγοι για τους οποίους ασκείται ατομική βία στις φυλακές ανάγονται συνήθως σε διαμάχες για προσβολή της τιμής (ως επίδειξη λεβεντιάς) σε σεξουαλικές επιθέσεις και επιθέσεις για απόσπαση περιουσιακών αγαθών. Μικρότερη σημασία εμφανίζονται εξάλλου να έχουν οι φυλετικές διαφορές, οι βιαιοπραγίες σε καταδότες και οι αντεκδικήσεις για παλαιότερες προσβολές. Σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις κύριο και καίριο ρόλο πυροδότησης της βίας στις φυλακές διαδραματίζει ο παράγοντας των ναρκωτικών, τα οποία με τις φαρμακοδυναμικές τους επιπτώσεις φορτίζουν ακόμη περισσότερο την ήδη ηλεκτρισμένη και εκρηκτική ατμόσφαιρα των φυλακών.⁷⁰

Η ομαδική βία στρέφεται κυρίως κατά του προσωπικού και των εγκαταστάσεων της φυλακής και σε μικρότερο βαθμό πρόκειται για συγκρούσεις μεταξύ συμμοριών μέσα στη φυλακή. Η ομαδική βία καταλήγει σε εξέγερση, εμφανίζεται ως πράξη απελπισίας. Οι κρατούμενοι θεωρούν πως έχουν αγγίξει τα όρια της αντοχής τους και ελπίζουν, ακόμη και αν υποκύψουν στο τέλος, πως τα προβλήματά τους θα γίνουν ευρύτερα γνωστά,

⁶⁹ Γερούκη, Α., Εθνοπολιτισμικές συγκρούσεις στη φυλακή, 2002, σελ30

⁷⁰ Κουράκης, Ν., Φυλακή και βίοι παράλληλοι, 1994, σελ149

έτσι ώστε η Πολιτεία κάτω απ' την πίεση της κοινής γνώμης να πάρει κάποτε μέτρα για την βελτίωση της κατάστασής τους.

Έχει διαπιστωθεί ότι η εκπαίδευση, η επαγγελματική επιμόρφωση, η εργασία, η σωματική άσκηση, η ψυχαγωγία είναι δραστηριότητες οι οποίες «γεμίζουν» τη ζωή του κρατουμένου και περιορίζουν τη ψυχολογική του επιβάρυνση μέσα στη φυλακή ενώ βοηθούν και στην μελλοντική του κοινωνική ενσωμάτωση. Αντιθέτως όταν οι κρατούμενοι υποαπασχολούνται με ανούσιο τρόπο ή μένουν αδρανείς και συγχρωτίζονται μεταξύ τους χωρίς σκοπό σε μια κλειστή φυλακή τότε πιθανότατα εμφανίζονται συμπτώματα απειθαρχίας και εκδηλώσεις βίας ώστε να «σπάσει η ρουτίνα» της μονότονης καθημερινότητας

⁷¹

4.2.4 Έλλειψη εργασιακής απασχόλησης μέσα στα καταστήματα κράτησης

Η εργασία είναι μέσο επιβίωσης του ατόμου και συνάμα ολοκλήρωση της κοινωνικής οντότητάς του. Με τον όρο εργασία εννοούμε κάθε ανθρώπινη ενέργεια που έχει σκοπό την παραγωγή αγαθών, υπηρεσιών ή πληροφοριών που χρειάζονται στους ίδιους τους ανθρώπους. Η εργασία αποτελεί για τον άνθρωπο ψυχική, συναισθηματική, πνευματική και υλική ανάγκη, γιατί μέσω αυτής το άτομο καλλιεργεί τις ικανότητές του, αναπτύσσει την προσωπικότητά του, δημιουργεί κοινωνικές σχέσεις. Από ψυχοκοινωνικής απόψεως η επαγγελματική ταυτότητα δίνει τη δυνατότητα για αξιοπρεπή προβολή και οικοδομεί αντίληψη αυτοεκτίμησης, αυτοσεβασμού και αξιοπρέπειας.⁷²

Όπως είναι γνωστό, η μακρόχρονη ανεργία και ο αποκλεισμός από την αγορά εργασίας οδηγούν στην κοινωνική περιθωριοποίηση και συνιστούν βασικούς παράγοντες εγκληματικής υποτροπής και γενικότερα κοινωνικής αναταραχής γιατί οδηγούν σε υποβάθμιση των οικονομικών και κοινωνικών

⁷¹ Κουράκης, Ν., Φυλακή και βίοι παράλληλοι, 1994, σελ 151-153

⁷² Άρσις, Νεανική παραβατικότητα και επαγγελματική ένταξη, 1995, σελ 75-76

όρων διαβίωσης και στην ατομική εξαθλίωση του ατόμου, Τα άτομα που έχουν έρθει σε σύγκρουση με το νόμο εφόσον, εκτός των άλλων, παραμένουν εκτός παραγωγικής διαδικασίας παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα υποτροπής,⁷³

Η "ρουτίνα" της φυλακής κρίνεται εξαιρετικά φτωχή σε δραστηριότητες. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αφθονία χρόνου εκτός κελιών απογυμνώνει παντελώς την καθημερινότητα του κρατουμένου από νόημα και τους στερεί από άμεσες, απλές ικανοποιήσεις και ερεθίσματα που μπορεί να προκύψουν από φυσικές ή διανοητικές δραστηριότητες παρέχοντας άφθονο χρόνο αδρανή κατάλληλο για επαναληπτικούς συλλογισμούς που συνήθως εντείνουν τόσο την αρνητική αυτοαντίληψη όσο και την αρνητική εκτίμηση της κατάστασης στην οποία έχουν περιέλθει. « Η φυλακή με έκανε τεμπέλη» δηλώνει ο Φοίβος έγκλειστος από τα 16 του χρόνια σε σωφρονιστικά καταστήματα, όπου ελάχιστες φορές απασχολήθηκε με κάτι, συνήθισε να περνάει τις ώρες του άπραγος. Οι συνέπειες αυτές επιβαρύνουν την ήδη δυσχερή κατάσταση του εγκλεισμού και όπως έχει παρατηρηθεί δημιουργούν δυναμικό άσκοπης, βίαιης συμπεριφοράς στη φυλακή.⁷⁴

Κρίνεται απαραίτητο επομένως ο κάθε κρατούμενος να εργάζεται και να απασχολείται συνεχώς με κάτι μέσα στο χώρο της φυλακής αξιοποιώντας τα ταλέντα και τις ικανότητες που έχει χρησιμοποιώντας το επαγγελματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στην εργασία (αρθ. 22 του Συντάγματος) το οποίο δεν μπορεί να εξαιρεθεί για κανέναν κρατούμενο.⁷⁵

Είναι αναγκαίο στα καταστήματα κράτησης κάθε κατηγορίας να οργανωθούν βιοτεχνικές μονάδες εργασίας κατά το δυνατόν ανάλογες με τις ιδιωτικές και προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις της ελεύθερης αγοράς. Οι μέχρι τώρα υφιστάμενες αγροτικές μονάδες εργασίας έχουν επιτελέσει σημαντικό έργο, πλην όμως δεν μπορούν να μονοπωλήσουν το ενδιαφέρον των κρατουμένων. Η οργάνωση της εργασίας των κρατουμένων θα πρέπει να

⁷³ . Άρσις, Νεανική παραβατικότητα και επαγγελματική ένταξη, 1995, σελ 75-76

⁷⁴ .www.niotho- asfalis. gr

⁷⁵ . Β. Συνέδριο Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, Οι ελληνικές φυλακές, 1994 , σελ 98

ασκείται και εκτός των καταστημάτων κράτησης σε βιομηχανικές ή αγροτοβιομηχανικές περιοχές καθώς και σε βιοτεχνικές επιχειρήσεις που ανήκουν στο δημόσιο τομέα. Η εργασία πρέπει να οργανώνεται από τη διοίκηση των επιχειρήσεων σε συνεργασία με τη διεύθυνση του καταστήματος κράτησης ενώ η επιλογή και η κατανομή των κρατουμένων ή το ωράριο εργασίας. θα καθορίζονται από συλλογικό όργανο, το συμβούλιο της φυλακής.

Η φυλακή αντιμετωπίζεται σαν μια κοινωνική μονάδα κατ' εξοχήν αντιπαραγωγική. Με την φροντίδα της πολιτείας όμως θα μπορούσε να εξελιχθεί σε έναν παραγωγικό εργασιακό χώρο, ο οποίος τουλάχιστον θα αυτοσυντηρείται οικονομικά και θα παρέχει επαγγελματικές δυνατότητες στους κρατούμενους, ειδάλλως, θα μετατραπεί σε εξαιρετική παραγωγική μονάδα "εγκλήματος".⁷⁶

⁷⁶ Β Συνέδριο Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, Οι ελληνικές φυλακές, 1994, σελ .95-96,98

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

5.1 Το φαινόμενο του εγκλεισμού και οι συνέπειες του στον κρατούμενο

Κάθε άτομο που αντιμετωπίζει την ποινή της φυλάκισης υφίσταται σε κάποιο βαθμό την ιδρυματοποίηση της φυλακής. Η απόλυτη ιδρυματοποίηση στην φυλακή ή όχι, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες:

- από την προσαρμοστικότητα του ίδιου του ατόμου σε νέα περιβάλλοντα
- από το είδος και την έκταση των σχέσεων που έχει ο εγκλειστος με άτομα εκτός φυλακής
- από την ύπαρξη πρότερης συμμετοχής του ατόμου σε πρωτοβάθμιες ή δευτεροβάθμιες ομάδες
- από τον παράγοντα της τύχης (π.χ την τοποθέτησή του σε εργασία, σε κελί κλπ)
- από τη διάθεση του ατόμου να αποδεχθεί ή όχι τον "άτυπο κώδικα" της φυλακής
- από την ηλικία, την παραβατική πράξη, την εθνικότητα κλπ.

Με την είσοδο στο σωφρονιστικό κατάστημα για το άτομο ξεκινά μια νέα φάση κοινωνικοποίησης, διαφορετική από εκείνη που βίωνε στην ελεύθερη κοινωνία. Η κοινωνία αυτή χαρακτηρίζεται από μια ιδιότυπη κοινωνική οργάνωση, δηλαδή, ένα σύνολο κοινωνικών σχέσεων, ρόλων, κανόνων, προτύπων συμπεριφοράς που δεν καθορίζεται από τον σωφρονιστικό κώδικα αλλά από τις σχέσεις μεταξύ των κρατουμένων και μεταξύ αυτών και του προσωπικού.⁷⁷

77

Το κύριο χαρακτηριστικό της οργάνωσης αυτής είναι η υποπολιτισμική ομάδα ή ο «κώδικας των κρατουμένων».

Οι βασικές αρχές αυτού του κώδικα συνοψίζονται ως εξής:

- απαγορεύεται να καταδώσεις τον συγκρατούμενό σου
- απαγορεύεται να δώσεις την παραμικρή βοήθεια στο προσωπικό και στην διεύθυνση της φυλακής σ' ότι αφορά την τήρηση της πειθαρχίας
- οφείλεις να'σαι αλληλέγγυος με τους συγκρατούμενούς σου.

Η έχθρα προς το προσωπικό της φυλακής και η αλληλεγγύη προς τους συγκρατούμενους είναι οι δυο θεμελιακές αξίες του κώδικα των κρατουμένων. Η παραβίαση των κανόνων αυτών έχει ως συνέπεια ακόμη και την άσκηση σωματικής βίας, που ορισμένες φορές μπορεί να οδηγήσει και στον θάνατο.⁷⁸

Για την οργάνωση του κώδικα των κρατουμένων υπάρχουν δυο απόψεις. Η μια άποψη υποστηρίζει ότι ο κώδικας αυτός είναι η εγκληματική υποκουλτούρα που φέρνουν οι κατάδικοι μαζί τους στην φυλακή. Η άλλη άποψη ότι είναι αναγκαίο δημιούργημα της φυλακής που παρέχει στον κρατούμενο ένα ηθικό και ψυχικό στήριγμα για να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της ζωής της φυλακής. Έτσι με την ένταξη του στον κώδικα των κρατουμένων, αισθάνεται ότι ανήκει κάπου, είναι ενταγμένος σε μια ομάδα που την απασχολούν τα ίδια προβλήματα.

Τη διαδικασία ενσωμάτωσης στο σύστημα των κρατουμένων και στη λειτουργία της φυλακής παρουσιάζει η κοινωνική λειτουργός Βίνα Τσιλιμιγκάκη (1992), πρόεδρος των κοινωνικών λειτουργών.

Ø Κατά το πρώτο στάδιο της φυλάκισης η αιφνιδιαστική αποκοπή από το κοινωνικό περιβάλλον είναι ένα σοκ το οποίο εξακολουθεί να βιώνει το άτομο προσπαθώντας να προσαρμοστεί σε μια κοινωνία που έχει τη δική της κουλτούρα, νόμους και αξίες. Η ένταξη του σε αυτήν και η υπακοή στους

⁷⁸ . Δασκαλάκης, Η, Η μεταχείριση του εγκληματία, 1985, σελ 45 . Χάϊδου, Α., Το σωφρονιστικό σύστημα- Ζητήματα θεωρίας και πράξης, 2002, σελ47

νόμους της του δίνει ένα αίσθημα αυτασφάλειας και απαλώνει τα αισθήματα της απομόνωσης, της απόρριψης και της περιθωριοποίησης. Ταυτόχρονα, υποχρεώνει το άτομο να δεχθεί μια καινούρια ταυτότητα, την ταυτότητα του «εγκληματία».

- Ø Αυτή η προσαρμογή στους δρόμους της φυλακής οδηγεί σε πλήρη αναδιοργάνωση και αυτοκαταστροφή της προσωπικότητάς του. Ταυτόχρονα το άτομο παραιτείται από τον ίδιο του τον εαυτό. Έτσι αφού δεν μπορεί να «καταργήσει» τη φυλακή πνίγει τις προσωπικές του δυνατότητες και επιθυμίες και αφήνεται στον εξευτελισμό, τον αναντισμό, τις ψυχοπάθειες που αργότερα θα εξελιχθούν σε ψύχωση και αυτοκτονία ή άλλες αυτοκαταστροφικές εκδηλώσεις.
- Ø Η κοινωνία της φυλακής δεν είναι αταξική. Υπάρχουν άρχοντες και δούλοι, καθηγητές και μαθητές, πόρνες και πελάτες. Υπάρχουν όχι μόνο έντονες ταξικές διαφορές αλλά και έντονη βία ενώ συνήθως ισχύει το δίκαιο του ισχυρότερου. Οι κρατούμενοι που είναι πιο ισχυροί εκδηλώνουν αυτή τη βία, που αποτελεί συστατικό της φυλακής, στους πιο αδύναμους, οι οποίοι είναι τελικά αυτοί που υποχρεώνονται να την υποστούν.
- Ø Ο εγκλεισμός προκαλεί στον κρατούμενο συμπλέγματα κατωτερότητας διότι αισθάνεται ότι άλλοι αποφασίζουν γι' αυτόν, από τις πιο απλές καθημερινές τους ανάγκες ως τις πιο σημαντικές ευθύνες και αποφάσεις που τον αφορούν. Η εξάρτηση είναι έντονη και η απομόνωση είναι μια μορφή άμυνας.
- Ø Η συναισθηματική αδιαφορία, η απάθεια, η μείωση της διανοητικής απόδοσης είναι το αποτέλεσμα της καθημερινής ρουτίνας, της έλλειψης ερεθισμάτων και ενδιαφερόντων, ενώ πολλές φορές ο εγκλεισμός φέρνει στην επιφάνεια λανθάνουσες ψυχικές διαταραχές.⁷⁹

⁷⁹. Β Συνέδριο Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, Οι ελληνικές φυλακές, 1994, σελ .58-59

- Ø Η σχέση του κρατούμενου με το οικογενειακό του περιβάλλον κλονίζεται και πολλές φορές οι δεσμοί διαλύονται, αυξάνοντας έτσι το άγχος του, τα αισθήματα ενοχής και απόρριψης.
- Ø Η επαγγελματική και οικονομική κατάρρευση είναι σχεδόν αναπόφευκτη και αυτό δημιουργεί όχι μόνο προβλήματα στον ίδιο αλλά και στην οικογένειά του. Αν μάλιστα λάβουμε υπ' όψη μας ότι το μεγαλύτερο ποσοστό κρατουμένων προέρχεται από τις ασθενέστερες οικονομικά τάξεις, οι επιπτώσεις των οικονομικών προβλημάτων είναι έντονες και η οικονομική στέρηση που τους εμποδίζει να καλύψουν στοιχειώδεις ανάγκες μπορεί να τους οδηγήσει σε κάθε είδους υποχωρήσεις και σχέσεις εξάρτησης ή να τους μετατρέψει σε θύματα εκμετάλλευσης.
- Ø Μέλη της οικογένειάς του παρουσιάζουν πολλές φορές αντικοινωνική συμπεριφορά, εξαιτίας της κοινωνικής απόρριψης και απομόνωσης που υφίστανται μετά τη φυλάκιση του συγγενικού τους προσώπου
- Ø Η έλλειψη οποιασδήποτε προοπτικής για επαγγελματική και κοινωνική αποκατάσταση, καθώς και το οικογενειακό-κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο επιστρέφουν οι κρατούμενοι δεν είναι βοηθητικό ενώ το στίγμα της φυλάκισης θα τους ακολουθεί στην προσπάθεια εύρεσης εργασίας.
- Ø Η σεξουαλική αποστέρηση είναι πολλή έντονη εξ αιτίας της έλλειψης σεξουαλικής ζωής, με συνέπεια διάφορες παρεκκλίσεις και ψυχικές διαταραχές.⁸⁰

Κάθε κρατούμενος θα δεχθεί την επίδραση της φυλακής, πράγμα που δεν μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστη την προσωπικότητά του. Ο βαθμός κοινωνικοποίησης στο περιβάλλον της φυλακής είναι συνάρτηση του χρόνου παραμονής σ' αυτή. Όσο μεγαλύτερο διάστημα παραμένει ο κρατούμενος στη φυλακή, τόσο η φυλακή τον «καταπίνει». Όσο κοινωνικοποιείται στο

⁸⁰ Β Συνέδριο Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, Οι ελληνικές φυλακές, 1994, σελ .58-59

σύστημα της φυλακής τόσο αποκοινωνικοποιείται από την ελεύθερη κοινωνία.⁸¹

5.2 Η ψυχολογία των κρατούμενων

Ο κρατούμενος με την εισαγωγή του στη φυλακή καλείται να ενταχθεί μακριά από το κοινωνικό σύνολο, στη μικροκοινωνία της φυλακής με τους νέους κανόνες και τις νέες αξίες της. Η είσοδος στη φυλακή συνακολουθείται από μια σειρά στερήσεων και ταλαιπωριών ενώ ταυτόχρονα με την αναγκαστική αποκοπή του από το κοινωνικό περιβάλλον και την είσοδο στον ολοκληρωτικό θεσμό της φυλακής ο κρατούμενος βιώνει πολυάριθμες αρνητικές αλλαγές στην προσωπικότητά του. Εκτός από την κοινωνική αποστροφή και την απώλεια εμπιστοσύνης από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ο κρατούμενος ταπεινώνεται υλικά, σεξουαλικά και ψυχικά.⁸²

Απέναντι στην πίεση που ασκεί το σύστημα του σωφρονιστικού συστήματος και το μηχανισμό «ψυχικής εξόντωσης» οι κρατούμενοι αντιπαρατάσσουν ένα όμοιο σύστημα που λειτουργεί σαν μηχανισμός άμυνας και εκδηλώνεται με την αντίθεσή του στο προσωπικό και τους επίσημους κανόνες του σωφρονιστικού συστήματος.

Σύμφωνα με τον Goffman οι κρατούμενοι παρουσιάζονται ως άτομα που βρίσκονται κάτω από ψυχολογική πίεση, υπό τον έλεγχο της προσωπικής τους εμφάνισης και έκφρασης με ελλιπή αυτονομία κινήσεων, υπό διαρκή επιτήρηση και παντελή έλλειψη ασφάλειας της ζωής τους, στοιχεία που τους οδηγούν βαθμιαία στην επιδείνωση της ψυχικής τους υγείας. Έτσι μαζί με τα λεγόμενα «δεινά της φυλακής» δηλ τη στέρηση της ελευθερίας και των υλικών αγαθών ή τις ετεροφυλικές σχέσεις, οι κρατούμενοι χάνουν την αυτοπεποίθησή τους και τον αυτοσεβασμό τους.⁸³

⁸¹ Β Συνέδριο Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, Οι ελληνικές φυλακές, 1994, σελ .58-59

⁸² Λαμπροπούλου Ε,

⁸³ Κρεμμύδας, Α, «Δυσκολίες και προοπτικές..»,2006, σελ112-130

Το αίσθημα αδικίας που αρκετοί κρατούμενοι νιώθουν είναι έντονο. Συχνά εξοργίζονται ενάντια σ' όλα όσα τους περιβάλλουν, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν εχθρικά τους φορείς της εξουσίας και τέλος να κατηγορούν για αυτό την ίδια την δικαιοσύνη. Ορισμένοι ενδέχεται να αναπτύξουν μη επιτρεπτούς όρους διαχείρισης των προβλημάτων τους, αρκετοί γίνονται θύματα ψυχολογικής βίας και υπόκεινται σωματική και ψυχολογική κακοποίηση από τους συγκρατούμενούς τους.⁸⁴

Οι περισσότεροι υιοθετούν σκληρή στάση απέναντι στον εαυτό τους και τους άλλους και συμπεριφέρονται βίαια με στόχο να μη δείχνουν ευάλωτοι και έτσι να καταφέρνουν τελικά να επιβιώνουν (για αυτό και δημιουργούν ή εντάσσονται σε ομάδες). Η φυλακή είναι ένα σύστημα που ευνοεί την παθητικότητα και την αδράνεια, αφαιρώντας οποιοδήποτε κίνητρο ενεργής συμμετοχής στη ζωή. Η έλλειψη νέων ερεθισμάτων από το εξωτερικό περιβάλλον ενισχύει το συναίσθημα της μοναξιάς, της απομόνωσης, της αδιαφορίας, της έλλειψης ενδιαφέροντος για την ίδια τη ζωή. Κυριαρχεί η μιζέρια, η στασιμότητα και η ακινησία.⁹²

Αυτός ο παθητικός ρυθμός, ο εγκλεισμός, η στέρηση των βασικών συνθηκών ποιοτικής διαβίωσης, η έλλειψη κατανόησης και ανθρωπιάς είναι παράγοντες που προκαλούν θυμό και οργή στους εγκλειστούς για τα συστήματα εξουσίας. Αισθάνονται απελπισία και πλήρες αδιέξοδο λόγω της αδυναμίας να βρουν στο άμεσο μέλλον θετική προοπτική. Δεν έχουν εναλλακτικές λύσεις, δεν παίρνουν ικανοποίηση από την επίτευξη προσωπικών στόχων επειδή ούτε καν μπορούν να εξυπηρετήσουν τις βασικές τους ανάγκες. Το μόνο που οφείλουν να κάνουν είναι να αντέξουν κάνοντας υπομονή, διαφορετικά οδηγούνται σε σκέψεις αυτοκαταστροφής και αυτοκτονίας.⁸⁵

⁸⁴ Φουκώ, Μ., Επιτήρηση και τιμωρία, 1976, σελ 85-87

⁸⁵ Κρεμμύδας, Α., «Δυσκολίες και προοπτικές...», 2006, σελ 112-130

5.3 Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στα σωφρονιστικά καταστήματα

Ο σωφρονιστικός κώδικας του 1989 και μια έκθεση με θέμα «Περί του τρόπου λειτουργίας των Κοινωνικών Υπηρεσιών, Φυλακών και άλλων Καταστημάτων» προς τους κ.κ. Διευθυντές φυλακών Σωφρονιστικών και Θεραπευτικών Καταστημάτων και Ιδρυμάτων Αγωγής ανηλίκων, τονίζει ότι οι κοινωνικές υπηρεσίες στις φυλακές αποτελούν πλέον πραγματικότητα και πρέπει να θεωρούνται αναπόσπαστο μέρος των σωφρονιστικών ιδρυμάτων.

Τα καθήκοντα του κοινωνικού λειτουργού σύμφωνα με το άρθρο 53 του Σωφρονιστικού Κώδικα είναι τα εξής:

Ο κοινωνικός λειτουργός:

1. Εφαρμόζει κοινωνική εργασία α) με άτομα μέσω ατομικών συνεντεύξεων με τους κρατούμενους β) με ομάδα κρατουμένων. Επικοινωνεί με τις οικογένειες κρατουμένων, συγγενείς, εργοδότες, άλλες υπηρεσίες ή οργανώσεις και στηρίζει και επιβλέπει τους απολυθέντες υπ' όρους κρατούμενους.
2. Επικοινωνεί με τους νεοεισαχθέντες στο γραφείο του ή σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους το αργότερο την επόμενη ημέρα της εισαγωγής τους και διατηρεί τακτική επαφή μαζί τους κατά το πρώτο τουλάχιστον στάδιο της προσαρμογής του στο κατάστημα κράτησης.
3. Δέχεται ακροάσεις κρατουμένων.
4. Λαμβάνει γνώση του ατομικού φακέλου των κρατουμένων και με προσωπικές συνεντεύξεις συγκεντρώνει τα απαραίτητα στοιχεία για την ατομική, οικογενειακή και κοινωνική τους κατάσταση.⁸⁶
5. Δημιουργεί ατομική μερίδα κρατουμένου με δελτίο κοινωνικής έρευνας και επισυνάπτει όσα έγγραφα αφορούν τον κρατούμενο και αποτελούν τον ατομικό του φάκελο. Το περιεχόμενο του φακέλου είναι απόρρητο. Γνώση

⁸⁶ .(Φ.Ε.Κ. Β'463/17-04-2003 άρθρο 53), Σταθόπουλος Π, Κοινωνική Πρόνοια- Μια Γενική Θεώρηση, 1999, σελ380-381

των στοιχείων λαμβάνουν μόνο οι δικαστικές αρχές και τα αρμόδια όργανα του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του καταστήματος κράτησης.

6. Προβαίνει στις προβλεπόμενες εισηγήσεις για θέματα που αφορούν κρατούμενους και συντάσσει τις ανάλογες εκθέσεις.
7. Μεριμνά για την κάλυψη υλικών και ψυχοκοινωνικών αναγκών των κρατουμένων σε συνεργασία με κοινωνικούς φορείς και άλλες ομάδες.
8. Οργανώνει και ελέγχει την αποθήκη ειδών ιματισμού και υγιεινής για άπορους κρατουμένους και διανέμει τα αναγκαία στους δικαιούχους.
9. Παρακολουθεί την κίνηση του Φιλόπτωχου Ταμείου του καταστήματος και ενθαρρύνει τις δωρεές.
10. Τηρεί βιβλίο-ημερολόγιο εσωτερικής και εξωτερικής εργασίας.
11. Συμβάλλει στη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου των κρατουμένων με την ανάπτυξη εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών, αθλητικών και πολιτιστικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων.
12. Διευκολύνει τους ενδιαφερόμενους κρατουμένους ωθώντας τους να απευθυνθούν στα θεραπευτικά προγράμματα απεξάρτησης και συνεργάζεται με το προσωπικό τους.
13. Προετοιμάζει τον απολυόμενο κρατούμενο και το οικογενειακό εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον του για την ομαλή επάνοδό του στην κοινωνία.
14. Συνεργάζεται με τους αρμόδιους φορείς για την ένταξη αποφυλακισμένων σε προγράμματα.
15. Οργανώνει και ελέγχει από κοινού με τον κοινωνιολόγο τη βιβλιοθήκη του καταστήματος.⁸⁷

Σε καθημερινή βάση ο κοινωνικός λειτουργός δέχεται ακροάσεις κρατουμένων (ύστερα από αίτησή τους προς την κοινωνική υπηρεσία) που επιθυμούν να συζητήσουν κάποιο πρόβλημά τους για την επίλυση του οποίου είναι απαραίτητη η επέμβαση και η βοήθεια του κοινωνικού λειτουργού. Συνήθως τα αιτήματα των κρατουμένων είναι πρακτικής φύσεως όπως η

⁸⁷ .(Φ.Ε.Κ. Β'463/17-04-2003 άρθρο 53), Σταθόπουλος Π, Κοινωνική Πρόνοια- Μια Γενική Θεώρηση, 1999, σελ380-381

κάλυψη υλικών αναγκών, τα ελεύθερα επισκεπτήρια με την οικογένειά τους, η μεταγωγή τους σε άλλη φυλακή, άδεια από το κατάστημα κράτησης κ.ά. Για την επίτευξη των παραπάνω ο κοινωνικός λειτουργός, πρέπει να συντάσσει εκθέσεις κοινωνικής έρευνας, εκθέσεις διαγωγής κρατουμένων και αιτήσεις για επιδότηση από την Πρόνοια και τα γραφεία του ΟΑΕΔ, που τελικώς απαιτούν γραφειοκρατική εργασία.

Ένα επίσης σημαντικό μέρος της εργασίας του κοινωνικού λειτουργού είναι η υποδοχή και η ενημέρωση των νεοεισερχόμενων κρατουμένων για τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσουν στο σωφρονιστικό κατάστημα και για τους τρόπους με τους οποίους θα επιτύχουν την καλύτερη -στο βαθμό του δυνατού- διαβίωσή τους.

Ακόμη, δέχονται επισκέψεις από τις οικογένειες των κρατουμένων μετά την πραγματοποίηση των επισκεπτηρίων για την διαγωγή του κρατουμένου και ενημερώνονται για το πώς αντιμετωπίζει την κράτησή του ενώ ταυτόχρονα επισημαίνουν στους συγγενείς του και την σημασία που έχει για αυτόν η οικονομική και η ηθική συμπαράσταση από το οικογενειακό του περιβάλλον. Φροντίζουν ιδιαίτερα για τους άπορους κρατούμενους, οι οποίοι δεν έχουν καμία βοήθεια από το οικογενειακό τους περιβάλλον είτε γιατί αυτό δεν υπάρχει είτε γιατί τους έχουν εγκαταλείψει και αρνείται κάθε επαφή μαζί τους ενισχύοντάς τους οικονομικά μέσω του φιλόπτωχου ταμείου της φυλακής ή μέσω εκκλησιαστικών οργανώσεων και συλλόγων που προσφέρουν χρήματα και διάφορα είδη ιματισμού και υγιεινής.⁸⁸

Η συμμετοχή του κοινωνικού λειτουργού στο Συμβούλιο της φυλακής είναι απαραίτητη και μέγιστης σημασίας για θέματα που αφορούν την διαβίωση και τη μεταχείριση των κρατουμένων όπως: για τη χορήγηση αδειών. Ο κοινωνικός λειτουργός μελετά τις δυνατότητες και τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση της άδειας, η οποία εγκρίνεται από την αρμόδια επιτροπή που

⁸⁸ . (Φ.Ε.Κ. Β' 463/17-04-2003 άρθρο 53)

αποτελείται από τον κοινωνικό λειτουργό, τον διευθυντή της φυλακής και τον εισαγγελέα.

- για την τοποθέτηση σε εργασία του κρατουμένου εντός του σωφρονιστικού καταστήματος
- για την επιβολή των πειθαρχικών κυρώσεων.⁸⁹

Παρόλο που τα τελευταία χρόνια ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στα σωφρονιστικά καταστήματα έχει αναβαθμιστεί σημαντικά, κύριο πρόβλημα παραμένει ο μειωμένος αριθμός τους, σε αναλογία με τον αριθμό των κρατουμένων, με αποτέλεσμα σε μερικές περιπτώσεις να μην δίνεται η δυνατότητα προσωπικής προσέγγισης ή γνωριμίας με τον κρατούμενο.

Επίσης σε πολλές περιπτώσεις, ο κοινωνικός λειτουργός, πιέζεται για να ανταποκριθεί και να προσφέρει την απαιτούμενη υποστήριξη και βοήθεια στον κρατούμενο προκειμένου να αντιμετωπίσει τα προβλήματά του (οικογενειακά, κοινωνικά, ψυχολογικά κλπ.), ώστε να μην μπορεί να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις μιας οργανωμένης μετασωφρονιστικής αγωγής⁹⁰

5.4 Καθήκοντα λοιπού ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού

α. Καθήκοντα ψυχολόγου

Ο ψυχολόγος παρέχει ψυχολογική υποστήριξη στους κρατούμενους μέσω ατομικών ή ομαδικών συνεδριών με στόχο την προσαρμογή τους στο σωφρονιστικό κατάστημα, την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, την ασφαλή έκτιση της ποινής τους και την προετοιμασία τους για την ομαλή επάνοδό τους στην κοινωνία. Εξετάζει τους κρατούμενους με ειδικές δοκιμασίες ψυχολογικής αξιολόγησης, συντάσσει σχετικές εκθέσεις και εντοπίζει την ύπαρξη των

⁸⁹ . Σταθόπουλος Π, Κοινωνική Πρόνοια- Μια Γενική Θεώρηση, 1999, σελ 378-389

⁹⁰ Β Συνέδριο Εταιρείας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, Οι Ελληνικές Φυλακές, 1994, σελ 63-68

αδυναμιών που πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν προκειμένου να τοποθετηθεί ο κρατούμενος στην καταλληλότερη για αυτόν εργασία.

Βασικό του μέλημα είναι η διασφάλιση της ψυχικής υγείας των κρατουμένων, για αυτό μεριμνά για τη βελτίωση των συνθηκών κράτησης, την κάλυψη των ψυχοκοινωνικών αναγκών των κρατουμένων τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών ή άλλων προγραμμάτων σε συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη του ειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού.(Φ.Ε.Κ. Β' 463/17-04-2003 άρθρο 54)

β. Καθήκοντα κοινωνιολόγου

Ο κοινωνιολόγος κυρίως ασχολείται και επεξεργάζεται για ερευνητικούς σκοπούς τα στατιστικά δεδομένα τα οποία διαθέτουν τα Τμήματα Διοίκησης και Οικονομίας του κάθε καταστήματος και αφορούν τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά των κρατουμένων. Είναι υπεύθυνος για τις αιτήσεις των απόρων κρατουμένων που ζητούν την παροχή νομικής βοήθειας για την εκπροσώπησή τους στα δικαστήρια αναφέροντας τις στον εισαγγελέα-επόπτη. Ακόμη είναι υπεύθυνος για την οργάνωση και την λειτουργία της δανειστικής βιβλιοθήκης σε συνεργασία με το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας , την αξιολόγηση προγραμμάτων κατάρτισης και εκπαίδευσης και τέλος, εκτελεί καθήκοντα Συμβούλου Εκπαίδευσης Κρατουμένων εφόσον δεν υπάρχει Σύμβουλος Εκπαίδευσης.(Φ.Ε.Κ Β' 463/17-04-2003 άρθρο56)

γ. Καθήκοντα Εγκληματολόγου

Ο εγκληματολόγος εξετάζει τη νομική και την πραγματική κατάσταση των κρατουμένων με στόχο την εναρμόνιση και τη συμφωνία των μέσων και μεθόδων έκτισης της ποινής με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου και τους στοιχειώδες κανόνες των διεθνών οργανισμών. Για την επίτευξη του

άνωθεν σκοπού μελετά υλικό αρχείων, επικοινωνεί με τους κρατούμενους ατομικά ή ομαδικά, συνεργάζεται με τις υπηρεσίες του καταστήματος, τις υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης και τις αστυνομικές, δικαστικές, δημόσιες και διοικητικές αρχές.

Ακόμη μέρος των καθηκόντων του είναι :

- η συνεργασία με τον εισαγγελέα επόπτη και η ενημέρωσή του για όσα θεσμικά προβλήματα διαπιστώνει κατά τη διάρκεια της έκτισης της ποινής και της απονομής της δικαιοσύνης.
- η παρακολούθηση των εξελίξεων της θεωρίας και της ομολογίας σχετικά με την προσωρινή κράτηση και τα μέτρα ασφαλείας.
- η αξιολόγηση της εφαρμογής θεσμών που συνεπάγονται τη μείωση του χρόνου έκτισης της ποινής εκτός των καταστημάτων κράτησης.(Φ.Ε.Κ Β' 463/17-04-2003 άρθρο 55)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο V I

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ

ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΗ ΤΟΥΣ

5.1 Ο Στιγματισμός

Για να κατανοήσουμε το στιγματισμό που προκαλεί η φυλάκιση στον παραβάτη, θα πρέπει να εξετάσουμε τους παράγοντες που το προκαλούν. Σε κάθε κοινωνία και σε κάθε κοινωνική ομάδα υπάρχουν κανόνες που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά και την οποιαδήποτε εκδήλωση των ατόμων. Το πρόσωπο που αγνοεί και παραβαίνει τους κανόνες μιας κοινωνίας ή μιας ομάδας με τη θέλησή του ή όχι είναι παρεκκλίνων. Η έννοια της παρεκκλίσεως περιέχει μια ηθική έννοια και αναφέρεται στην άρνηση ή ανικανότητα ενός ατόμου ή μιας ομάδας να συμμορφωθεί με τους ηθικούς κανόνες που επικρατούν στην κοινωνία. Δεν είναι λοιπόν η πράξη αυτή καθ' αυτή που δημιουργεί την παρέκκλιση. Ότι χαρακτηρίζεται παρέκκλιση είναι αποτέλεσμα των αξιών που υπάρχουν σε μια κοινωνία για το ποιες πράξεις είναι σωστές και παραδεκτές.

Σύμφωνα με τον H. Becker (1963): «Παρέκκλιση δεν είναι μια ιδιότητα της πράξης που διαπράττει το πρόσωπο, αλλά μάλλον μια συνέπεια της εφαρμογής των κανόνων και των κυρώσεων που επιβάλλει ο νόμος σ' ένα παραβάτη. Ο παρεκκλίνων είναι κάποιος στον οποίο εφαρμόστηκε επιτυχώς αυτή η ετικέτα: παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι η συμπεριφορά που οι άνθρωποι έτσι ετικετάρουν.»⁹¹

Το σωφρονιστικό κατάστημα ως τόπος κοινωνικής απόρριψης αποτελεί ένα μηχανισμό κοινωνικού αποκλεισμού τόσο των έγκλειστων όσο και αυτών που έχουν αποφυλακισθεί. Αναλυτικότερα ο εγκλεισμός έχει ως συνέπεια την

⁹¹ www.kethi.gr, , Thio, A., Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, 2003, σελ28

απομάκρυνση των κρατουμένων από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και την αγορά εργασίας για μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Αλλά και μετά την αποφυλάκιση οι δυνατότητες για κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη είναι περιορισμένες, λόγω του στίγματος της ποινικής καταδίκης και της φυλάκισης, σε συνδυασμό με την ελλιπή εκπαίδευση και κατάρτιση, την απουσία επαγγελματικής πείρας και τις συχνές και μεγάλες περιόδους ανεργίας⁹² (Κασιμάτη, 1998 – www.kethi.gr).

Το άτομο που αποφυλακίζεται είναι αναγκασμένο να χρησιμοποιήσει το ποινικό του μητρώο, το αποφυλακιστήριό του, το «κίτρινο χαρτί» του, να κάνει χρήση της ετικέτας εναντίον του εαυτού του διαπιστώνοντας το σοβαρό αντίκτυπό του στην κοινωνική του ζωή. Με την επίδειξη του αποφυλακιστηρίου έρχεται στην επιφάνεια η καχυποψία, η δυσαρέσκεια, η απορριπτική στάση του εργοδότη. Αυτόματα κλείνουν όλες οι πόρτες για μια ομαλή κοινωνική επανένταξη. Η προσφορά εργασίας είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Ακόμη και η ίδια η πολιτεία που υποστηρίζει ότι φροντίζει για την επαγγελματική αποκατάσταση των ατόμων αυτών, ουσιαστικά υποθάλλει την δημιουργία και την διαίωνιση του στίγματος.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και διάδοση του εγκληματικού στερεότυπου και στη διαμόρφωση της κοινωνικής συνείδησης παίζουν τα ΜΜΕ. Ο κόσμος διαμορφώνει την άποψή του για την εγκληματικότητα και τον εγκληματία μέσω των μηνυμάτων που δέχεται από την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και τον τύπο. Σύμφωνα με το νόμο η δημοσιοποίηση των προσωπικών στοιχείων του δράστη απαγορεύεται αλλά δυστυχώς καθημερινά ο νόμος καταστρατηγείται και τα στοιχεία αυτά βγαίνουν στο φως της δημοσιότητας.⁹³

Σύμφωνα με κοινωνιολογικές θεωρίες οι στιγματιστικές επιδράσεις της κοινωνικής αντίδρασης στην εγκληματική πράξη έχουν ιδιαίτερη σημασία για

⁹² Κασιμάτη, 1998 – www.kethi.gr.

⁹³ Δασκαλάκης, Η., Η μεταχείριση του εγκληματία, 1985, σελ23

την εξέλιξη του ατόμου ως εγκληματία. Βασική υπόθεση των θεωριών αυτών είναι ότι τον εγκληματία από τον μη εγκληματία δεν το χωρίζει καμία διαφορά ούτε καν η διάπραξη εγκλήματος, εκτός αν έχει σαν αποτέλεσμα την ανακάλυψη και υπαγωγή του δράστη στους μηχανισμούς της κοινωνικής αντίδρασης, η οποία τον στιγματίζει κοινωνικά σαν εγκληματία, γιατί π.χ. πλήθος παραβατών του ποινικού νόμου, που δεν ανακαλύπτονται παραμένουν ενταγμένοι στο κοινωνικό σύνολο χωρίς να χαρακτηρίζονται κοινωνικά σαν εγκληματίες.

Η ετικέτα του εγκληματία αναγκάζει τον στιγματισμένο να αποποιηθεί από διάφορους κοινωνικούς ρόλους ενώ ταυτόχρονα αντιλαμβάνεται ότι αντιμετωπίζεται από την κοινωνία αποκλειστικά κάτω από το πρίσμα της ιδιότητάς του ως εγκληματία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να περιορίζεται η δυνατότητα κοινωνικής προσαρμογής του σε περιβάλλοντα μη εγκληματικά και να αυξάνεται η πιθανότητα ένταξής του σε περιβάλλοντα εγκληματικά εφόσον αποδέχεται τον ρόλο του εγκληματία που η κοινωνία του υπέδειξε και εφόσον δρα ως συνειδητοποιημένος εγκληματίας .

Το στίγμα το επιβάλλουν οι μηχανισμοί του κοινωνικού ελέγχου με το ετικετάρημα των ατομικών συμπεριφορών ως εγκληματικών, συμβάλλοντας έτσι στην δημιουργία αντικοινωνικής συνείδησης, μέσω ψυχολογικών διεργασιών. Το αξιόποινο της πράξης του ατόμου δεν εξαφανίζεται με την κατασταλτική εφαρμογή του ποινικού μηχανισμού. Το τίμημα της ποινής του παραβάτη θα είναι βαρύτερο από την ίδια την ποινή που του επέβαλε η η Πολιτεία, καθώς ακόμα και όταν το άτομο θα έχει εκτίσει την ποινή του, θα εξακολουθεί να'ναι παραβάτης κάτω από το στίγμα του κλέφτη, του φονιά κ.λ.π.⁹⁴

Όπως χαρακτηριστικά έχει γραφτεί:

«Ο κρατούμενος δεν φυλακίζεται μόνο σ' ένα ίδρυμα, φυλακίζεται και στα στεγανά πλαίσια της ετικέτας του εγκληματία που τον περιβάλλει με μια

⁹⁴ . Δασκαλάκης, Η., Η μεταχείριση του εγκληματία, 1985, σελ23

ελαττωματική ταυτότητα, μια ταυτότητα που μαζί με το ποινικό του μητρώο, σαν ανεξίτηλο χνάρι, αέναα θα τον συνοδεύει σ' όλη του τη ζωή καθορίζοντας τη στάση των άλλων απέναντί του και του ίδιου απέναντι στον εαυτό του».⁹⁵

5.2 Η Υποτροπή

Η εγκληματική δράση ενός ατόμου μπορεί να είναι εντελώς περιστασιακή και να εκδηλωθεί με ένα και μοναδικό επεισόδιο στη ζωή του· είναι δυνατό όμως να πάρει χρόνια μορφή και να εκδηλώνεται με επανειλημμένη διάπραξη εγκλημάτων.

Στη δεύτερη αυτή περίπτωση βρισκόμαστε μπροστά στο φαινόμενο της υποτροπής.⁹⁶

Σε έρευνα του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών που διενεργήθηκε από το Μάιο του 1999 ως τον Ιούνιο του 2000 φαίνονται χαρακτηριστικά οι επιπτώσεις που είχε αργότερα στη ζωή των τότε ανηλίκων κρατουμένων ο εγκλεισμός σε σωφρονιστικό ίδρυμα και το φαινόμενο της υποτροπής.

Η έρευνα χαρακτηρίστηκε ως επαναληπτική (Follow up), διότι ως βασικό στόχο είχε να διαπιστώσει τις απέγιναν οι Έλληνες ανήλικοι κρατούμενοι, απ' τους οποίους είχαν ληφθεί συνεντεύξεις κατά τη προγενέστερη φάση της έρευνας (1993) στα Σωφρονιστικά Καταστήματα Κορυδαλλού και Κασσαβέτειας.⁹⁷

Το κυριότερο ερευνητικό πόρισμα είναι το εξής:

Από το 1993 ως το 1999-2000 δηλαδή σε διάστημα 6-7 ετών, μόνο ο ένας στους πέντε πρώην ανηλίκους κρατουμένους νυν ενήλικες άνδρες που

⁹⁵ Γσαλικογλου,Φ.,Μυθολογίες βίας και καταστολής, 1996, σελ 55

⁹⁶ Δασκαλάκης, Η., Η μεταχείριση του εγκληματία, 1985, σελ 23, 26

⁹⁷ www.niotho-asfalisis.gr

εντοπίσθηκαν εκ νέου (ποσοστό 19,8%) δεν οδηγήθηκε κάποια στιγμή και πάλι στις φυλακές ούτε και του επιβλήθηκε κάποια ποινή. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει τη βασική υπόθεση της έρευνας ότι η διαδικασία βαθμιαίας προσαρμογής αυτών των ανηλίκων στον ιδρυματικό υποπολιτισμό της φυλακής δυσχεραίνει αποφασιστικά ή και καθιστά ανέφικτη την κοινωνική τους επανένταξη μετά την αποφυλάκισή τους.

Επίσης ένα από τα βασικότερα πορίσματα σ' αυτή την πρώτη φάση της έρευνας ήταν ότι όσοι ανήλικοι κρατούνταν τότε για σοβαρές αξιόποινες πράξεις με ποινή στέρηση της ελευθερίας από δύο έτη και άνω είχαν ήδη στην συντριπτική τους πλειονότητα (96,17%) εγκλεισθεί και πρωτύτερα σε σωφρονιστικό κατάστημα. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει την απόλυτη αναποτελεσματικότητα του λεγομένου σωφρονισμού στις φυλακές ανηλίκων αλλά και την αναπόφευκτη τις περισσότερες φορές στροφή στο έγκλημα και στην εγκληματική σταδιοδρομία.

Τα προβλήματα της αποφυλάκισης (όπως δυσκολία ανεύρεσης εργασίας, έλλειψη υποστήριξης από κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον, κοινωνικός αποκλεισμός και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των κρατουμένων (χαμηλές εισοδηματικές τάξεις, έλλειψη παιδείας, απουσία οικογενειακού περιβάλλοντος κ.ά.), δεν είναι οι μόνοι παράγοντες που καθιστούν την επανένταξη των αποφυλακιζομένων μια δύσκολη διαδικασία. Η μειονεκτική θέση στην οποία βρίσκονται οι αποφυλακισμένοι, ενισχυμένοι από την «ετικέτα» του εγκληματία και την κοινωνική περιθωριοποίησή τους οδηγούν κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην υποτροπή, υιοθετώντας έτσι το ρόλο του εγκληματία.⁹⁸

⁹⁸ Γιοβανόγλου, Σ., Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης, 2000,σελ 32 Δασκαλάκης, Η., Η μεταχείριση του εγκληματία, 1985,σελ 25 www.niotho-asfalis.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII: ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ

7.1 Τι ορίζεται ως κοινωνική επανένταξη

Για την ομαλή μετάβαση από τον εγκλεισμό στην ελευθερία και για αποτροπή της επαναφοράς στο έγκλημα είναι απαραίτητη η αναγνώριση της κοινωνικής επανένταξης ως δικαίωμα των κρατουμένων αλλά και ως υποχρέωση της κοινωνίας γενικότερα. Η κοινωνική επανένταξη οριοθετείται ως το καθήκον του Κράτους να υποβοηθά τον απολυόμενο από την φυλακή να επανέλθει στην κοινωνική ζωή έχοντας τη δυνατότητα να αναδημιουργήσει τις οικογενειακές, εργασιακές και κοινωνικές του σχέσεις ισότιμα με τον μη εγκληματήσαντα. Πιο συγκεκριμένα να τους στηρίξει στην εξασφάλιση ενός επιπέδου διαβίωσης ικανοποιητικού για τους ίδιους και τις οικογένειές τους (διατροφή, ενδυμασία, κατοικία) στην επιμόρφωση, στην επαγγελματική κατάρτιση και στην εξεύρεση εργασίας. Η διαδικασία της κοινωνικής επανένταξης μπορεί να νοηθεί ως μια ενότητα που ξεκινά από την περίοδο της κράτησης.

Η υποχρέωση του Κράτους να επανεντάσσει τα αποφυλακιζόμενα άτομα αναγνωρίζεται και διακηρύσσεται και στα διεθνή νομικά ^{κειμένα}. Η διακήρυξη της κοινωνικής επανένταξης ως αρχής αντεγκληματικής πολιτικής των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης διατυπώνεται στη Σύσταση R(96)8 σύμφωνα με την οποία « έκαστο κράτος - μέλος θα πρέπει να εφαρμόζει μια συνεπή και ορθολογική αντεγκληματική πολιτική κατευθυνόμενη προς την πρόληψη του εγκλήματος που να περιλαμβάνει την κοινωνική επανένταξη των εγκληματιών...» (αρθρ.5)⁹⁹

⁹⁹ Γιοβάνογλου, Σ., Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακιζομένων, 2006, σελ35-36,59-60 .

Το δικαίωμα στην επανένταξη δίνει τη δυνατότητα στον καταδικασθέντα να επωφεληθεί όλων των πλεονεκτημάτων που είναι συνυφασμένα με την κοινωνική ζωή, όπως ακριβώς όλοι όσοι δεν έχουν παραβεί το νόμο, και κυρίως προσφέρει τη δυνατότητα της εργασίας με επαρκές ημερομίσθιο και εξασφάλιση μιας πληρότητας αντίστοιχη με αυτήν που θα μπορούσε να γνωρίσει αν δεν είχε παραβεί το νόμο.

Οι παροχές εκπαίδευσης, εργασίας, ψυχαγωγικών και άλλων προγραμμάτων στον κρατούμενο προβλέπονται ως προσφορές μέσα στα πλαίσια της άσκησης από την Πολιτεία, της γενικότερης κοινωνικής της πολιτικής και όχι ως στοιχεία της ποινής ή ως συνέπειές της. Η αποδοχή αυτών εξαρτάται από τον ίδιο τον κρατούμενο. Η αναγκαιότητα της συνδρομής της Πολιτείας κρίνεται απαραίτητη για την ομαλή επάνοδο του κρατουμένου στην κοινωνία εφόσον αυτή αποτελεί επιθυμία του κρατουμένου. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι έχει ανάγκη κοινωνικής επανένταξης κάθε κρατούμενος ή ότι ο δράστης κάθε παραβατικής πράξης είναι κοινωνικά μη ενταγμένος.

Η αναγκαιότητα της επανένταξης – εφόσον κρίνεται απαραίτητη – προκύπτει με την απόλυση του κρατουμένου από το σωφρονιστικό κατάστημα οπότε και αρχίζουν τα προβλήματα της κοινωνικής του προσαρμογής. Στη φάση αυτή ο κρατούμενος είναι σχεδόν βέβαιο ότι δεν διατηρεί πλέον κοινωνικούς δεσμούς, έχει χάσει την εργασία του και αντιμετωπίζει τεράστια οικονομικά προβλήματα. Το κατά πόσο θα μπορέσει να επιβιώσει κάτω από το βάρος όλων αυτών των κοινωνικών, ψυχολογικών και οικονομικών προβλημάτων ή θα «επιλέξει» ένα δρόμο που αργά ή γρήγορα θα τον οδηγήσει στη φυλακή εξαρτάται από τη συμπαράσταση και την προστασία που θα βρει από κάποιο φορέα μετά την έξοδο του από το σωφρονιστικό κατάστημα.¹⁰⁰

Φορείς (δημόσιοι και ιδιωτικοί) αποσκοπούν στην υλική και ηθική βοήθεια του κρατουμένου ενισχύοντας τον κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού

¹⁰⁰ Γιοβάνογλου, Σ., Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων, 2006, σελ35-36,59-60 .
 Άρσις, Νεανική παραβατικότητα και επαγγελματική ένταξη, 1995, σελ 66-74

του στο σωφρονιστικό κατάστημα και συνεχίζοντας για ένα χρονικό διάστημα μετά την απόλυσή του από αυτό.¹⁰¹

7.2 Προγράμματα επανένταξης εντός των καταστημάτων κράτησης

Προγράμματα από τη Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης- Τμήμα Ειδικών Κοινωνικών Ομάδων

Η Λαϊκή Επιμόρφωση έχει ως αντικείμενο της την εκπαίδευση ενηλίκων ή την δια βίου παιδεία και αποτελεί ένα σοβαρό πεδίο δράσης στο οποίο συμμετέχουν διαφορετικοί φορείς με το ίδιο αντικείμενο, τις ίδιες στρατηγικές και μεθόδους αλλά συχνά και με την ίδια αντίληψη και φιλοσοφία.

Το πρόγραμμα της εκπαίδευσης ενηλίκων εμφανίζονται για πρώτη φορά το 1929 με σκοπό την αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού. Αργότερα δραστηριοποιείται με στόχο την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και η Διεύθυνση Λαϊκής Επιμόρφωσης υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας. Από το 1981 επεκτείνει τις δραστηριότητές της και σε άλλους τομείς εκτός του αλφαβητισμού. Το 1983 λειτουργεί ως αυτοτελής φορέας η Γενική Γραμματεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων η οποία με αυτή τη μορφή παραμένει μέχρι σήμερα.¹⁰²

Σκοπός της είναι η παροχή εκπαιδευτικών ευκαιριών που προωθούν την ενεργοποίηση ατόμων και ομάδων για ατομική και κοινωνική ανάπτυξη επιδιώκοντας την ένταξή ή την επανένταξή τους στην κοινωνία, δηλ την

¹⁰¹ Γιοβάνογλου, Σ., Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων, 2006, σελ35-36,59-60 .
 Άρσις, Νεανική παραβατικότητα και επαγγελματική ένταξη,1995, σελ 66-74

¹⁰² www.gsae.edu.gr

ισότιμη συνύπαρξη ατόμων και ομάδων στην κοινωνική ζωή χωρίς καμία διάκριση.

Οι κύριοι τομείς των δραστηριοτήτων είναι:

- Αλφαριθμητισμός και συμπλήρωση βασικής παιδείας
- Επαγγελματική κατάρτιση
- Εκπαίδευση- επιμόρφωση εκπαιδευτών
- Υποστηρικτικά προγράμματα για επαγγελματική και κοινωνική αποκατάσταση
- Κοινοτικά και διεθνή προγράμματα καταπολέμησης του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας (ADAPT) και προγράμματα δράσης(Socrates, Leonardo da Vinci)
- Προγράμματα ψυχολογικής και κοινωνικής στήριξης

Για την επίτευξη των δραστηριοτήτων της συνεργάζεται με:

- Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, τις Διευθύνσεις και τις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Φυλακών
- Τις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων
- Πανεπιστημιακά και Ερευνητικά Κέντρα (όπως Α.Π.Θ., Ε.Κ.Κ.Ε, κ.α)
- Θεραπευτικές κοινότητες και οργανισμούς(ΚΕ.Θ.Ε.Α., Ο.ΚΑ.ΝΑ.)
- Κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς εθνικούς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς¹⁰³

Τα προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων και των Νομαρχιακών Επιτροπών Λαϊκής Επιμόρφωσης με στόχο τον αλφαριθμητισμό και τη συμπλήρωση της βασικής εκπαίδευσης για έλληνες κρατούμενους , τα προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας για τους αλλοδαπούς κρατούμενους, και τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης (π.χ μελισσοκομία, ηλεκτρολογία και μηχανολογία αυτοκινήτων, ανθοκομία, κατασκευή κοσμημάτων) στο πέρασμα του χρόνου δημιούργησαν τις

¹⁰³ www.gsae.edu.gr

προϋποθέσεις για την εξέλιξη και τη σημερινή λειτουργία προγραμμάτων εκπαίδευσης σε όλα τα σωφρονιστικά ιδρύματα της χώρας

Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε.) αποτελούν κρατικές δομές της δια βίου εκπαίδευσης. Πρόκειται για ένα θεσμό που έχει καθιερωθεί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Τα Σ.Δ.Ε. υπηρετούν τη βελτίωση της απασχολησιμότητας, την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό «γίνεσθαι», διαχέουν γνώσεις και δεξιότητες και λειτουργούν ως μέσο καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα Σ.Δ.Ε. λειτουργούν με ευθύνη της Γενικής Γραμματείας Εκπαίδευσης Ενηλίκων(Γ.Γ.Ε.Ε) και υποστηρίζονται επιστημονικά και τεχνολογικά από το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε) της Γ.Γ.Ε.Ε. Η συνολική διάρκεια του προγράμματος των Σ.Δ.Ε. είναι 18 μήνες μέσω της λειτουργίας των Σ.Δ.Ε παρέχεται η δυνατότητα σε πολίτες 18 ετών και άνω, που δεν ολοκληρώνουν την 9χρονη υποχρεωτική εκπαίδευση να αποκτήσουν τίτλο ισότιμο με το απολυτήριο του Γυμνασίου και να ενταχθούν στις κοινωνικοοικονομικές και επαγγελματικές δομές:¹¹²

Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας λειτουργούν:

- στη Δικαστική Φυλακή Κορυδαλλού
- στη Κλειστή Φυλακή Γυναικών Κορυδαλλού
- στη Δικαστική Φυλακή Λάρισας
- στη Δικαστική Φυλακή Θεσσαλονίκης
- στη Δικαστική Φυλακή Κομοτηνής¹⁰⁴

Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας για Ανηλίκους λειτουργούν:

- στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα
- στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου

¹⁰⁴ www.gsae.edu.gr

- στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου
- και σύντομα αναμένεται να λειτουργήσουν:
- στη Κλειστή Φυλακή Τρικάλων
 - στο Κατάστημα Κράτησης Δομοκού¹⁰⁵

ΚΕ.Θ.Ε.Α Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων

Το ΚΕ.Θ.Ε.Α ως αυτοδιοικούμενος οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που υπάγεται στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, είναι ο πρώτος φορέας που συστάθηκε στη χώρα μας (Ν.1729/87) για τη θεραπεία, την πρόληψη και την έρευνα στο τομέα της τοξικοεξάρτησης.

Τα προγράμματα του ΚΕ.Θ.Ε.Α στηρίζονται στο μοντέλο των Θεραπευτικών Κοινοτήτων και στοχεύουν στην πιο αποτελεσματική προσέγγιση διεθνώς για την επίτευξη της ψυχικής απεξάρτησης και της κοινωνικής επανένταξης. Δεν χορηγούν φαρμακευτικές ουσίες, περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα κλινικών και συνοδευτικών υπηρεσιών και έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν σε άτομα με διαφορετικές ανάγκες και βαθμό εμπλοκής με τις ουσίες. (ενήλικες, έφηβους, γονείς, μετανάστες, πρόσφυγες, κρατούμενους κ.λ.π.)

Το πρόγραμμα Συμβουλευτικής Υποστήριξης Κρατουμένων αποτελεί τη πρώτη δομή επαφής των κρατουμένων, που αντιμετωπίζουν προβλήματα εξάρτησης, με το δίκτυο υπηρεσιών του ΚΕ.Θ.Ε.Α στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος¹⁰⁶

Στοχεύουν κυρίως :

- Στην ενημέρωση για τις επιπτώσεις της χρήσης- κατάχρησης καθώς και για τα θεραπευτικά προγράμματα του ΚΕ.Θ.Ε.Α και τη δυνατότητα συμμετοχής σ' αυτά.

¹⁰⁵ www.gsae.edu.gr

¹⁰⁶ www.kethea.gr

- Στη συμβουλευτική με στόχο την κινητοποίηση και προετοιμασία για απεξάρτηση.
- Στη μείωση της παραβατικής συμπεριφοράς και των επιπτώσεων από την χρήση και την κατάχρηση ουσιών και στην ενημέρωση και συμβουλευτική υποστήριξη των οικογενειών των χρηστών.
- Στη ψυχοκοινωνική στήριξη, στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, της αυτογνωσίας, του αυτοελέγχου, των κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων των κρατουμένων.
- Στη διερεύνηση ικανοτήτων, δεξιοτήτων, κλίσεων και ενδιαφερόντων μέσα από ανοικτές συναντήσεις και βιωματικές ασκήσεις.
- Στη συζήτηση και έκφραση σκέψεων και συναισθημάτων για το σωφρονιστικό σύστημα, στη διαμόρφωση υγιών σχέσεων των κρατουμένων με τη διεύθυνση των φυλακών και των σωφρονιστικών υπαλλήλων καθώς και μεταξύ των συγκρατουμένων τους.
- Στην έκφραση απόψεων για τις δυνατότητες βελτίωσης των συνθηκών κράτησής τους.

Το ΚΕ.Θ.Ε.Α, που δραστηριοποιείται στις φυλακές με ανάλογα προγράμματα από το 1988, έχει επεκτείνει σήμερα τη δράση του σε σωφρονιστικά καταστήματα όλης της χώρας. Συγκεκριμένα:¹¹⁵

- στις Δικαστικές Φυλακές Κορυδαλλού, το Ψυχιατρικό Κατάστημα Κορυδαλλού, τις Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλό
- στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα
- στις Δικαστικές και Στρατιωτικές Φυλακές Διαβατών Θεσσαλονίκης
- στη Δικαστική Φυλακή Ανηλίκων Θεσσαλονίκης
- στη Δικαστική Φυλακή Τρικάλων
- στη Δικαστική Φυλακή Νεάπολης, στη Δικαστική Φυλακή Χανίων και στη Κλειστή Φυλακή Αλικαρνασσού Κρήτης¹⁰⁷

¹⁰⁷ www.kethea.gr

- στη Δικαστική Φυλακή Κομοτηνής
- στην Αγροτική Φυλακή Κασσάνδρας
- στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Κασσαβέτειας
- στη Κλειστή Φυλακή Πάτρας.¹⁰⁸

7.3 Προγράμματα επανένταξης μετά την αποφυλάκιση του κρατουμένου

Προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ

Πρόγραμμα επιδότησης νέων θέσεων εργασίας

Ο Ο.Α.Ε.Δ επιδοτεί πρόγραμμα νέων θέσεων εργασίας και νέων ελεύθερων επαγγελματιών για άτομα ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Μια από τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες είναι και αυτή των αποφυλακιζόμενων ατόμων ηλικίας 18-65 ετών καθώς και των νεαρών ατόμων με παραβατική συμπεριφορά που τους έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά μέτρα ή ποινικός σωφρονισμός ηλικίας 16- 24 ετών.¹⁰⁹

Το πρόγραμμα διαρθρώνεται σε :

Α. πλήρους απασχόλησης : τριετούς διάρκειας με υποχρέωση του εργοδότη να απασχολήσει το άτομο άλλους 12 μήνες μετά τη λήξη του επιδοτούμενου προγράμματος.

Το ποσό της επιχορήγησης είναι 25ευρώ την ημέρα και διαρκεί για 36 μήνες.

Β. μερικής απασχόλησης : τριετούς διάρκειας με υποχρέωση του εργοδότη να απασχολήσει το άτομο άλλους 12 μήνες. Το ποσό της επιχορήγησης είναι 15ευρώ την ημέρα και διαρκεί για 36 μήνες.

Γ. ορισμένου χρόνου σύμβασης πλήρους απασχόλησης : για ξενοδοχειακές – τουριστικές και άλλες εποχιακές επιχειρήσεις. Διάρκεια επιχορήγησης 4 μήνες το κατώτερο ως 9 μήνες το ανώτερο και ποσό επιχορήγησης 25ευρώ την ημέρα.

¹⁰⁸ www.kethea.gr

¹⁰⁹ www.oaed.gr

Το πρώτο τρίμηνο από την πρόσληψη του ατόμου θεωρείται περίοδος προσαρμογής. Στο διάστημα αυτό η επιχείρηση- εργοδότης υποχρεούται να ορίσει άτομο της επιχείρησης, το οποίο έχει την ευθύνη να εκπαιδεύσει τον εργαζόμενο στο αντικείμενο απασχόλησης του και να τον βοηθήσει να ενταχθεί ομαλά στην παραγωγική διαδικασία. Για τις ενέργειες αυτές η επιχείρηση επιδοτείται με το ποσό των 300ευρώ επιπλέον. Δικαιούχοι να ενταχθούν στο πρόγραμμα είναι :

- Επιχειρήσεις Ιδιωτικού Τομέα
- Επιχειρήσεις Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α και Β βαθμού σε εφαρμογή του Ν.2738/99

Πρόγραμμα Επιδότησης Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών

Το πρόγραμμα είναι διετούς διάρκειας. Το βασικό ποσό επιχορήγησης είναι 16.000,00ευρώ, το οποίο προσαυξάνεται κατά 1.500,00ευρώ εάν το άτομο είναι γυναίκα ή είναι άνω των 45ετών ή έχει ποσοστό αναπηρίας άνω του 60% ή είναι επιδοτούμενος άνεργος. Το πρώτο έτος το άτομο λαμβάνει το ποσό των 10.000,00ευρώ(5,000.00ευρώ προκαταβολή και τα υπόλοιπα σε δύο εξαμηνιαίες δόσεις) και το δεύτερο έτος το ποσό των 5.800,00ευρώ(σε δύο εξαμηνιαίες δόσεις).

Επίσης κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων παρέχουν συμβουλευτική προς τα άτομα και τους εργοδότες με στόχο την προσαρμογή των ατόμων στο εργασιακό χώρο, την επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν κατά τη διατήρηση της θέσης εργασίας μετά τη λήξη του προγράμματος επιδότησης.¹¹⁰

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι παρά τις όποιες ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης και τα ειδικά προγράμματα που υλοποιεί ο Ο.Α.Ε.Δ η ένταξη των ατόμων ευπαθών κοινωνικών ομάδων στην αγορά εργασίας δεν είναι εύκολη υπόθεση. Οφείλουμε να λάβουμε υπόψη το μείζον πρόβλημα της ανεργίας και

¹¹⁰ www.oaed.gr

μιας αγοράς που διαρκώς γίνεται ανταγωνιστική και απαιτητική ως προς την εξειδίκευση με αποτέλεσμα ομάδες πληθυσμού που έχουν :

- ανεπαρκή ή απαξιωμένα επαγγελματικά προσόντα
- προσόντα μη συμβατά με τις ανάγκες της αγοράς
- μειωμένες κοινωνικές δεξιότητες
- να αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά την ένταξή τους στην αγορά εργασίας λόγω των στερεοτύπων προκατάληψης και του κοινωνικού στιγματισμού¹¹¹

Εταιρίες Προστασίας Αποφυλακισμένων

Στη χώρα μας οι Εταιρίες Προστασίας Αποφυλακισμένων ιδρύθηκαν με τον αναγκαστικό νόμο 869/ 22-27 Σεπτ.1937 « Περί ιδρύσεως Γενικής Εταιρίας Φυλακών και Προστατευτικών Εταιριών Αποφυλακισμένων». Οι εταιρίες αυτές λειτουργούν στις έδρες των πρωτοδικείων της χώρας. Υπάγονται στα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και τελούν υπό τη εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Βασικός στόχος των Ε.ΠΑ. είναι η παροχή βοήθειας προς τους αποφυλακισμένους- υλική, ιατρική περίθαλψη και οικονομική ενίσχυση σε απόρους. Τα οικονομικά μέσα των Ε.Π.Α είναι πολύ περιορισμένα και επομένως η προσφερόμενη βοήθεια είναι περιστασιακή για κάθε άτομο.¹¹²

Κέντρο Αποφυλακισμένων Αθήνας

Το κέντρο έχει ως στόχο να την επανένταξη αποφυλακισμένων ανδρών και γυναικών στην περιφέρεια Αττικής. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έρχεται να συνεχίσει ένα υποέργο της Αναπτυξιακής Σύμπραξης NEMESIS της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL. Η εν λόγω Αναπτυξιακή Σύμπραξη αφορούσε την παροχή υπηρεσιών σε αποφυλακισμένους με σκοπό την επαγγελματική και κοινωνική τους επανένταξη.

¹¹¹ www.oaed.gr

¹¹² Σταθόπουλος Π, Κοινωνική Πρόνοια- Μια Γενική Θεώρηση, 1999, σελ 379

Η PRAKSIS διατηρεί το συγκεκριμένο κέντρο όπου δίνονται κυρίως κατευθύνσεις και πληροφόρηση σε αποφυλακισμένους, ανεξαρτήτως φύλου ή εθνικής καταγωγής για τα δικαιώματα που έχουν και τις υπηρεσίες στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν ανάλογα με τα αιτήματά τους. Η PRAKSIS(Πρόγραμμα Αναπτυξιακής Κοινωνικής Στήριξης και Ιατρικής Συνεργασίας) είναι μια νέα ανεξάρτητη μη Κυβερνητική Οργάνωση μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, που έχει ως κύριο στόχο τη δημιουργία, εφαρμογή και υλοποίηση ανθρωπιστικής και ιατρικής δράσης. Οι ωφελούμενοι από τη δράση της PRAKSIS είναι άποροι, άστεγοι, "παιδιά των φαναριών", οικονομικοί μετανάστες, πρόσφυγες και κάθε κοινωνικά αποκλεισμένη ομάδα όπως ουσιοεξαρτημένοι, αθίγγανοι, θύματα διεθνούς σωματεμπορίας (trafficking), αποφυλακισμένοι και άτομα με ελλιπή πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, ψυχοκοινωνικής και νομικής υποστήριξης.

Στόχοι της PRAKSIS είναι:

Η δωρεάν παροχή κοινωνικών και ιατρικών υπηρεσιών στους τομείς της θεραπείας, της πρόληψης, της εκπαίδευσης, της υγειονομικής υποδομής κ.λ.π. Ειδικότερα η προσφορά συνοδευτικών υπηρεσιών κοινωνικής και ψυχολογικής υποστήριξης, νομικής συμβουλευτικής, κλινικών και εργαστηριακών εξετάσεων.

Η δημιουργία, εφαρμογή και υλοποίηση προγραμμάτων καταπολέμησης του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

Η δημοσιοποίηση (στην οποία εντάσσεται και η καταγγελία) σε Ελληνικούς και Διεθνείς πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς οργανισμούς καθώς και ενώπιον πάσης αρχής στην ελληνική και παγκόσμια κοινή γνώμη της κατάστασης των κοινωνικών ομάδων σε κίνδυνο και της διαφθοράς ή εν γένει της αδικίας.¹¹³

¹¹³ www.praksis.gr

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII: ΕΡΕΥΝΑ

8.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην ερευνητική διαδικασία είναι η επισκόπηση, η οποία είναι η πιο συνηθισμένη στην εκπαιδευτική έρευνα. Η επισκόπηση συλλέγει δεδομένα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο με σκοπό να περιγραφεί η φύση των υπαρχουσών συνθηκών ή να εντοπισθούν σταθερές με βάση τις οποίες να συγκριθούν οι υπάρχουσες συνθήκες ή να προσδιοριστούν οι σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα σε συγκεκριμένα γεγονότα. Τα δεδομένα στην επισκόπηση συλλέγονται με ερωτηματολόγια. Το κλειδί μιας καλής επισκόπησης είναι η επιλογή ενός δείγματος υποκειμένων των οποίων οι αποκρίσεις θα αντιπροσωπεύουν τον πληθυσμό όπου πρέπει να γενικευτούν τα αποτελέσματα.¹¹⁴(Σαχίνη-Καρδάση,1997,σελ 101)

Σκοπός της ερευνητικής προσπάθειας είναι η ανάδειξη των πραγματικών συνθηκών διαβίωσης των κρατουμένων στα καταστήματα κράτησης της χώρας, και η παρουσίαση των υφισταμένων προγραμμάτων επανένταξης που εφαρμόζονται εντός και εκτός φυλακών.

Ειδικότερα επιδιώκουμε να πραγματώσουμε τους εξής στόχους:

- Να εξεταστεί το αδίκημα και η διάρκεια της ποινής που επιβλήθηκε για αυτό.
- Να διερευνηθεί εάν κατά την διάρκεια έκτισης της ποινής τους είναι δυνατή η χρήση ναρκωτικών ουσιών, ή η χρήση βίας εκ μέρους του κρατούμενου
- Να χαρακτηρισθούν από τους κρατουμένους οι γενικότερες συνθήκες διαβίωσης

¹¹⁴ Cohen L.-Manion L., Μεθοδολογία της έρευνας, 1994, σελ 122

- Να διευκρινισθεί αν και κατά πόσο υπάρχουν προγράμματα που στοχεύουν στην επανένταξη των κρατουμένων αλλά και αν είναι ενημερωμένοι για αυτά οι κρατούμενοι.

8.2 Πληθυσμός και Δείγμα

Πληθυσμός μιας μελέτης είναι όλα τα μέλη της ομάδας που θα μελετηθεί, τα οποία ικανοποιούν ορισμένα κριτήρια. Μερικές φορές είναι χρήσιμο να γίνεται διάκριση ανάμεσα σε πληθυσμό- στόχο και σε προσβάσιμο πληθυσμό. Ο πληθυσμός- στόχος είναι όλος ο πληθυσμός για το οποίο ενδιαφέρεται ο ερευνητής. Ο προσβάσιμος πληθυσμός αναφέρεται σε εκείνες τις περιπτώσεις που συμμορφώνονται με τα κριτήρια επιλογής και που είναι προσβάσιμες στον ερευνητή ως δεξαμενή υποκειμένων για τη μελέτη. Οι ερευνητές σχεδόν πάντα παίρνουν το δείγμα τους από προσβάσιμο πληθυσμό.

Δείγμα είναι ο μικρόκοσμος του πληθυσμού της ερευνητικής μελέτης με την οποία θα εργαστεί και θα γενικεύσει τα δεδομένα για τον πληθυσμό στόχο¹¹⁵

Μεθοδολογικό Εργαλείο

Η μέθοδος δειγματοληψίας η οποία θα ακολουθηθεί ως προς τον πληθυσμό στόχο είναι η δειγματοληψία ευκολίας ή περιστασιακή δειγματοληψία και ως προς τον προσβάσιμο πληθυσμό η απλή τυχαία δειγματοληψία. Η δειγματοληψία ευκολίας επιτρέπει τη χρησιμοποίηση οποιασδήποτε διαθέσιμης ομάδας μελών ή στοιχείων του πληθυσμού. Προκειμένου να μελετήσουμε τους ενηλίκους κρατούμενους στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας επιλέγουμε ένα σωφρονιστικό κατάστημα κράτησης για την γεωγραφική του εγγύτητα και για την εύκολη πρόσβασή του. Στο σωφρονιστικό κατάστημα που έχουμε επιλέξει ακολουθούμε την τυχαία

¹¹⁵ Σαχίνη- Καρδάση Α., Μεθοδολογία έρευνας, 1997, σελ 116

δειγματοληψία κατά την οποία όλα τα μέλη του προσβάσιμου πληθυσμού έχουν ίση και ανεξάρτητη ευκαιρία για επιλογή.¹¹⁶

Στη συγκεκριμένη έρευνα αποφασίσαμε να λάβουμε υπ' όψιν μας ως προσβάσιμο πληθυσμό της έρευνας τους κρατούμενους της Κ. Φ. Πάτρας που συνολικά ανέρχονταν στους 760 για να μελετήσουμε τις συνθήκες διαβίωσης των ενηλίκων κρατουμένων. Το δείγμα μας θα αποτελούν 80 κρατούμενοι Έλληνες και αλλοεθνείς.

Το εργαλείο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα ήταν το ερωτηματολόγιο . Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 26 ερωτήσεις από τις οποίες :

Οι είκοσι δύο (22) είναι κλειστού τύπου. Στις κλειστές ερωτήσεις ο εξεταζόμενος απαντά συνήθως μονολεκτικά, με ένα ναι ή ένα όχι, με ένα συμφωνώ ή διαφωνώ ή με μια σύντομη απάντηση. Σε άλλες περιπτώσεις ο εξεταζόμενος επιλέγει την απάντησή του σε μια σειρά εναλλακτικών απαντήσεων, που συνήθως δεν είναι δυνατόν να εξαντλούν και να καλύπτουν όλο το εύρος των πιθανών απαντήσεων. Οι κλειστές ερωτήσεις έχουν το πλεονέκτημα ότι συμπληρώνονται εύκολα, απαιτούν λίγο χρόνο, εξασφαλίζουν αντικειμενικές πληροφορίες και κωδικοποιούνται και αναλύονται σχετικά εύκολα.

Οι τέσσερις (4) είναι ανοιχτού τύπου. Οι ανοιχτές ερωτήσεις αφήνουν ελεύθερο τον ερωτώμενο να εκφράσει τη γνώμη του περιφραστικά και να αναφέρει πως αισθάνεται σχετικά με ένα θέμα. Οι ανοικτές ερωτήσεις απαιτούν μεγάλη προσπάθεια, περισσότερο χρόνο από ότι οι κλειστές και είναι δυσκολότερο να κωδικοποιηθούν και να αναλυθούν σχετικά.

]

¹¹⁶ Σαχίνη- Καρδάση Α., Μεθοδολογία έρευνας, 1997, σελ 117, 120

Διαδικασία εκτέλεσης έρευνας

Για την πραγματοποίηση της έρευνας συντάχθηκε αίτηση μέσω της οποίας ζητήθηκε άδεια για την διεκπεραίωσή της στην Κ. Φ. Πάτρας και εστάλη στο Υπουργείο Δικαιοσύνης. Μας απάντησαν ότι χρειαζόταν αντίγραφο ερωτηματολογίου και έγκριση της αιτήσεως μας από το Συμβούλιο της Φυλακής. Εφόσον πραγματοποιήθηκαν και οι παραπάνω ενέργειες λάβαμε θετική απάντηση για διενέργεια της έρευνας στην Κ. Φ. Πάτρας με την προϋπόθεση ότι το ερωτηματολόγιο θα διανεμηθεί στους κρατούμενους με την φροντίδα της Κοινωνικής Υπηρεσίας και θα απαντηθεί από όσους το επιθυμούν.

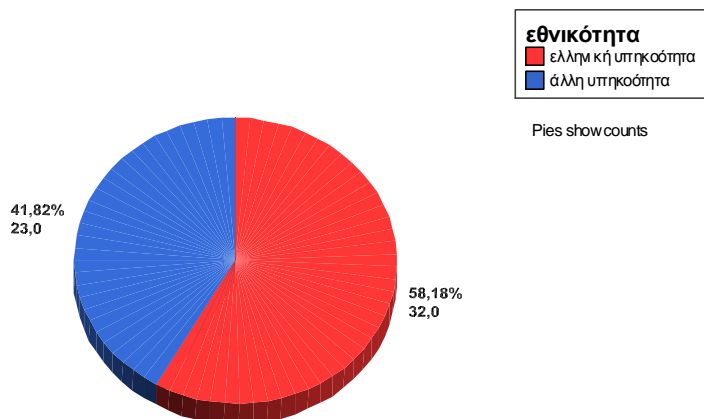
Διανεμήθηκαν 80 ερωτηματολόγια σε Έλληνες και αλλοδαπούς κρατούμενους της Κ. Φ. Πάτρας κατά το χρονικό διάστημα 24/11/2007 – 31/12/07. Η απώλεια ήταν σχετικά μεγάλη αφού μόνο 55 ερωτηματολόγια επιστράφηκαν συμπληρωμένα.

8.3 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ερώτηση 1: Ποια είναι η εθνικότητά σας;

N	Valid	55
	Missing	0

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ελληνική υπηκοότητα	32	58,2	58,2	58,2
άλλη υπηκοότητα	23	41,8	41,8	100,0
Σύνολο	55	100,0	100,0	

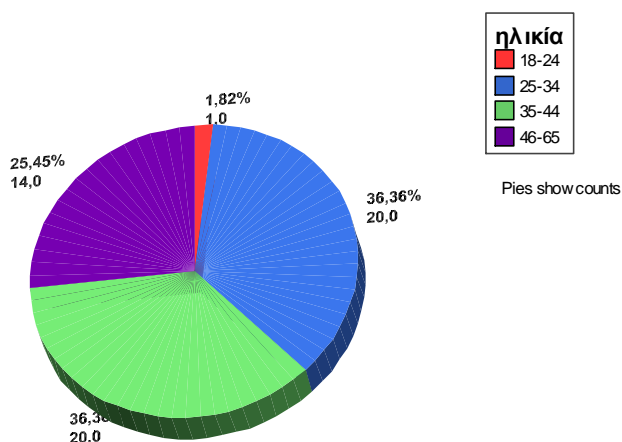

Το 58,2% του δείγματος είναι Έλληνες υπήκοοι ενώ το 41,8% έχει ξένη υπηκοότητα

Ερώτηση 2: Τι ηλικία έχετε;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-24	1	1,8	1,8	1,8
	25-34	20	36,4	36,4	38,2
	35-44	20	36,4	36,4	74,5
	46-65	14	25,5	25,5	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

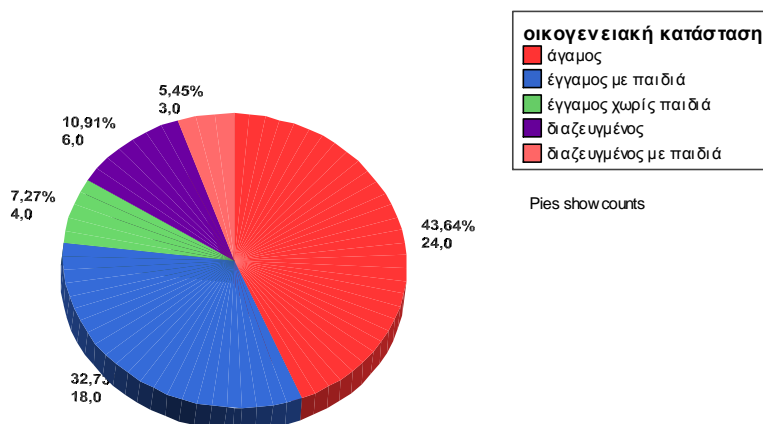

Το 72,8% του δείγματος είναι μεταξύ 25-44 ετών και ένα 25,45% πάνω από 45έτη,

Ερώτηση 3: Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	άγαμος	24	43,6	43,6	43,6
	έγγαμος με παιδιά	18	32,7	32,7	76,4
	έγγαμος χωρίς παιδιά	4	7,3	7,3	83,6
	διαζευγμένος	6	10,9	10,9	94,5
	διαζευγμένος με παιδιά	3	5,5	5,5	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

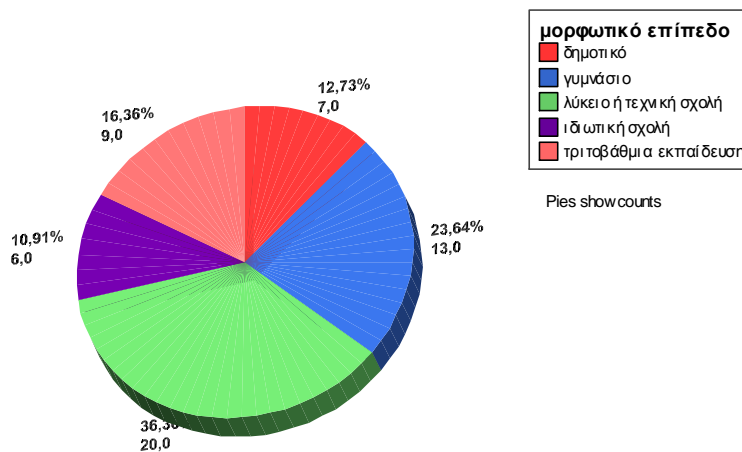

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος είναι άγαμοι(43,6%) ενώ το 38,2% έχει παιδιά.

4. Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δημοτικό	7	12,7	12,7	12,7
	Γυμνάσιο	13	23,6	23,6	36,4
	λύκειο ή τεχνική σχολή	20	36,4	36,4	72,7
	ιδιωτική σχολή	6	10,9	10,9	83,6
	τριτοβάθμια εκπαίδευση	9	16,4	16,4	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

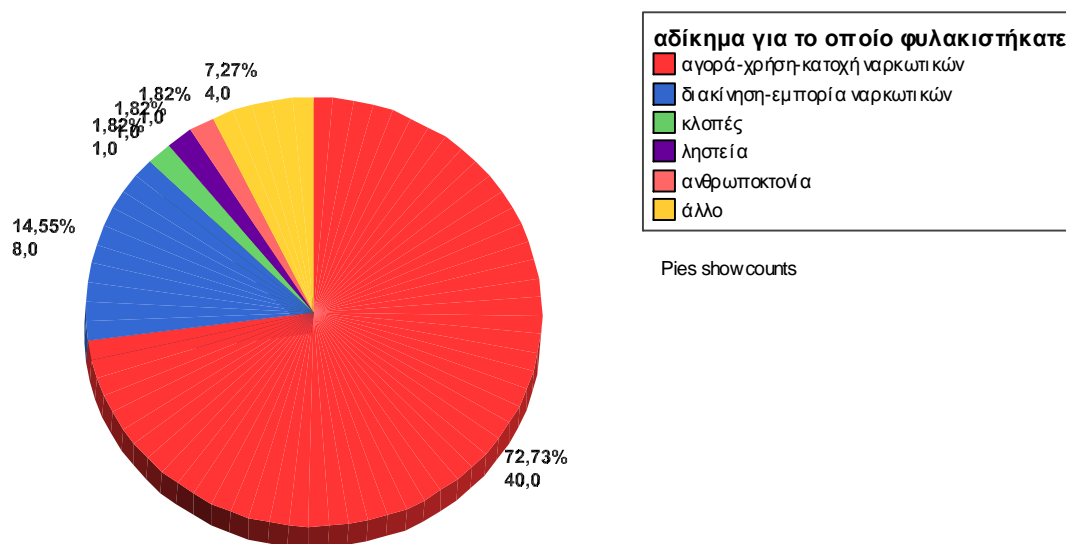

Το 36,3% του δείγματος έχει τελειώσει τη βασική εκπαίδευση ενώ κανείς από τους ερωτηθέντες δεν ήταν αναλφάβητος.

Ερώτηση 5 :Για ποιο αδίκημα βρίσκεστε στη φυλακή

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	αγορά-χρήση-κατοχή ναρκωτικών	40	72,7	72,7	72,7
	διακίνηση-εμπορία ναρκωτικών	8	14,5	14,5	87,3
	Κλοπές	1	1,8	1,8	89,1
	Ληστεία	1	1,8	1,8	90,9
	ανθρωποκτονία	1	1,8	1,8	92,7
	Άλλο	4	7,3	7,3	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

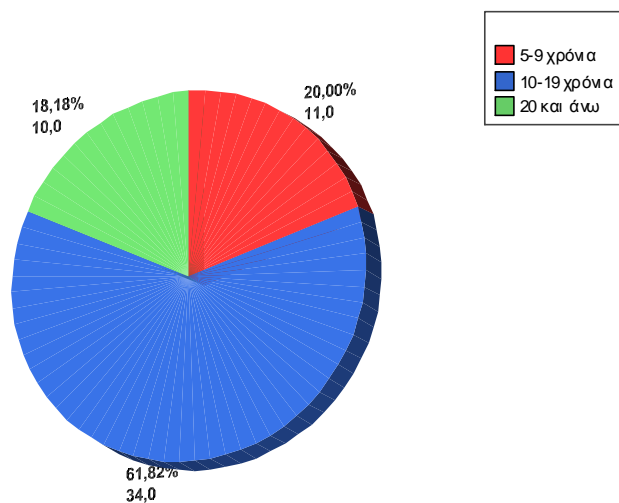

Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος με έχει αδικήματα για αγορά-χρήση-κατοχή ναρκωτικών ουσιών(72,7%) και μόνο το 14% για διακίνηση εμπορία ναρκωτικών ουσιών.

Ερώτηση 6: Ποιο είναι το μέγεθος της ποινής που σας επιβλήθηκε;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	5-9 χρόνια	11	20,0	20,0	20,0
	10-19 χρόνια	34	61,8	61,8	81,8
	20 και άνω	10	18,2	18,2	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

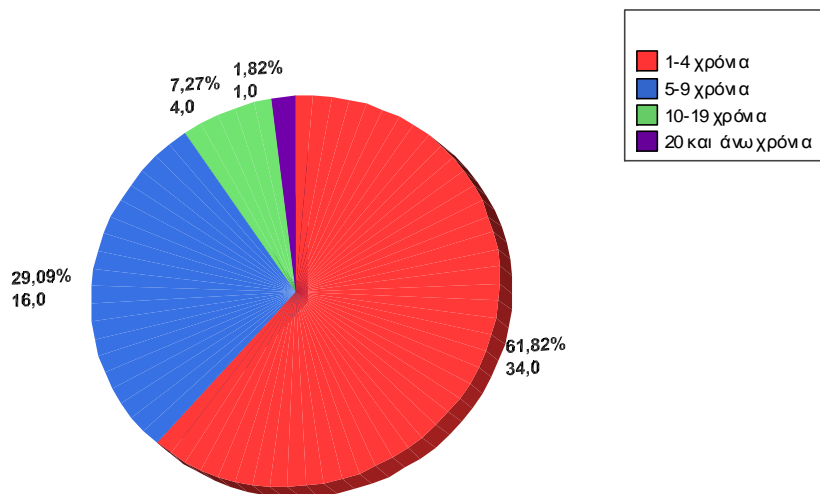

Το 61,8% του δείγματος αντιμετωπίζει ποινές 10- 19 χρόνων και το 18,2% ισόβια.

Ερώτηση 7: Πόσο καιρό βρίσκεστε στη φυλακή;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1-4 χρόνια	34	61,8	61,8	61,8
	5-9 χρόνια	16	29,1	29,1	90,9
	10-19 χρόνια	4	7,3	7,3	98,2
	20 και άνω χρόνια	1	1,8	1,8	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

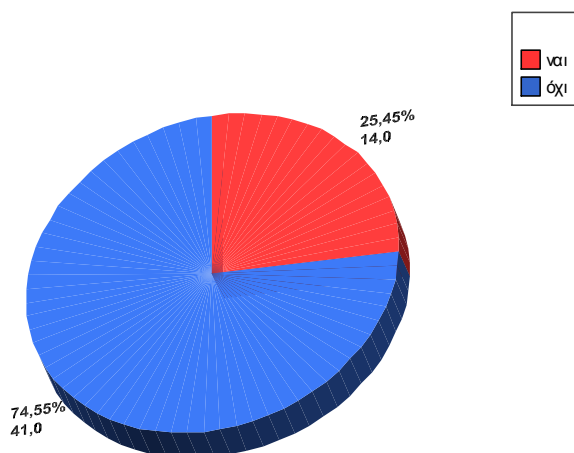

Το 61,8% του δείγματος βρίσκετε στη φυλακή από 1 ως 4 χρόνια .

Ερώτηση 8: Έχετε κρατηθεί στο παρελθόν για άλλο αδίκημα;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	14	25,5	25,5	25,5
	Όχι	41	74,5	74,5	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

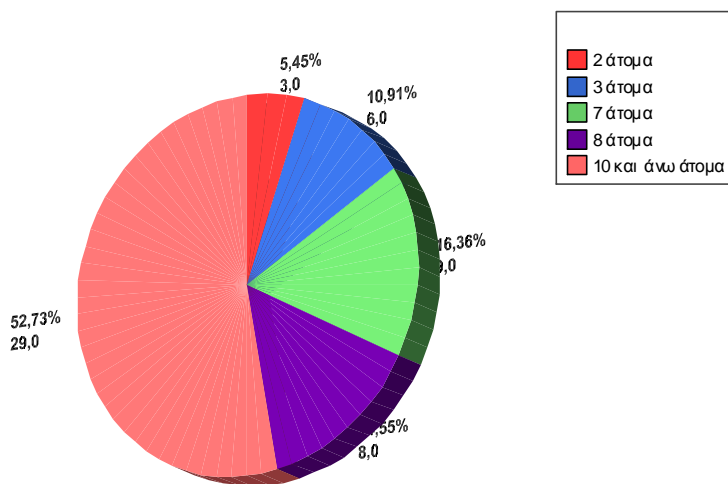

Το 25,5% του δείγματος έχει κρατηθεί στο παρελθόν για άλλο αδίκημα.

Ερώτηση 9: Με πόσα άτομα μένετε στο θάλαμο;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2 άτομα	3	5,5	5,5	5,5
	3 άτομα	6	10,9	10,9	16,4
	7 άτομα	9	16,4	16,4	32,7
	8 άτομα	8	14,5	14,5	47,3
	10 και άνω άτομα	29	52,7	52,7	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

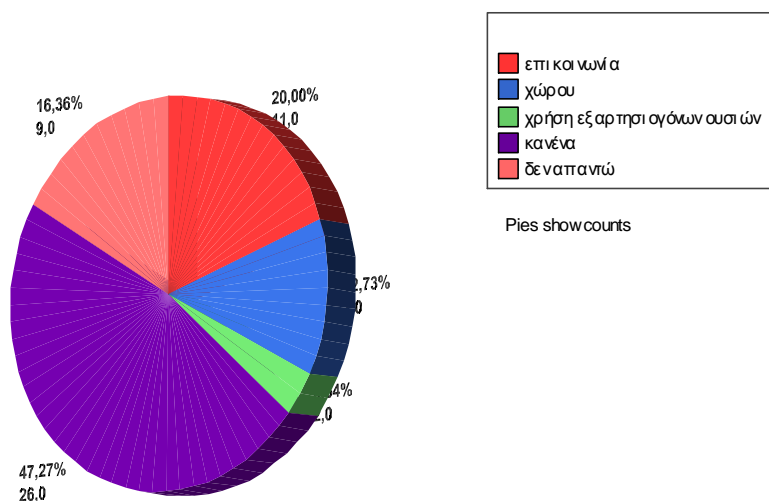

Το 83% του δείγματος μένει με 7 άτομα και πάνω στον ίδιο θάλαμο.

Ερώτηση 10: Τι προβλήματα αντιμετωπίζετε κατά τη συμβίωσή σας με τους συγκρατούμενούς σας;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Επικοινωνία	11	20,0	20,0	20,0
	Χώρου	7	12,7	12,7	32,7
	χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών	2	3,6	3,6	36,4
	Κανένα	26	47,3	47,3	83,6
	δεν απαντώ	9	16,4	16,4	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

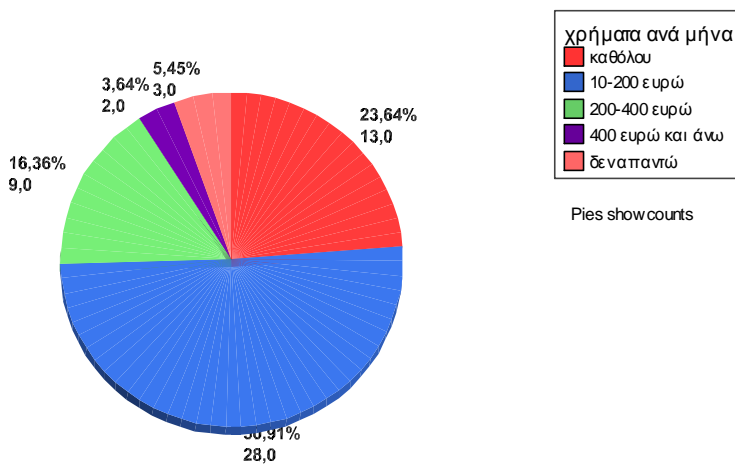

Ένα μεγάλο ποσοστό του δείγματος (47,3%) δεν αντιμετωπίζει κανένα πρόβλημα με τους συγκρατούμενούς του ενώ ένα 16,4% δεν απάντησε

Ερώτηση 11: Πόσα χρήματα έχετε στη διάθεσή σας για τις ανάγκες σας κάθε μήνα;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	καθόλου	13	23,6	23,6	23,6
	10-200 ευρώ	28	50,9	50,9	74,5
	200-400 ευρώ	9	16,4	16,4	90,9
	400 ευρώ και άνω	2	3,6	3,6	94,5
	δεν απαντώ	3	5,5	5,5	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

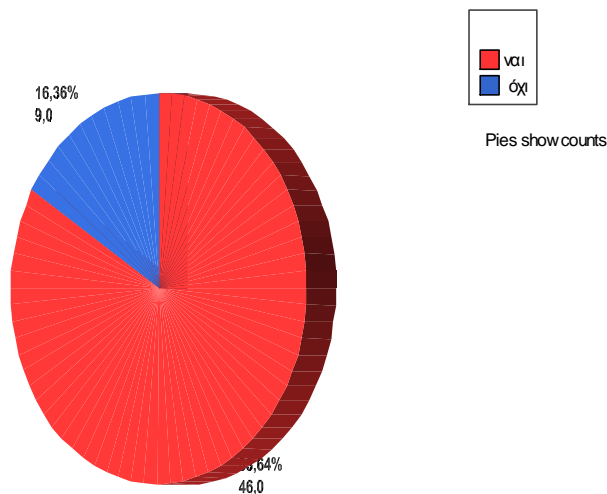

Το 23,6% του δείγματος δεν διαθέτει καθόλου χρήματα για τις ανάγκες του κάθε μήνα, δηλ είναι άποροι και το 5,5% δεν απάντησε.

Ερώτηση 12: Εργάζεστε κατά τη διάρκεια του χρόνου μέσα στη φυλακή; Αν ναι, περιγράψτε την εργασία.

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	46	83,6	83,6	83,6
	όχι	9	16,4	16,4	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

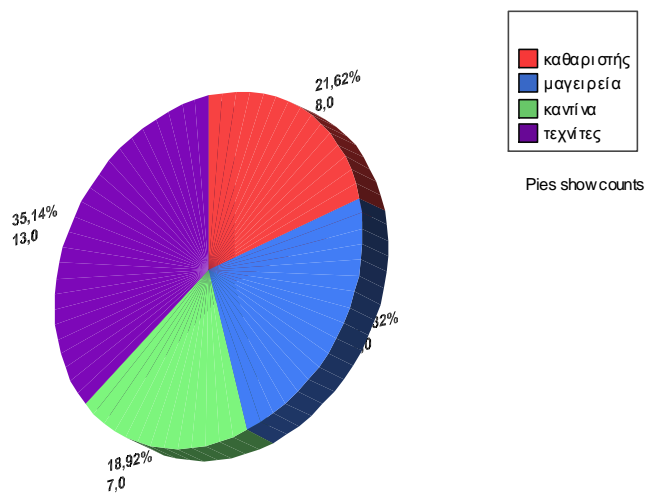

Το 83,6% του δείγματος απάντησε ότι εργάζεται μέσα στη φυλακή

Ερώτηση 12: Αν ναι, περιγράψτε την εργασία.

N	Valid	37
	Missing	18

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθαριστής	8	14,5	21,6	21,6
	Μαγειρεία	9	16,4	24,3	45,9
	Καντίνα	7	12,7	18,9	64,9
	Τεχνίτες	13	23,6	35,1	100,0
Total		37	67,3	100,0	
Missing	System	18	32,7		
Total		55	100,0		

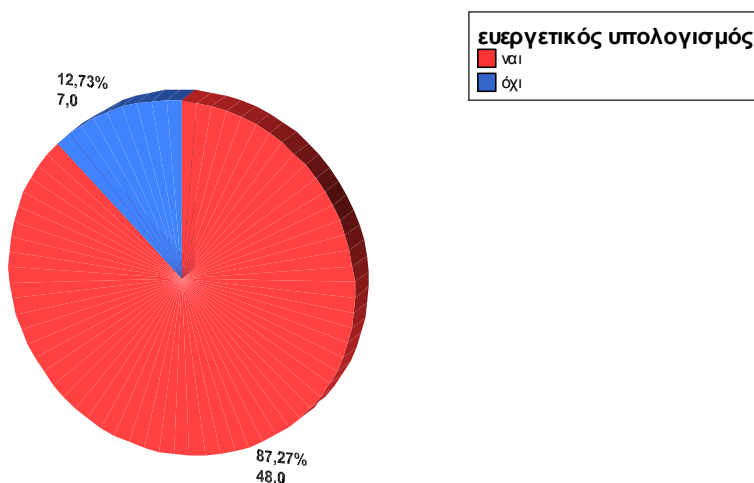

Ερώτηση 13: Για ποιους λόγους θα εργαζόσασταν στη φυλακή;

1. Ευεργετικός Υπολογισμός

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	48	87,3	87,3	87,3
	όχι	7	12,7	12,7	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

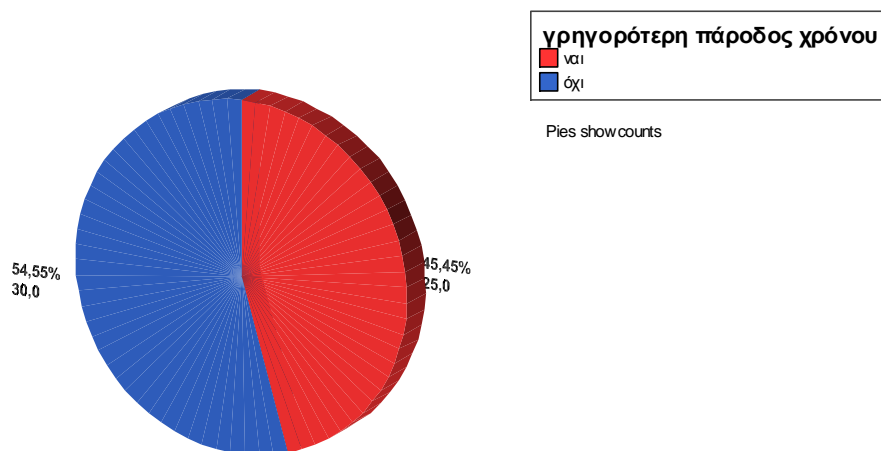
Το 87,3% του δείγματος θα εργαζόταν ή και εργάζεται για τον ευεργετικό υπολογισμό των ημερών με συνέπεια την μείωση της ποινής.

Ερώτηση 14: Συνέχεια

1. Περνάει ο χρόνος πιο γρήγορα

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	25	45,5	45,5	45,5
	όχι	30	54,5	54,5	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

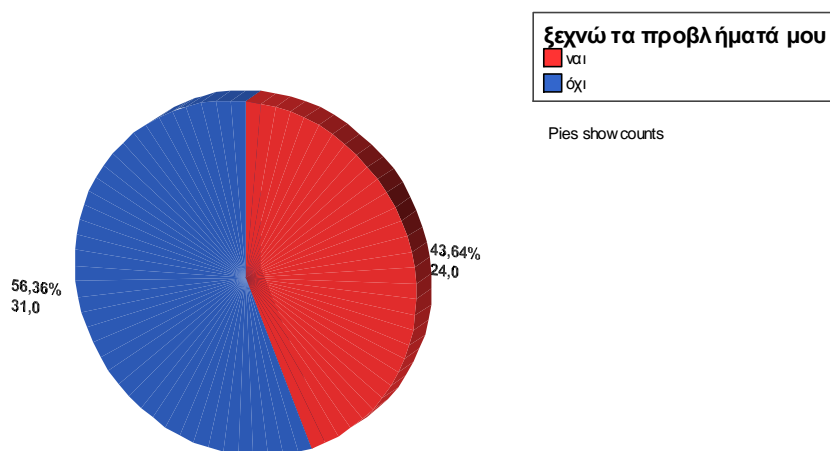
Το 54,5% του δείγματος δεν πιστεύει ότι με την εργασία περνάει ο χρόνος πιο γρήγορα.

Ερώτηση 14: Συνέχεια:

1. Ξεχνώ τα προβλήματά μου

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	24	43,6	43,6	43,6
	όχι	31	56,4	56,4	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

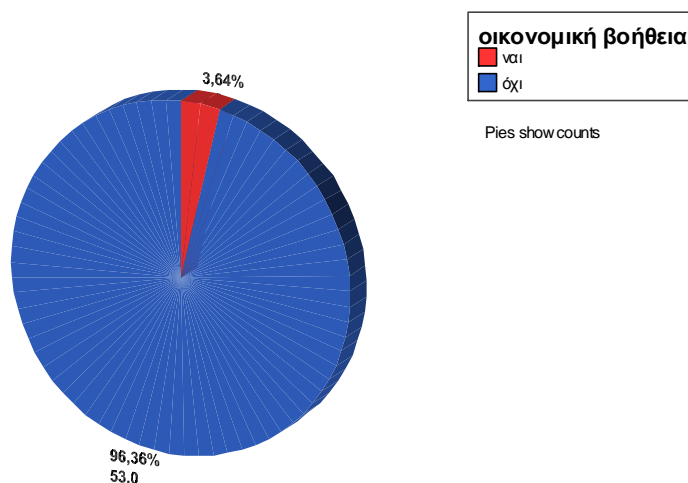
Το 43,6% του δείγματος υποστηρίζει ότι με την εργασία ξεχνάει τα προβλήματά του.

Ερώτηση 14: Συνέχεια

1. Οικονομική Βοήθεια

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	2	3,6	3,6	3,6
	όχι	53	96,4	96,4	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

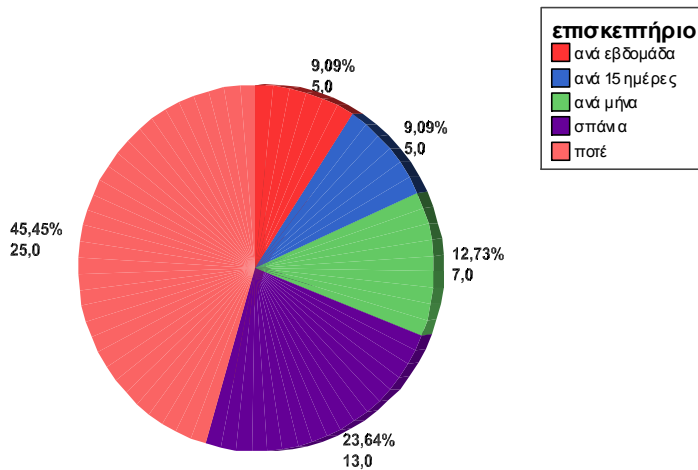
Μόνο το 3,6% του δείγματος των κρατουμένων επιλέγει να εργαστεί για οικονομική ενίσχυση.

Ερώτηση 14: Έχετε επικοινωνία κατά τη διάρκεια της κράτησής σας με το οικογενειακό σας περιβάλλον;

		επισκεπτήριο	τηλέφωνο	αλληλογραφία
N	Valid	55	55	55
	Missing	0	0	0

επισκεπτήριο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ανά εβδομάδα	5	9,1	9,1	9,1
	ανά 15 ημέρες	5	9,1	9,1	18,2
	ανά μήνα	7	12,7	12,7	30,9
	Σπάνια	13	23,6	23,6	54,5
	Ποτέ	25	45,5	45,5	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

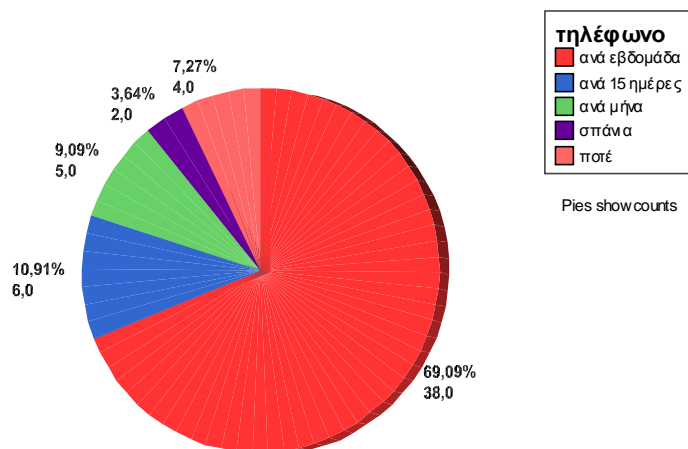
Το 45,5% του δείγματος δεν έχει ποτέ επισκεπτήρια

Ερώτηση 14: Συνέχεια

		επισκεπτήριο	τηλέφωνο	αλληλογραφία
N	Valid	55	55	55
	Missing	0	0	0

τηλέφωνο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ανά εβδομάδα	38	69,1	69,1	69,1
	ανά 15 ημέρες	6	10,9	10,9	80,0
	ανά μήνα	5	9,1	9,1	89,1
	σπάνια	2	3,6	3,6	92,7
	ποτέ	4	7,3	7,3	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

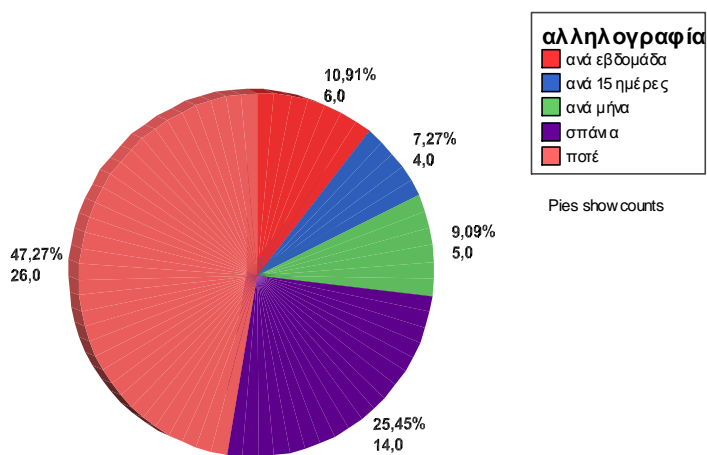
Το 69,9% του δείγματος έχει τηλεφωνική επικοινωνία τουλάχιστον κάθε εβδομάδα.

Ερώτηση 14: Συνέχεια

		επισκεπτήριο	τηλέφωνο	αλληλογραφία
N	Valid	55	55	55
	Missing	0	0	0

αλληλογραφία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ανά εβδομάδα	6	10,9	10,9	10,9
	ανά 15 ημέρες	4	7,3	7,3	18,2
	ανά μήνα	5	9,1	9,1	27,3
	σπάνια	14	25,5	25,5	52,7
	ποτέ	26	47,3	47,3	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

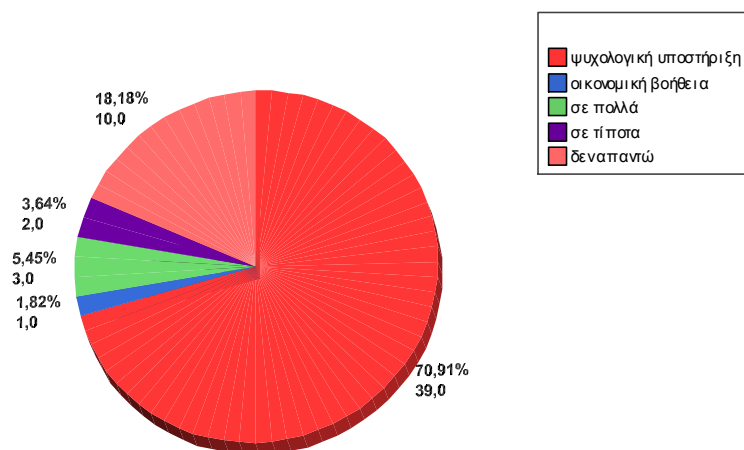

Το 47,3% του δείγματος δεν έχει ποτέ αλληλογραφία ενώ μόνο το 10,9% επικοινωνεί με αλληλογραφία κάθε βδομάδα

Ερώτηση 15 : Αν ναι, σε τι σας βοηθάει η επικοινωνία με τους δικούς σας ανθρώπους;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ψυχολογική υποστήριξη	39	70,9	70,9	70,9
	οικονομική βοήθεια	1	1,8	1,8	72,7
	σε πολλά	3	5,5	5,5	78,2
	σε τίποτα	2	3,6	3,6	81,8
	δεν απαντώ	10	18,2	18,2	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

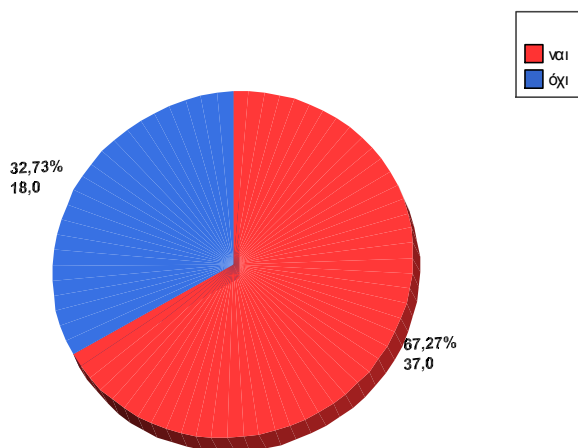
Το 70,9% του δείγματος πιστεύει ότι η επικοινωνία με τους δικούς τους ανθρώπους τους στηρίζει ψυχολογικά να αντιμετωπίσουν την φυλάκισή τους. Το 18,2% δεν απάντησε .

Ερώτηση 16: Με ποια ή ποιες δραστηριότητες περνάει η ώρα σας στη φυλακή;

		Διάβασμα	τηλεόραση	συζήτηση	άθληση
N	Valid	55	55	55	55
	Missing	0	0	0	0

διάβασμα

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	37	67,3	67,3	67,3
	όχι	18	32,7	32,7	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

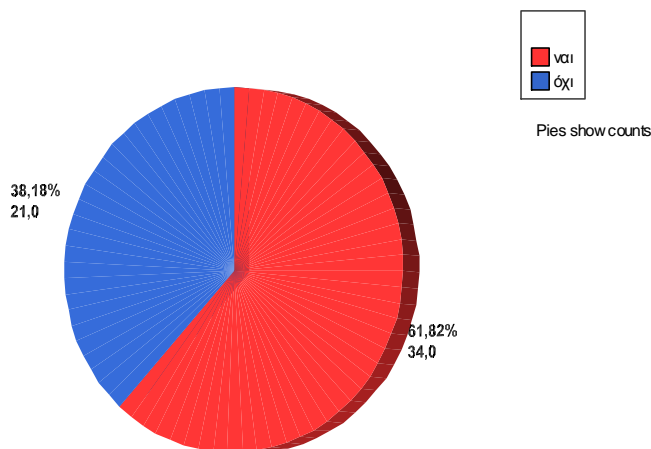
Το 67,3% του δείγματος περνάει την ώρα του διαβάζοντας μέσα στην φυλακή.

Ερώτηση 16 : Συνέχεια

		διάβασμα	τηλεόραση	συζήτηση	άθληση
N	Valid	55	55	55	55
	Missing	0	0	0	0

τηλεόραση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	34	61,8	61,8	61,8
	όχι	21	38,2	38,2	100,0
Total		55	100,0	100,0	

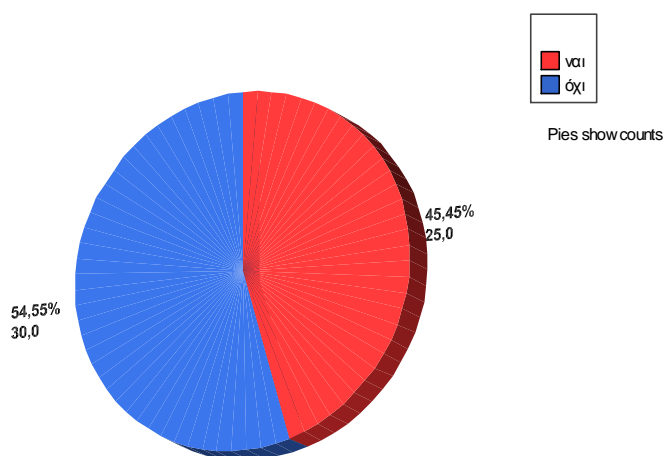
Την τηλεόραση επιλέγει το 61,8% του δείγματος για να περνάει η ώρα μέσα στη φυλακή.

Ερώτηση 16: Συνέχεια

		Διάβασμα	τηλεόραση	συζήτηση	άθληση
N	Valid	55	55	55	55
	Missing	0	0	0	0

συζήτηση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	25	45,5	45,5	45,5
	όχι	30	54,5	54,5	100,0
Total		55	100,0	100,0	

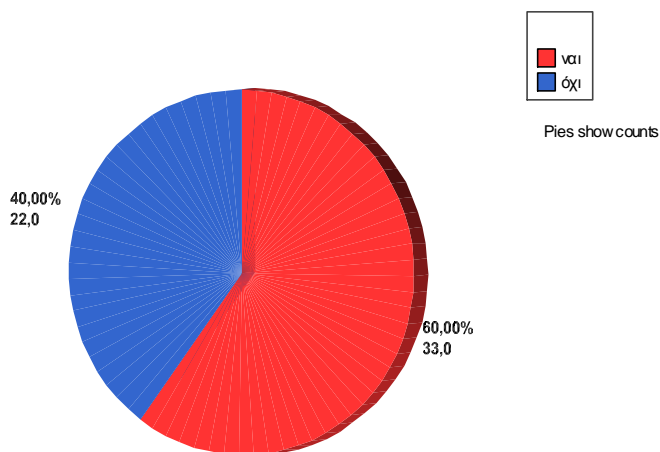
Τη συζήτηση προτιμάει το 45,5% του δείγματος.

Ερώτηση 16: Συνέχεια

		διάβασμα	τηλεόραση	συζήτηση	άθληση
N	Valid	55	55	55	55
	Missing	0	0	0	0

άθληση

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	33	60,0	60,0	60,0
	όχι	22	40,0	40,0	100,0
Total		55	100,0	100,0	

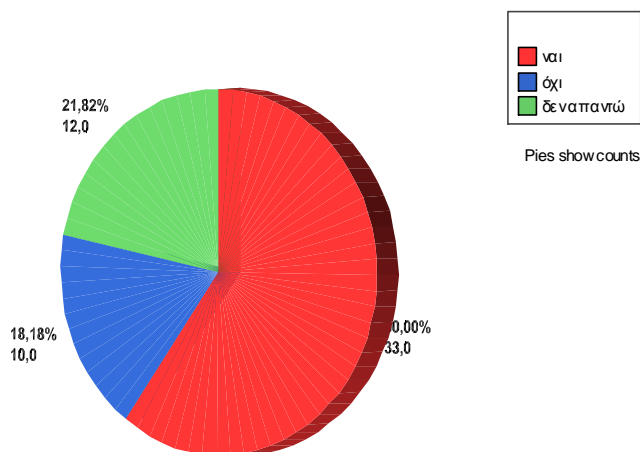

Με την άθληση ασχολείται το 60% του δείγματος.

Ερώτηση 17: Θεωρείτε ότι είναι εύκολη η χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στη φυλακή;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	33	60,0	60,0	60,0
	όχι	10	18,2	18,2	78,2
	δεν απαντώ	12	21,8	21,8	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

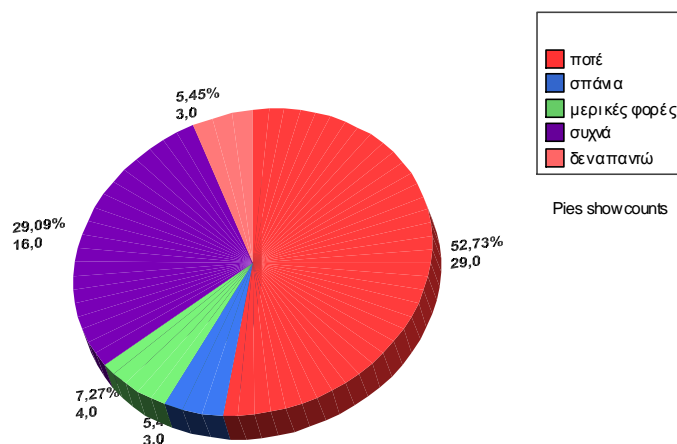

Το 60% του δείγματος θεωρεί ότι είναι εύκολη η χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στη φυλακή ενώ ένα ποσοστό 21,8% δεν απάντησε στην ερώτηση.

Ερώτηση 18: Κάνετε χρήση ναρκωτικών ουσιών πριν την κράτησή σας;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	29	52,7	52,7	52,7
	Σπάνια	3	5,5	5,5	58,2
	μερικές φορές	4	7,3	7,3	65,5
	Συχνά	16	29,1	29,1	94,5
	δεν απαντώ	3	5,5	5,5	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

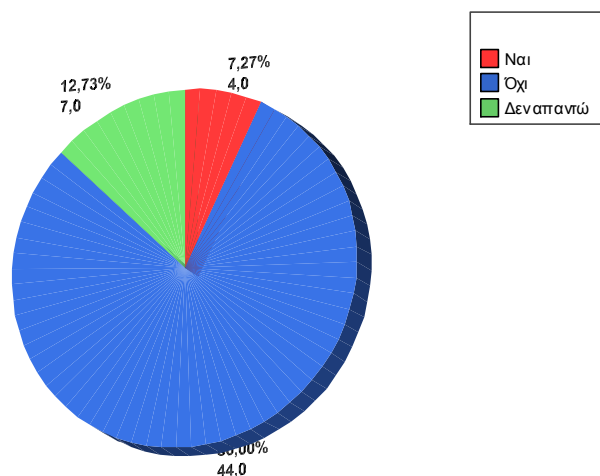

Το 52,7% του δείγματος απάντησε ότι ποτέ δεν έκανε χρήση ουσιών πριν από την κράτησή του, το 29,1% δήλωσε σπάνια και το 5,5% δεν απάντησε.

Ερώτηση 19: Τον τελευταίο χρόνο έχετε κάνει χρήση ουσιών;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	4	7,3	7,3	7,3
	Όχι	44	80,0	80,0	87,3
	Δεν απαντώ	7	12,7	12,7	100,0
Total		55	100,0	100,0	

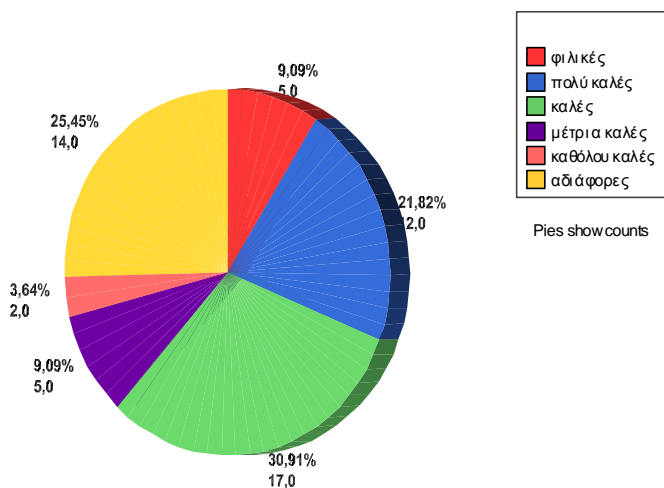

Το 80% του δείγματος απάντησε πως τον τελευταίο χρόνο δεν έχει κάνει χρήση ουσιών μέσα στη φυλακή και το 12,7% δεν απάντησε στην ερώτηση.

Ερώτηση 20: Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις σας με τους συγκρατούμενούς σας;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Φιλικές	5	9,1	9,1	9,1
	πολύ καλές	12	21,8	21,8	30,9
	Καλές	17	30,9	30,9	61,8
	μέτρια καλές	5	9,1	9,1	70,9
	καθόλου καλές	2	3,6	3,6	74,5
	Αδιάφορες	14	25,5	25,5	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

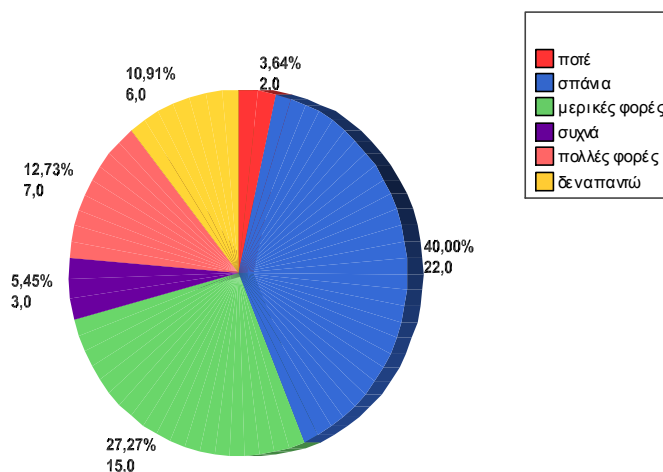

Το 61,8% του δείγματος χαρακτηρίζει τις σχέσεις του με τους συγκρατούμενούς του από καλές ως φιλικές και ένα 25,5% αδιάφορες.

Ερώτηση 21: Γίνονται φασαρίες ή καβγάδες μέσα στη φυλακή μεταξύ των κρατουμένων;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ποτέ	2	3,6	3,6	3,6
	Σπάνια	22	40,0	40,0	43,6
	μερικές φορές	15	27,3	27,3	70,9
	Συχνά	3	5,5	5,5	76,4
	πολλές φορές	7	12,7	12,7	89,1
	δεν απαντώ	6	10,9	10,9	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

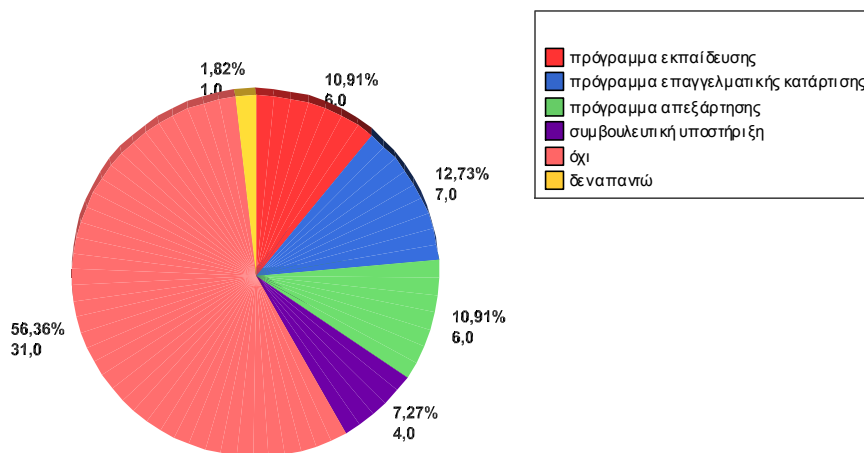

Η πλειοψηφία(40%) υποστηρίζει πως σπάνια γίνονται καβγάδες μέσα στη φυλακή , το 27,3% πως μερικές φορές και το 18,2% από συχνά ως πολλές φορές.

Ερώτηση 22: Κατά τη διάρκεια της κράτησής σας έχετε παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης, επαγγελματικής κατάρτισης, απεξάρτησης, συμβουλευτικής υποστήριξης;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	πρόγραμμα εκπαίδευσης	6	10,9	10,9	10,9
	πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης	7	12,7	12,7	23,6
	πρόγραμμα απεξάρτησης	6	10,9	10,9	34,5
	συμβουλευτική υποστήριξη	4	7,3	7,3	41,8
	Όχι	31	56,4	56,4	98,2
	δεν απαντώ	1	1,8	1,8	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

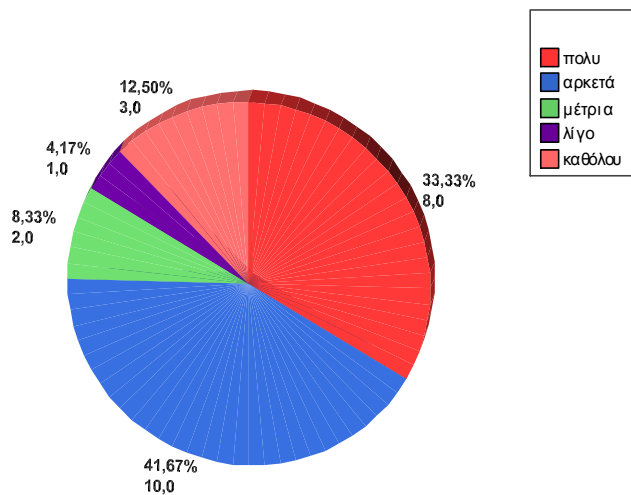

Το 56,4% του δείγματος υποστηρίζει ότι ποτέ δεν έχει παρακολουθήσει οποιοδήποτε πρόγραμμα κατά την διάρκεια της κράτησής του.

Ερώτηση 23: Θεωρείς ότι σε έχει ή έχουν βοηθήσει το πρόγραμμα ή τα προγράμματα που παρακολουθείς;

N	Valid	24
	Missing	31

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	πολυ	8	14,5	33,3	33,3
	αρκετά	10	18,2	41,7	75,0
	μέτρια	2	3,6	8,3	83,3
	λίγο	1	1,8	4,2	87,5
	καθόλου	3	5,5	12,5	100,0
	Total	24	43,6	100,0	
Missing	System	31	56,4		
Total		55	100,0		

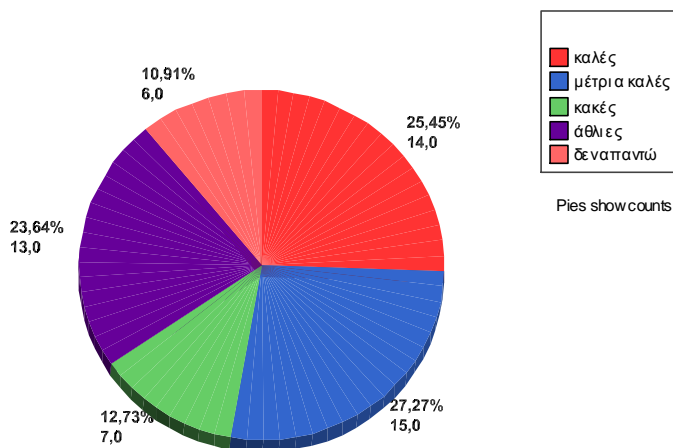

Από αυτούς που έχουν παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα το 75% του δείγματος απάντησε ότι τους βοήθησε από αρκετά ως πολύ.

Ερώτηση 24: Πως θα χαρακτηρίζατε τις συνθήκες διαβίωσης της φυλακής;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καλές	14	25,5	25,5	25,5
	μέτρια καλές	15	27,3	27,3	52,7
	Κακές	7	12,7	12,7	65,5
	Άθλιες	13	23,6	23,6	89,1
	δεν απαντώ	6	10,9	10,9	100,0
	Total	55	100,0	100,0	

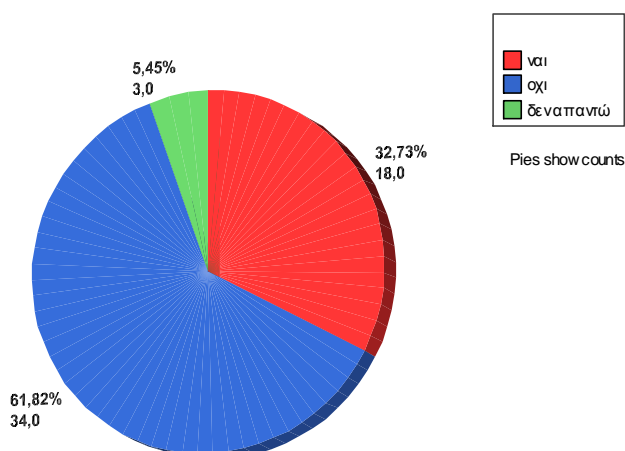

Το 25,5% του δείγματος χαρακτηρίζει τις συνθήκες διαβίωσης της φυλακής καλές ενώ το 23,6% άθλιες.

Ερώτηση 25: Γνωρίζετε εάν υπάρχουν προγράμματα για την επανένταξή σας μετά την αποφυλάκισή σας;

N	Valid	55
	Missing	0

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	18	32,7	32,7	32,7
	Όχι	34	61,8	61,8	94,5
	Δεν απαντώ	3	5,5	5,5	100,0
	σύνολο	55	100,0	100,0	

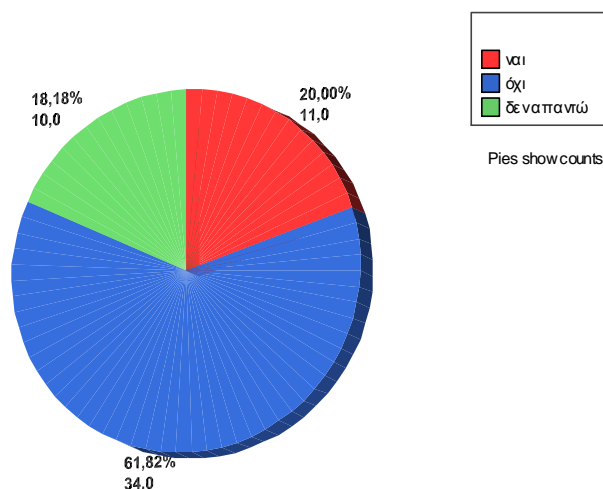

Το 61,8% του δείγματος δεν γνωρίζει αν υπάρχουν προγράμματα για την επανένταξή τους μετά την αποφυλάκισή τους και ένα 5,5% δεν απάντησε στην ερώτηση.

Ερώτηση 26: Σκοπεύετε με τη λήξη της ποινής σας να ενταχθείτε σε κάποιο από αυτά τα προγράμματα; Αν ναι, σε ποιο;

		Προγράμματα ένταξης	Av, ναι:
N	Valid	55	11
	Missing	0	44

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ναι	11	20,0	20,0	20,0
	όχι	34	61,8	61,8	81,8
	δεν απαντώ	10	18,2	18,2	100,0
Total		55	100,0	100,0	

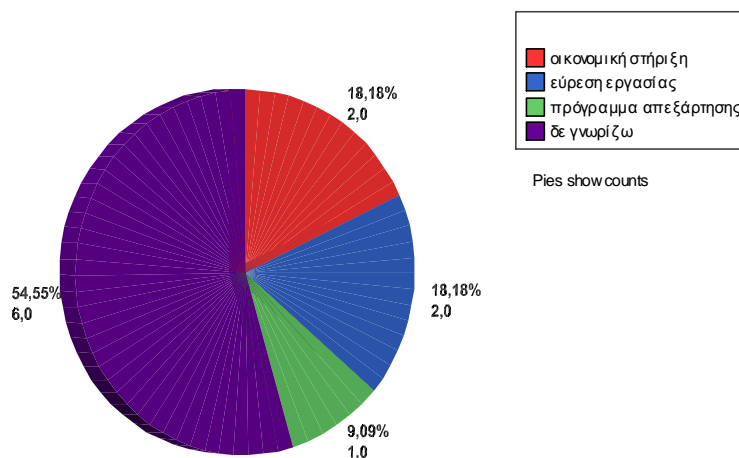

Μόνο το 20% του δείγματος θα επιθυμούσε να ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα μετά την αποφυλάκισή του.

Ερώτηση 26: Αν ναι, σε ποιο;

		Προγράμματα ένταξης	Αν ναι.
N	Valid	55	11
	Missing	0	44

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Οικονομική στήριξη	2	3,6	18,2	18,2
	εύρεση εργασίας	2	3,6	18,2	36,4
	Πρόγραμμα απεξάρτησης	1	1,8	9,1	45,5
	δε γνωρίζω	6	10,9	54,5	100,0
	Total	11	20,0	100,0	
Missing	System	44	80,0		
Total		55	100,0		

Από όσους υποστήριξαν ότι θα επιθυμούσαν να ενταχθούν σε κάποιο πρόγραμμα το 18,1% του δείγματος χρειάζεται πρόγραμμα οικονομικής υποστήριξης και το 18,1% εύρεση εργασίας.

8.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Συμπεράσματα

Είναι ήδη γνωστό, όπως έχει προκύψει από τη βιβλιογραφική έρευνα, ότι το σωφρονιστικό μας σύστημα παρουσιάζει πολλά λειτουργικά προβλήματα. Ο υπερπληθυσμός των καταστημάτων και η έλλειψη υποδομής συμβάλλουν καθοριστικά στην πρόκληση αυτών των προβλημάτων. Ας δούμε τα συμπεράσματα στα οποία μας οδηγούν τα αποτελέσματα της έρευνας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας απέδειξαν τα εξής:

- Το μεγαλύτερο ποσοστό των κρατουμένων που εκτίει ποινές για ναρκωτικά διώκεται κατά πλειοψηφία για χρήση και κατοχή ναρκωτικών ουσιών.
- Όσον αφορά τη χρήση ναρκωτικών ουσιών, το 42% δηλώνει ότι έκανε χρήση ναρκωτικών ουσιών πριν την κράτησή του ενώ μόνο το 7,3% αναφέρει ότι έκανε χρήση μέσα στην φυλακή το τελευταίο χρόνο. Παρόλα αυτά το 60% θεωρεί ότι είναι δυνατή η χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στην φυλακή. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι κρατούμενοι απέχουν από την χρήση ή φοβούνται να ομολογήσουν το γεγονός.
- Το ¼ των κρατουμένων έχει κρατηθεί σε σωφρονιστικό κατάστημα στο παρελθόν για άλλο αδίκημα, γεγονός που αποδεικνύει ένα σχετικά υψηλό επίπεδο υποτροπής.
- Ένα μεγάλο ποσοστό (45%) αναφέρει ότι δεν δέχεται επισκεπτήρια αν και παραδέχεται (το 70%) την τεράστια σημασία που έχει η επικοινωνία για τους ίδιους αλλά και για τις οικογένειές τους. Η επικοινωνία αποτελεί ένα ψυχολογικό στήριγμα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του εγκλεισμού καθώς δίνει στους κρατούμενους «κουράγιο», «δύναμη», «ελπίδα για το μέλλον» και στήριξη για την επάνοδό τους στην κοινωνία.

- Αν και ένα μεγάλο ποσοστό δηλώνει ότι εργάζεται στη φυλακή τα καταστατικά της Κ.Φ. Πάτρας αποδεικνύουν ότι μόνο το 33% μπορεί να απασχολείται για την κάλυψη των εργασιών.
- Η μεγαλύτερη πλειοψηφία των κρατουμένων(83,6%) συμβιώνουν με περισσότερα από 6 άτομα στο θάλαμο - ο Σωφρονιστικός Κώδικας ορίζει στους 6 το επιτρεπόμενο όριο-, με συνήθη κατάσταση τη συνύπαρξη 8-10 ατόμων στον ίδιο θάλαμο, γεγονός που αποδεικνύει το πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών.
- Οι απαντήσεις της πλειοψηφίας των ερωτηθέντων αποδεικνύουν τη χρησιμότητα και την ανάγκη τόσο εκπαιδευτικών όσο και επαγγελματικών προγραμμάτων εντός των καταστημάτων κράτησης.
- Οι απαντήσεις της πλειοψηφίας καταδεικνύουν επίσης την ανυπαρξία προγραμμάτων και την ενδεχόμενη υπολειτουργικότητά τους αφού το 50% των κρατουμένων δεν έχει παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα καθ' όλη τη διάρκεια έκτισης της ποινής.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό θεωρεί ότι οι συνθήκες διαβίωσης στο γενικότερο σύνολό τους μπορούν να χαρακτηρισθούν από μέτριες ως ικανοποιητικές με ένα ποσοστό 36.3% να τις χαρακτηρίζει άθλιες και απάνθρωπες, που στοχεύουν το σωφρονισμό τους.

Προτάσεις

- Απαραίτητη κρίνεται η διάθεση κονδυλίων, για την κτιριακή βελτίωση των υφιστάμενων καταστημάτων κράτησης, ώστε να εξασφαλισθεί μεγαλύτερη άνεση και ανώτερο επίπεδο στη διαβίωση των κρατουμένων για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.
- Αποσυμφόρηση των φυλακών με υιοθέτηση εναλλακτικών μέτρων όπως την επέκταση των καταστημάτων κράτησης, την αποποινικοποίηση κάποιων αδικημάτων και μεταγωγή των αλλοδαπών κρατουμένων στη χώρα τους για την έκτιση της ποινής τους,

- Εφαρμογή προγραμμάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης εντός των καταστημάτων κράτησης με στόχο τη δημιουργική αξιοποίηση του χρόνου των κρατούμενων, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και προσόντων, ώστε και μετά την αποφυλάκισή τους να διαθέτουν επαγγελματικά εφόδια για την ομαλή επάνοδό τους στην κοινωνία.
- Μέριμνα για τους τοξικομανείς κρατούμενους με παρακολούθηση θεραπευτικών προγραμμάτων εντός των καταστημάτων κράτησης και δυνατότητα εισαγωγής σε προγράμματα απεξάρτησης διακόπτοντας την ποινή τους (εφαρμογή του Ν2331/1995) για όσους έχουν αδικήματα περί ναρκωτικών για χρήση ή κατοχή.
- Εξασφάλιση εργασίας σε όλους και υπαγωγή του εργαζόμενου κρατούμενου στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης.
- Πρόσληψη εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού και κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας για να αφιερώνεται περισσότερος χρόνος για κάθε κρατούμενο και να μειωθεί ο αριθμός εξυπηρετούμενων ανά υπάλληλο ώστε να δημιουργείται σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ τους και να επιτυγχάνεται η κάλυψη των αναγκών των κρατούμενων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

1. Αλεξιάδης, Στέργιος. Εγκληματολογία, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1989.
2. Αλεξιάδης, Στέργιος. Σωφρονιστική, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2001
3. Αλεξιάδης, Στέργιος. Κείμενα Αντεγκληματικής πολιτικής. Α΄ Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική πολιτική, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε, 2006
4. Γερούκη, Αριάδνη. Εθνοπολιτισμικές Συγκρούσεις στη φυλακή. Η περίπτωση της Δικαστικής Φυλακής Θεσσαλονίκης(Διαβατών), Αθήνα- Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002
5. Γιοβάνογλου, Σοφία.. Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε, 2006
6. Δασκαλάκης, Ηλίας. Η μεταχείριση του εγκληματία.(παραδόσεις). Α΄ Τόμος, Αθήνα- Κομοτηνή, Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1985
7. Δημόπουλος, Χαράλαμπος. Η κρίση του θεσμού της φυλακής και οι μη φυλακτικές κυρώσεις, Αθήνα- Κομοτηνή, Έκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα,1998
8. Κουράκης, Νέστωρ. Έφηβοι παραβάτες και κοινωνία, Αθήνα- Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.,1999
9. Λιάνης, Γεώργιος. Φυλακές- Νίκος Κοεμτζής, Αθήνα, Εκδόσεις Κάκτος, 1982
- 10.Μανωλεδάκης, Ιωάννης. Ποινικό Δίκαιο. Γενική Θεωρία, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004
- 11.Μανωλεδάκης, Ι- Παρασκευόπουλου, Ν. Εγχειρίδιο Ποινικού Δικαίου – Γενικό μέρος. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις, Αντ. Ν. Σάκκουλα. 1997

- 12.Μαργαρίτης, Λ- Παρασκευόπουλος, Ν. Σωφρονιστικός Κώδικας και Συναφή Κείμενα, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα ,2000
- 13.Μαυρής, Μιχάλης. Το πανωπτικό του χρόνου, Αθήνα, Εκδόσεις: Τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδάνος, 2003
- 14.Παρασκευόπουλος, Ν. Ιωάννης. Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας, Αθήνα, 1985
- 15.Σαχίνη- Καρδάση Α., Μεθοδολογία έρευνας (εφαρμογές στο χώρο της υγείας). Γ έκδοση, Αθήνα, Εκδόσεις Βήτα., 1997
- 16.Σπινέλλη, Δ., Βασικά Στοιχεία Ποινικού Δικαίου και Ποινικής Δικονομίας, Αθήνα- Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1990
- 17.Σπινέλλη, Δ –Τσητούρα, Α., Κρατούμενοι και δικαιώματα του ανθρώπου, Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1996
- 18.Σταθόπουλος, Α. Πέτρος. Κοινωνική Πρόνοια- Μια γενική θεώρηση. Αθήνα, Εκδόσεις Έλλην, 1999
- 19.Τσαλίκογλου, Φ., Μυθολογίες βίας και καταστολής, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1996
- 20.Τσίγκρης, Άγγελος. Αντεγκληματική πολιτική για την Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Εκδόσεις «Ι. Σιδέρης»,2003
- 21.Χάιδου, Ανθοζωή. Το σωφρονιστικό σύστημα- Ζητήματα θεωρίας και πρακτικής, Αθήνα, 2002
- 22.Cohen, Louis- Manion, Lawrence. Μεθοδολογία της έρευνας. Μετάφραση: Μητσοπούλου, Χρυσούλα- Φιλιππούλου, Μένια, Αθήνα, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 1994
- 23.Foucault, Micheal. Επιτήρηση και τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής. Αθήνα, Εκδόσεις Ράππα, 1976
- 24.Thio, Alex. Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά, Αθήνα, Εκδόσεις Ελλην, 2003
- 25.Β΄ Συνέδριο Ελληνικής Εταιρίας Ελλήνων Δικαστικών Λειτουργών, Οι ελληνικές φυλακές – από το νόμο στην πραγματικότητα, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1994

ΑΡΘΡΑ

1. Κρεμμύδας, Ανδρέας. «Δυσκολίες και προοπτικές στην κοινωνική ένταξη αποφυλακισμένων τοξικομανών ατόμων», Εξαρτήσεις, Τεύχος 10, 2006, σελ10-38
2. Κουράκης, Νέστορας. «Φυλακή και βία: βίοι παράλληλοι», Ποινικά Χρονικά, Τεύχος ΜΑ, 1991, σελ129- 158
3. Λαμπροπούλου, Ευθυμία. «Είναι η φυλακή κλειστό σύστημα;», Ποινικά Χρονικά, Τεύχος ΛΣΤ, 1986, σελ415-427
4. Σουλιώτης, Γιάννης- Καρανάτση, Έλενα. «Τα ναρκωτικά καθημερινό φαινόμενο στις ελληνικές φυλακές», Εφημερίδα Καθημερινή, 17/12/2006
5. Φ.Ε.Κ. Β 463/17-04-2003

ΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1. www.gsae.edu.gr
2. www.iospress.gr
3. www.kethea.gr
4. www.kethi.gr/greekmeletes
5. www.niotho-asfalis.gr
6. www.ministryofjustice.gr
7. www.oaed.gr
8. www.otenet.gr/~dikaio
9. www.praksis.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

*Το ερωτηματολόγιο θα χρησιμοποιηθεί μόνο για ερευνητικούς σκοπούς.
Παρακαλώ να συμμετάσχετε σ' αυτή την ερευνητική διαδικασία
συμπληρώνοντας το ερωτηματολόγιο το οποίο είναι ανώνυμο και αυστηρά
απόρρητο.*

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Σημειώστε **X** μέσα στο τετράγωνο (κουτάκι) που βρίσκεται στο πλάι κάθε ερώτησης, την απάντηση που πιστεύετε ότι βρίσκεται πιο κοντά στην πραγματικότητα σας αντιπροσωπεύει περισσότερο.

Ατομικά στοιχεία:

1. Ποια είναι η εθνικότητά σας;

Ελληνική υπηκοότητα

Άλλη υπηκοότητα

2. Τι ηλικία έχετε;

18 – 24

25 – 34

35 – 44

46 – 65

65 και άνω

3. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

Άγαμος

Έγγαμος

Διαζευγμένος

Χήρος

Σε διάσταση

Αριθμός παιδιών

4. Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;

Αναλφάβητος

Γνωρίζω γραφή και ανάγνωση

Απόφοιτος υποχρεωτικής εκπαίδευσης (Δημ./Γυμν.)

Απόφοιτος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο/ΤΕΕ)

Ανώτερες σπουδές (Ιδιωτ. Σχ./ΙΕΚ/ΟΑΕΔ)

Ποινική κατάσταση:

5. Για ποιο αδίκημα βρίσκεστε στη φυλακή;

Αγορά – χρήση – κατοχή ναρκωτικών ουσιών

Διακίνηση – εμπορία ναρκωτικών ουσιών

Κλοπές

Ληστείες

Σωματικές βλάβες

Ανθρωποκτονία

Άλλο

6. Το μέγεθος της ποινής που σας επιβλήθηκε.

Κάτω από 4 χρόνια

5 – 9 χρόνια

10 – 19 χρόνια

20 και πάνω

7. Πόσο καιρό βρίσκεστε στη φυλακή;

Κάτω από 1 χρόνο

1 χρόνο έως 4 χρόνια

5 χρόνια έως 9 χρόνια

10 χρόνια έως 19 χρόνια

20 χρόνια και πάνω

8. Έχετε κρατηθεί στο παρελθόν για άλλο αδίκημα;

Ναι

Όχι

Συνθήκες κράτησης:

9. Με ποσά άτομα μένετε στο θάλαμο;

.....
.

10. Τι προβλήματα αντιμετωπίζετε κατά τη συμβίωσή σας με τους συγκατατούμενούς σας;

.....
.
.....
.
.....
.
.....
.
.....
.

11. Πόσα χρήματα έχετε στη διάθεσή σας για τις ανάγκες σας κάθε μήνα;

Καθόλου	☐
10 ευρώ – 200 ευρώ	☐
200 ευρώ – 400 ευρώ	☐
400 ευρώ και πάνω	☐
Δεν απαντώ	☐

12. Εργάζεστε κατά τη διάρκεια του χρόνου μέσα στη φυλακή; Αν ναι περιγράψτε την εργασία.

Ναι

Όχι

.....
 .

 .

 .

13. Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους θα εργαζόσασταν μέσα στη φυλακή.

- Μείωση της ποινής
- Περνάει ο χρόνος πιο γρήγορα
- Ξεχνώ τα προβλήματά μου
- Οικονομική ενίσχυση

14. Έχετε επικοινωνία κατά τη διάρκεια της κράτησής σας με το οικογενειακό σας περιβάλλον;

Κάθε εβδομάδα	Κάθε 15 ημέρες	Κάθε μήνα	Σπάνια	Ποτέ
---------------	----------------	-----------	--------	------

Επισκεπτήριο

Τηλεφωνική επικοινωνία

Αλληλογραφία

15. Σε τι σας βοηθάει η επικοινωνία με τους δικούς σας ανθρώπους;

.....
.
.....
.
.....
.

16. Με ποια ή ποιες δραστηριότητες περνάει η ώρα σας στη φυλακή;

Διάβασμα	☐
Τηλεόραση	☐
Συζήτηση	☐
Άθληση	☐
Δεν απαντώ	☐

Χρήση ουσιών:

17. Θεωρείτε ότι είναι εύκολη η χρήση ναρκωτικών ουσιών μέσα στη φυλακή;

Ναι	☐
Όχι	☐
Δεν απαντώ	☐

18. Κάνατε χρήση ναρκωτικών ουσιών πριν την κράτησή σας;

Ποτέ	☐
------	--------------------------

Σπάνια

Μερικές φορές

Συχνά

Δεν απαντώ

19. Το τελευταίο χρόνο έχετε κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών;

Ναι

Όχι

Δεν απαντώ

20. Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις σας με τους συγκρατούμενούς σας;

Καλές

Πολύ καλές

Αδιάφορες

Εχθρικές

21. Γίνονται φασαρίες ή καβγάδες μέσα στη φυλακή μεταξύ των κρατουμένων;

Ποτέ

Σπάνια

- Μερικές φορές
- Συχνά
- Πολλές φορές
- Δεν απαντώ

22. Κατά τη διάρκεια της κράτησής σας έχετε παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα επιμόρφωσης, απεξάρτησης, συμβουλευτικής υποστήριξης;

- Ναι
- Όχι
- Δεν απαντώ

23. Θεωρείς ότι σε έχει ή σε έχουν βοηθήσει το πρόγραμμα ή τα προγράμματα που παρακολούθησες;

- Πολύ
- Αρκετά
- Μέτρια
- Λίγο
- Καθόλου
- Δεν απαντώ

24. Πως θα χαρακτηρίζατε τις συνθήκες διαβίωσης της φυλακής;

.....

.....

.....
25.Γνωρίζετε εάν υπάρχουν προγράμματα για την επανένταξή σας μετά την αποφυλάκισή σας

Ναι

Όχι

Δεν απαντώ

26.Σκοπεύετε με τη λήξη της ποινή σας να ενταχθείτε σε κάποιο απ' αυτά τα προγράμματα ;

Ναι

Όχι

Δεν απαντώ

Αν ναι, ποιο;

.....
.
.....
.
.....
.
.....
.

